

185.СВ. **ЗБИРКА ЗАКОНА** **СВ.185.**
ПРОУЧАСНИХ СУДСКОМ И АДМИНИСТРА-
ТИВНОМ ПРАКСОМ
Издаје Др. ГОЈКО НИКЕТИЋ

ГРАЂЕВИНСКИ ЗАКОН

СА УРЕДАМА, ПРОПИСИМА И НОРМАМА
ЗА ЊЕГОВО ИЗВРШЕЊЕ

ДРУГО ИЗДАЊЕ

БЕОГРАД
ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА ГЕЦЕ КОНА
1 КНЕЗ МИХАИЛОВА УЛИЦА 1.
1982

185.СВ.

ЗБИРКА ЗАКОНА

прогумачених судском и администра-
тивном праксом

Издаје Ар. ГОЈКО НИКЕТИЋ

СВ. 185.

ГРАЂЕВИНСКИ ЗАКОН

СА УРЕДАМА, ПРОПИСИМА И НОРМАМА
ЗА ЊЕГОВО ИЗВРШЕЊЕ

ДРУГО ИЗДАЊЕ

БЕОГРАД
ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА ГЕЦЕ КОНА
1 КНЕЗ МИХАИЛОВА УЛИЦА 1.
1932

БИБЛИОТЕКА
УПРАВЕ ПОШТА И ТЕЛЕГРАФИЈЕ СРБИЈЕ

Бр. 1222

С А Д Р Ж А Ј:

1° Грађевински закон

Први део. Градови и варошице (тр-
говашта).

	страна
I Опште одредбе (§ 1 и 2)	7
II Уређајни основи (§ 3—12)	8
III Уређајни прописи (§ 13—25)	15
IV Хигијенски прописи (§ 26— 35)	22
V Технички прописи (§ 36—46)	25
VI Уређај градилшта (§ 47—53)	31
VII Парцелација (§ 54—56)	35
VIII Комасација (57—83)	36
IX Грађевине	
1. Одобрење за грађење и употре- бу грађевине (§ 84—91)	51
2. Грађевински надзор (§ 92—95)	57
3. Грађевинско полицијске наредбе (§ 96—96)	59
4. Казнене одредбе (§ 97—102)	60
5. Грађевинске таксе и наплата трошкова (§ 103—105)	61
X Грађевински одбор (§ 106)	62

Редакција завршена
1. августа, 1932. год.

	страна
X ¹ Извлаштење (експропријација) (§ 107—112)	63
XII Обавезе и ограничења (§ 113—121)	65
XIII Израда коловоза и тротоара, водовода и канализације (§ 122—125)	68
XIV Фонд за извођење регулације (§ 126)	70
Други део Села (§ 127—131)	70
Трећи део. Индустриска и рударска насеља, бање и лечилишта, климатска и туристичка места (§ 132—136)	73
Четврти део. Прелазна и завршна наређења (§ 137—139)	74
2 ^o Норме за портланд цемент	76
3 ^o Норме за опеку	85
4 ^o Норме за опеку од креча и песка	89
5 ^o Норме за шрску за штукатур	92
6 ^o Норме за шкива од шрске за штуркашур	95
7 ^o Ценовник по коме ће Завод за испитивање грађевинског материјала при Министарству грађевина наплаћивати таксе за испитивање материјала	97
8 ^o Уредба којом се одређују градови (вароши) и варошице (трговишта) на које ће се применити први део Грађевинског закона	100

5 ^o Норме за плоче од гипса, гипса и згуре, згуре и цементна	113
10 ^o Норме за згуру	117
11 ^o Норме за опеку и камење од згуре	119
12 ^o Норме за ломљен камен	122
15 ^o Норме за ошерећење у аграрству	126
14 ^o Норме округлог гвожђа за армирране бешоне	138
15 ^o Прописи за стабилност зиданих високих димњака	140
16 ^o Норме камена за калдрму	147
17 ^o Норме за шкива од дрвених лешвица	152
18 ^o Правилник о изради регулационих планова	154
19 ^o Општа упутства за израду Уредбе о извођењу регулационог плана и грађевинског правилника	193

ГРАЂЕВИНСКИ ЗАКОН

од 7. јуна, 1931. год.

Први део. Градови и варошице (трговина)

I Опште одредбе

§ 1. — Примена.

Уређење градова и варошица (подизање, изграђивање, проширење, асанација итд.), подизање, одржавање и преправка свих врста грађевина, као и заштита јавних грађевинских интереса у целој Краљевини, вршиће се по првом делу овог Закона, На које ће се градове и варошице применити овај Закон, одређиће се уредбом, коју ће прописати Министар грађевина, у сагласности са Претседником Министарског савета.

§ 2. — Појам грађевине.

Под грађевином у смислу овог Закона разумеју се: зграде свих врста, улице, путови, тргови, вртови, паркови, игралишта, гробља, сагаалишта дрва, сајмишта, аеродроми, мо-

стови, насипи, откопи, кејови, канали, водоводи, канализације, инсталације осветљења, подземне бензиске станице, бунари, ограде, огласне табле и стубови, киосци, железнице, трамваји, поштанско-телеграфско-телефонске и друге инсталације као и у, опште градње у јавном интересу у колико су у вези са уређењем и уличним постројењима и у колико за њих не важе одредбе посебних закона.

II Уређајни основи

§ 3. — Састав и упутства.

(¹) Уређајне основе састављају: регулациони план, уредба о његовом извођењу и грађевински правилник.

(²) Сваки град и варошица по § 1 морају имати своје уређајне основе, а ако се градови и варошице додирују, растављени само улицом или водним током (реком, речцом, потоком) онда морају имати заједнички — јединствени регулациони план.

(³) Министар грађевина прописује, у року од 6 месеца по ступању на снагу овог Закона, правилник о изради регулационих планова и општа упутства за израду уредбе о њиховом извођењу и грађевинског правилника; ова општа упутства за грађевински правилник, уколико се односе на хигијенске прописе, Министар грађевина прописује у споразуму са Министром социјалне политике и народног здравља.

(⁴) Сваки бан за своју бановину или за поједине делове бановина издаће у даљем року од 6 месеца ближа упутства за грађевински правилник по којима ће поједине општине радити своје грађевинске правилнике.

§ 4. — Регулациони план
Регулациони план одређује према месним приликама и потребама а сходно одредбама овог Закона:

- 1) грађевински реон са границама ужег и ширег реона;
- 2) заштитни појас;
- 3) регулационе линије улица и путова (са ознаком њихове ширине), тргова, тротоара, водотока, вртова, као и регулацију места на којима се комуникације укрштају;
- 4) грађевинске линије зграда, где ове отступају од регулационе линије;
- 5) правце и потребно земљиште за железнички, трамвајски, водни, аутомобилски и ваздушни саобраћај;
- 6) теренске и нивелационе коте улица, тротоара, тргова, путова и других комуникација (нивелациони план);
- 7) површине за становање, трговину, индустрију, војску, игралишта, паркове, гробља, вртове, шуме, поља итд.;
- 8) грађевинске зоне обзиром на саму густину насеља, начин изграђивања и висину зграда (густо, средње и ретко насеље);
- 9) места за јавне грађевине.

§ 5. — Уредба о извођењу регулационог плана.

(¹) Уредба о извођењу регулационог плана одређује према месним приликама и потребама и сходно одредбама овога Закона:

1) прописе о изграђивању улица и путова, (о ширинама, успонима, спојевима) трговима, парковима, садовима итд., о јавним зградама и игралиштима, о одржавању природних лепота и историјских и уметничких објеката, о густини и висини изграђивања итд.;

2) ближе одредбе о грађевинском реону, заштитном појасу, грађевинским зонама и о подели целе површине обухваћене регулационим планом за разне сврхе и потребе; архитектонску обраду зграда у појединим улицама и трговима; удаљеност зграда од уличних регулационих линија и од суседних међа и границу до које се могу изграђивати унутрашње површине блокова; удаљеност од железница, спроводника струје високог напона, црква и школа, гробља, војних утврђења, аеродрома, трговница, магацина, експлозива, водоводних бунара и резервоара, кланица, стрводерница, сајмишта за стоку, складишта за дрва, иззора за пијаћу воду, реципијента за одвођење нечисте и атмосферске воде итд.;

3) ближе одредбе о постројењима железничког, трамвајског, водног, аутомобилског и ваздушног саобраћаја, као и одредбе о водоводним, канализационим, гасним (плинским), електричним и телеграфско-телефонским спроводницима и објектима;

4) грађевински и финансиски програм уређаја са образложењем регулационог плана,

приоритетни план о изградњи потребних јавних грађевина, улица, тргова, канализације, водовода, експропријација итд.

(²) Овом уредбом може се одредити и начин подизања грађевина и ван грађевинског реона и заштитног појаса, уз претходно одобрење надлежних власти, као и површине, које ће се искоришћавати у пољопривредне и друге сврхе, а све с обзиром на будуће проширење грађевинског реона, који може, у извесним случајевима, да заузме и цео атар општине.

§ 6. — Грађевински правилник

Грађевински правилник одређује према месним приликама и потребама и сходно одредбама овог Закона:

1) најмање површине градилишта и размер искоришћавања према врсти насеља;

2) најмање дужине фронта појединих градилишта на улицама и трговима и међусобну удаљеност зграда у двориштима;

3) положај дворишта и светларника, као и величину светларника и њихов однос према озиданим површинама;

4) прописе о извођењу појединих елемената зграда и других грађевина и у опште одредбе о техничким, хигијенским, естетским и безбедносним условима за све врсте грађевина;

5) заштити суседних односа, јавних предмета и налазака (ископина);

6) ближе одредбе о организацији и дужности грађевинског одбора, давању регулационих и нивелационих линија и надзору над грађењем.

§ 7. — Рокови за израду уређајних основа.

(¹) Градови и варошице, који немају регулациони план, уредбу о његовом извођењу и грађевински правилник, морају израдити и поднети на одобрење надлежној власти (§ 10) регулациони план и уредбу најдаље за 6 година, а грађевински правилник најдаље за 2 године по истеку рокова из § 3 овог Закона. Изузетно, прописани рок за регулациони план и уредбу, може се продужити највише још за 4 године за оне градове и варошице, где још нема израђеног катастра.

(²) Градови и варошице, које имају регулациони план, дужне су исти саобразити овом Закону и поднети га са уредбом и грађевинским правилником надлежној власти (§ 10) на ревизију и одобрење најдаље за 2 године по истеку рокова из § 3 овог Закона.

(³) Ако општина поменути план, уредбу и правилник не изради и не поднесе на одобрење у прописаним роковима, или их, по оцени надлежних власти не би израдила по овом Закону, надлежна власт може наредити израду и стих о трошку општине, и обуставити свако грађење, док се план, уредба и правилник не израде и одобре.

§ 8. — Излагање на увид.

(¹) Регулациони план и уредба о његовом извођењу морају бити изложени најмање три месеца јавном увиду. Дан, месец и начин увида има се објавити путем штампе најмање 15 дана пре излагања.

(²) Примедбе на регулациони план и уредбу имају заинтересовани поднети општини најдаље у року од 15 дана по истеку рока јавног увида, иначе се оне неће узимати у обзир. На ову околност мора се у објави скренути нарочита пажња. О примедбама, које буду благовремено стигле, решаваће општина.

§ 9. — Поновно излагање на увид.

(¹) Пошто регулациони план и уредба буду од стране општинског одбора усвојени, имају се поново изложити 60 дана јавном увиду, за које време а најдаље у року од 15 дана по истеку овог рока имају право заинтересовани поднети жалбе против регулационог плана и уредбе. Дан и место увида има се објавити на 15 дана пре излагања.

(²) Против регулационог плана и уредбе као општег програма за изграђивање допуштени су једино приговори:

1) у погледу кршења законских прописа око поступка и

2) угрожавања јавног интереса од стране општинске власти.

(³) Да ли је пројектована регулација у складу са јавним интересима или не о томе одлучује надлежна власт по слободној оцени.

§ 10. — Одобравање уређајних основа.

(¹) Регулациони планови, уредбе о њиховом извођењу и грађевински правилници одобравају се и то:

1) за град Београд, Земун и Панчево решењем Министра грађевина у споразуму са

Министром унутрашњих послова а у сагласности са Претседником Министарског савета;

2) за седишта банских управа решењем Министра грађевина у сагласности са Претседником Министарског савета на предлог надлежног бана;

3) за остале градове решењем Министра грађевина на предлог надлежног бана;

4) за варошице решењем бана на предлог надлежног среског начелника.

(²) Министар грађевина односно бан могу да траже измеке и допуне у поднетим регулационим плановима, уредбама или грађевинским правилницима или да их потпуно одбаце.

(³) Ако општина не поступи по овом тражењу у остављеном року поступиће се по трећем ставу § 7 овог Закона.

§ 11. — Ступање на снагу уређајних основа.

(¹) Одобрени регулациони план општина ће јавно изложити, а уредбу и грађевински правилник обнародовати. Даном јавног излагања, односно обнародовања, регулациони план, уредба и правилник ступају на снагу.

(²) Регулациони план и уредба стајаће код општине сваком на увид. Општина ће по могућности умножити регулациони план у размери, која је подесна за јасан преглед а уредбу и правилник општампати. Регулациони план, уредбу и правилник општина ће давати по цени коштања.

§ 12. — Измене и допуне уређајних основа.

(¹) Измена и допунама одобреног регулационог плана, уредбе и правилника може се приступити само онда, ако то захтевају важни јавни интереси или ако би се природним догађајима или важнијим променама економских прилика показало да је измена потребна и да брже води циљу и остварењу регулационог плана.

(²) У погледу измена и допуна одобрених регулационих планова, уредаба и правилника има се поступити сходно прописима, који важе за израду новог регулационог плана, уредбе и правилника, с тим да се тамо предвиђени рокови за увид смање на једну трећину.

III Уређајни прописи

§ 13. — Грађевински реон.

(¹) Под грађевинским реоном разуме се подручје, које је регулационим планом намењено за изграђивање и насељавање града односно варошице.

(²) Грађевински реон састоји се из ужег реона, који по правилу обухвата већ изграђени и насељени део града односно варошице, и ширег реона, који по правилу обухвата још неизграђени и ненасељени део. Но приликом израде регулационог плана могу се грађевинске реоне одредити и без обзира дали су они и уколико изграђени и насељени.

§ 14. — Грађевинске зоне.

(1) Грађевинске зоне (врсте насеља) одређене регулационим планом (§ 4) деле се на: а) густо насеље, са озиданим целим фронтovima; б) средње насеље, са зградама с једне стране слободним а са друге до суседа; и в) ретко насеље, са зградама с обе стране слободним.

(2) Густина изграђивања у појединим зонама одредиће се уредбом о извођењу регулационог плана (§ 5), а однос изидане према неизиданој површини градилишта у појединим зонама као и распоред и величина појединих дворишта и светларника (према њиховој намени) прописаће се грађевинским правилником (§ 6).

(3) У појединим зонама могу поједине улице бити изграђене и по начину изиђивања других зона. У ретком насељу могу се подизати и двојне зграде.

(4) Зграде у средњем насељу могу а у ретком насељу морају бити повучене од регулационе линије улица и тргова, али општине могу уредбом предвидети улице са слободним зградама, где ове већ постоје, или где је потребно такве зграде поставити и на регулационој линији.

(5) При подизању зграда у средњем насељу власник мора оставити слободног простора најмање 4 м. с једне стране до суседа а у ретком по толико слободног простора с обе стране. Ако се на суседној парцели налази већ подигнута зграда до саме међе, онда се суседна зграда може подићи и непосредно уз ову, али са засебним чеоним зидом, иначе у свему по предњем пропису.

§ 15. — Висина зграда и број спратова.

(1) Висину зграда и број спратова у грађевинским зонама, а изузетно и у појединим улицама једне исте зоне, као и висину главних венаца зграда у појединим блоковима одређује уредба о извођењу регулационог плана.

(2) У густом насељу у споредним улицама могу се подизати зграде са највише 4 спрата поврх приземља а у главним улицама и на трговима са највише 5 спратова.

(3) У средњем насељу у споредним улицама могу се подизати зграде са највише 3 спрата поврх приземља а у главним улицама и на трговима са највише 4 спрата.

(4) У ретком насељу у споредним улицама могу се подизати зграде са највише 2 спрата поврх приземља а у главним улицама и на трговима са највише 3 спрата.

(5) У вазошицама могу се подизати зграде са највише 2 спрата поврх приземља.

(6) У свима овим случајевима мезанин се има рачунати у спрат, док се мансарда не рачуна.

§ 16. — Отступање од § 15.

(1) Отступања од прописа § 15 могу се учинити само у јавном интересу а нарочито код споменика и монументалних зграда где архитектура захтева нарочиту висину и ако се тим добија у архитектонском и естетском погледу.

(2) Ова отступања одобрава за градове Београд, Земун и Панчево Министар грађевина а за све остале градове и варошице бан.

§ 17. — Заштитни појас.

(¹) Под заштитним појасом разуме се појас земљишта који се не сме насељавати.

(²) На том појасу имају се одржати постојеће и подизати нове шуме и зеленила, баште и вртови за цвеће и резервисати потребне површине за пољопривреду.

(³) Заштитни појас не мора се одређивати у местима где је услед теренских или других препрека немогућ.

§ 18. — Јавни садови и зеленила.

Уколико то захтевају здравствени обзори и естетика и у колико се тиме не би штетили други важнији интереси, имају се на подручју регулационог плана подизати ноше и одржавати постојеће шуме, дрвета и зеленила у парковима и улицама, како то регулационим планом и уредбом о његовом извођењу буде утврђено.

§ 19. — Пошумљавање ван регулационог плана.

На којим ће се местима на ближој и даљој околини ван подручја регулационог плана подизати нове и задржавати постојеће шуме, дрвета и зеленила, у колико то при изради регулационог плана није већ предвиђено, и како ће се те шуме, дрвета и зеленила одржавати, издаваће потребне одредбе опште управне власти првог степена, а по саслушању заинтересованих општина и власника додичних шума и зеленила.

§ 20. — Проглашење народним парком.

(¹) Поједине природне лепоте у подручју регулационог плана и у ближој и у даљој околини ван тога подручја, као што су шуме, језера, водопади, морска жала (плажа) итд. ако су државне својине, може их надлежни Министар прогласити народним парком и уредити у споразуму са Министром грађевина за излетишта по специјалном плану и привилегију, без икакве нарочите накнаде од стране заинтересованог града и варошице.

(²) Ако ове природне лепоте припадају суседним општинама или приватним власницима, онда се између ових и заинтересованог града односно варошице има о томе утврдити споразум у смислу наређења првог става. У случају, ако се споразум не постигне, земљиште се може у те сврхе извластити по прописима Закона о извлаштењу, ако је то у јавном интересу.

§ 21. — Уређење терена ван заштитног појаса.

Приликом израде регулационог плана општине могу по потреби и у главним линијама предвидети и уређење оближњих терена у границама своје општине (атара) и ван заштитног појаса, а у споразуму са заинтересованим општинама и ван граница своје општине (атара), нарочито у погледу чувања и заштите природних лепота, као и отварања јавних паркова и излетишта.

§ 22. — Архитектонска обрада.

(¹) Свака грађевина мора бити архитектонски обрађена и имати што правилнији о-

блик на свима странама које су видне.

(²) Свака нова грађевина, у колико је видна, има бити тако пројектована и споља тако изведена и обрађена, да буде у складу са местом и околином.

(³) Општина може за поједине улице, тргове као и унутрашњост блокова и места прописати и нарочиту архитектонску обраду и тражити од пројектаната да своје пројекте саобразе тим прописима.

(⁴) Дозвола за зидање не може се дати за оне грађевине које би ружиле слику краја, улице, места.

§ 23. — Ограде.

Сва неизграђена имања у ужем грађевинском реону морају имати ограде у изграђеним улицама на регулационој линији а по путу који општина пропише.

§ 24. — Историјско-уметнички градови.

(¹) За свако поједино место општина ће у споразуму са надлежном влашћу за чување старина уредбом утврдити нарочито који су делови града од историског или уметничког значаја, као и које су старе грађевине које имају карактеристичне особине вредне да се одрже, а за време док уредба не буде готова и надлежно одобрена важиће привремени пројавилник, који ће израдити свака таква општина у споразуму са надлежном влашћу и поднети на одобрење надлежној власти из § 10 у року од шест месеци по обнародовању овог Закона.

(²) Министар грађевина по саслушању надлежне власти, може да огласи и читав град или варошицу вредним да му се очува историско архитектонски карактер.

(³) За такве градове или варошице регулациони план и уредбу одобриве Министар грађевина у споразуму са Министром просвете.

§ 25. — Историско-уметничке грађевине.

(¹) Нове грађевине у улицама, на трговима и у деловима града оглашеним да су од историског или уметничког значаја, морају бити тако пројектоване и изведене, да слика места или улице не изгуби ништа од своје историске или уметничке вредности.

(²) Грађевинске промене на појединим грађевинама од историског или уметничког значаја, којима би био умањен и покварен утисак, који су старе грађевине чиниле, нису дозвољене.

(³) Никаква оправка оваквих зграда не може се тражити нити предузети, док се претходно не добије одобрење од надлежне власти за чување старина.

(⁴) Реодвно одржавање таквих грађевина има вршити власник грађевине. Ако власник неће да изврши оправку, а има користи од те грађевине, онда ће то извршити општина о његовом трошку, а ако власник не може да изврши, или би му то било тешко с обзиром на његово имовно стање и прилике, онда ће се то извршити о општинском трошку. Изјавом жалбе задржава се извршење наплате.

IV Хигијенски прописи

§ 26. — Стан и уредба о хигијени станова.

(¹) Сваки стан мора имати најмање собу, кујну и оставу. Ово не важи за зграде пансионског система.

(²) Ближе одредби о хигијени станова, њиховој изрази и искоришћавању прописале уредбом Министар грађевина у споразуму са Министром социјалне политике и народног здравља.

§ 27. — Осигурање од влаге.

(¹) Простори за становање, радионице, продавнице, кафане и други јавни локали и уопште просторије где људи раде или се скупљају, морају бити осигурани од влаге.

(²) Станови у мансарди морају бити заштићени од хладноће и топлоте.

§ 28. — Прозори.

(¹) Свака просторија која служи за обитаване мора имати прозоре, који су довољно велики, повољно смештени и тако уштедени да се могу отварати.

(²) Прозори морају бити у непосредној вези са слободним спољашњим простором, а у зградама за становање и рад, морају према вратима тако лежати, да се просторије могу потпуно проветравати.

§ 29. — Стан у сутерену.

(¹) Ако се у сутерену предвиђају и станови или просторије за радионице, онда сутерен-

ски патос не сме бити нижи од једног метра испод највише тачке тротоара или околног терена.

(²) Грађевинским правилником одредиће се случајеви у којима се могу дозволити у сутерену станови или радионице.

§ 30. — Висина просторије.

Најмање дозвољене висине појединих просторија биће:

1) за становање: у сутерену и мансарди 2,50 м., у приземљу 3,00 м., у спратовима 2,80 м., а за домаћинске сврхе 2,25 м.;

2) за трговачке и занатлијске радње, продавнице и пословене просторије и у опште у приземљу 3,50 м.;

3) за радионице и то: у сутерену и мансарди 2,80 м., у приземљу 3,50 м., а у спратовима 3,00 м.;

4) за кафане и јавне лоакле у опште, у којима се људи дуже задржавају 4,00 м.

§ 31. — Ножници (заходи).

(¹) Сваки стан, свака радионица, свака трговина и занатлијска радња, продавница, кафана и јавни локал у опште мора имати ножник, довољно осветљен и подешен за прозетравање. Ножници се не смеју постављати на уличну страну зграде.

(²) Ножници морају бити везани са канализацијом или где ове нема са јамама. Ножничке јаме морају бити непробојне, морају се налазити ван зграде удаљене од спољнег зграда

најмање 1 м., довољно удаљене од улице а од границе суседних имања најмање 1 м.

§ 32. — Простори за стоку.

Ако су просторије за стоку смештене у згради за становање оне морају бити одељене непобожним зидовима и таваницама од станова и снабдевене уређењем за потпуно проветравање. Спољна врата морају се добро и потпуно затварати. Под у оваквој стаји мора бити не-пропустљив и снабдевен каналом за одвођење течне нечистоће у јаму.

§ 33. — Цистерне, бунари.

Ако у неком насељу не постоји јавни водовод, могу се градити цистерне, бунари и томе слично, али само под условом, да буде искључена свака могућност да се вода загади, а ако водовод постоји, има се поступити по § 125 овог Закона.

§ 34. — Смрад и гасови.

(1) Творнице и индустријска предузећа, као и јуна предузећа која шире смрад и гасове, могу се подизати само на местима одређеним регулационим планом и уредбом, а по прописима грађевинског правилника и Грађевинског закона.

(2) Надлежна власт где је то потребно, наредиће, да творнице и индустријска предузећа морају пречишћавати дим и нечисте воде.

§ 35. — Дим, чађ.

(1) Власници пекарница, сличних пећи и других радњи, које производе јак дим а које се налазе у градском реону, морају прописном висином димњака или применом подесних техничких направа обезбедити околину од дима, чађи и непријатна мириса.

(2) Овакве мере по потреби може општина да тражи и од власника таквих пећи које већ постоје.

V Технички прописи

§ 36. — Допуштена напрезања материјала.

Министар грађевина прописаће норме и допуштена напрезања грађевинског материјала и оптерећења грађевинских конструкција као и нарочите прописе за бетонске и друге конструкције.

§ 37. — Зидови.

(1) За зидове зграда за становање и за индустријске цели може се употребити само: природан или вештачки камен, бетон или ојачани бетон и опека, а само у ретким насељима и бондрук (на канате) или други материјал, за који се утврди да је подесан за грађење.

(2) Дрвене зграде и зграде од черпића или од непечене опеке и набоја допусте се грађевинским правилницима изузетно према месним приликама.

(³) Зидови од ломљеног камена не смеју се израђивати у мањој дебљини од 50 см.

(⁴) Зидови од опеке морају имати дебљине, које одговарају нормалној опеди у вишкратној дебљини опеке.

(⁵) Зидови од бетона и армираног бетона могу се израђивати само на основу статичког рачуна.

(⁶) Ниједан зид не сме бити више оптерећен него што је дозвољено напрезање материјала од којег је саграђен.

(⁷) Код зидова од бондрука (на канате) морају дрвени делови са унутрашње стране бити на читавој позршини омалтерисани.

(⁸) Темељи зидова морају почивати на чврстом тлу које лежи испод границе смрзавања и они не смеју више оптерећивати ово тло него што је дозвољено за дотично земљиште. Где има влаге мора се предвидети одговарајућа изолација.

(⁹) Носиви зидови од опека на којима су наслоњене греде и међуспратне конструкције, морају бити најмање јачине једне нормалне опеке, ако не постоје нарочите мере за растерећење зида.

(¹⁰) Преградни зидови од опеке између појединих одељења, ако се зида у кречном малтеру, морају бити најмање пола опеке дебели, а ако се зида у поргланд цементу, и ако нису дужи од 5 м., могу имати дебљину и четврт опеке.

(¹¹) Пожарни зидови, који се имају изградити на забатној страни поред суседних зграда или у дугачким зградама, у међусобном одстојању од 30 м., морају бити изидани 30 см. изнад кровне позршине. Свака зграда

мора имати засебне пожарне зидове јачине једне опеке, који се изнад крова могу смањити и на пола опеке. У овим зидовима не смеју се налазити никакви дрвени делови ближе од 20 см. од спољашње површине истих.

§ 38. — Таванице.

(¹) Таванице-стропови морају својом конструкцијом одговарати приписаном оптерећењу.

(²) Таванице на дрвеним гредама у зградама за становање морају бити двоструке и испуњене чистим и несагоривим материјалом.

(³) У просторијама за становање и рад дрвене таванице морају бити омалтерисане, изузимајући декоративне таванице од дрзета.

(⁴) Код вишеспратних зграда таванице изнад и испод пероница, купатила, радионица, дућана, магацина и просторија изложених могућностима пожара морају бити израђене у масивној конструкцији. Таванице изнад подрума морају бити масивно израђене.

§ 39. — Кровови.

(¹) Кровови морају да буду покривени несагоривим материјалом. У колико ће и за какве зграде бити изузетно дозвољени дрвени покривачи прописале се грађевинским правилником. Такви кровови морају у сваком случају бити у одстојању најмање 15 метара од суседних зграда а најмање 20 метара од других таквих кровова, а у пожарном ре-

ону на железничким пругама не смеју се употребити подизати.

(2) Мере за спречавање снега од пада са крова на улици и за одвођење кишнице са крова у градску канализацију прописане се грађевинским правилником.

§ 40. — Степенице.

(1) Свака зграда на више спратова са просторијама одређеним за становање и за радионице мора имати бар једно степениште са степеницама од несагоривог материјала. У једносратним зградама (вилама) које служе као један стан могу се дозволити и дрвене степенице.

(2) Степеништа морају бити добро осветљена, озидана масивним зидовима и снабдевана таваницом сигурном од пожара. Она могу служити за највише 4 стана у једном спрату.

(3) Степенице у приземним и једносратним зградама и у последња два спрата вишеспратних зграда морају имати најмање 1,10 м. корисне ширине а у сваком нижем спрату ова се ширина повећава за 10 см. Степенице које воде у ненастањено поткровље или у подрум могу имати најмање 0,75 м. корисне ширине.

§ 41. — Светларници.

Светларници морају да буду ограђени масивним зидовима, приступачни и отворени ради промаје и снабдевени сливницима за воду. Светларнике у новим зградама, гдегод је

могућно, треба постављати према светларницима суседних зграда, како би се добио што већи заједнички слободан ваздушни простор.

§ 42. — Димњаци.

(1) Димњаци се имају тако извести и њихова висина тако одмерити, да суседне зграде и њихова околина не буду угрожене искрама и изложене диму и чађи. Димњаци морају имати најмање пола опеке дебеле зидове са потпуно испуњеним спојницама. Спољне стране димњака морају бити удаљене од дрвених делова зграда најмање 5 см. и омалтерисане, а ако су димњаци изведени од лима, онда морају бити удаљени од дрвених делова најмање 50 см.

(2) Сваки спрат мора имати своје димњаке. У један димњак од 15 см. пречника на једном спрату не могу се увести више од три нормална ложишта.

(3) Сваки димњак мора бити приступачан да би се могао очистити од врха до дна. Узани димњаци морају имати за чишћење двострука торња и доња враганца од несагоривог материјала.

(4) Ко зида вишу зграду од суседне, дужан је о својој трошци подићи суседни димњак до потребне висине.

(5) Ко зида зграду нижу од суседне, суседну мора допустити изграђивање димњака уз његову зграду.

§ 43. — Ложишта.

Свака ложишта и њихови делови имају бити саграђени од несагоривог материјала а сме-

ју се изградити у таквим просторијама које су по свом положају и начину изградње сигурне од пожара. Огњишта и котлови морају почитати на несагоривим темељима или масивним подлогама. Подлога огњишта на таваници мора бити масивно израђена. Спољне површине ложишта и њихови делови морају имати потребно растојање од дрвених запалјивих делова зграда.

§ 44. — Сигурност против пожара.

(¹) И сви остали делови грађевине морају према својој намени бити изграђени тако да грађевина буде сигурна против пожара.

(²) Свака већа грађевина мора бити снабдевана хидрантима и најважнијим прибором за гашење пожара.

§ 45. — Остале конструкције.

За остале конструкције и делове зграда који овде нису поменути, као и конструкције других грађевина и споредних зграда, технички прописи утврдиће се грађевинским правилником.

§ 46. — Олакшице за мале станове.

(¹) Као мали станови у смислу овог Закона сматрају се само станови у ретком насељу са највише 100 м². површине заједно са споредним просторијама. Зграде са овим становима могу имати највише приземље и један спрат или мансарду са највише три стана.

(²) Собе у рвним зградама могу имати и мању висину од прописане, но најмање 2,50 м., а у мансарди најмање 2,00 м. Обимни и носиви зидови морају бити јаки за дужину нормалне цигле, но ако су стубовима и подужним градама растеређени, могу бити и тањи. Пожарни зидови не могу бити мањи од положине нормалне опеке а преградни могу бити и тањи.

(³) Степенице могу бити и дрвене, са доње стране омалтерисане, ширине 0,90 м. Таванице не морају бити двоструке. За две суседне зграде може да се изради заједничка каналзација или заједничка јама. И зграде са улице могу да буду саграђене од дрвета.

(⁴) Делови ретког насеља, у којима се могу ове зграде подизати предвидеће се регулационим планом и његовом уредбом.

VI Уређај градилишта

§ 47. — Градилиште.

(¹) Све земљиште у ужем грађевинском реону, ако је по регулационом плану предвиђено за зидање и ако одговара општим условима прописаним овим Законом, уредбом о извођењу регулационог плана или грађевинским правилником, може се употребити за градилиште, а земљиште у ширем реону, и ако иначе задовољава опште услове, може постати градилиштем тек онда када га општина за тако прогласи.

(²) Општина ће допуном уредбе о извођењу регулационог плана а према потреби и развиту насеља утврђивати ред по коме ће се проширавати ужи реон и поједини комплексни у ширем реону изграђивати и насељавати.

§ 48. — Положај градилишта.

Градилиште мора да буде на подручју само једне управне општине и лежати уз улицу или јавни пут.

§ 49. — Исправка граница.

Ради остварења незгодних облика појединих градилишта може се одредити принудна исправка граница суседних градилишта било по предлогу заинтересованих власника имања, било по службеној дужности.

Овome се може приступити само онда:

- 1) ако је регулациони план већ утврђен;
- 2) ако је градилиште, за које је предложена исправка граница довољно велико;
- 3) ако се ради о додавању и одузимању мањих делова градилишта који су потребни за допуњење градилишта а који се самостално не могу изграђивати и
- 4) ако земљишта за додавање и одузимање нису изграђена и ако се исправком не би створило стање које би било у супротности са грађевинским прописима.

§ 50. — Забележбе у земљишне књиге.

(¹) Ако предлог одговара одредбама предњег параграфа, онда ће општина по саслушању заинтересованих донети одлуку о томе и саопштити је заинтересованим.

(²) У исто време општина ће тражити забележбу (прибелешку) о отпочетом поступку за исправку границе у земљишним односно у интабулационим књигама.

§ 51. — Поступак и трошкови око исправке.

(¹) Општина ће позвати заинтересоване и одредити им рок ради добровољне исправке њихових граница.

(²) Кад се заинтересовани споразуму и када општина овај споразум одобри, поступак је окончан.

(³) Ако се споразум не постигне, општина ће сама извршити исправку границе имајући у виду интересе власника.

(⁴) У погледу изравнања разлике у вредности имају се применити сличне одредбе одељка о комасацији.

(⁵) Одлуку о исправци границе потврђује општински одбор.

(⁶) Општина ће у року од два месеца по окончаном поступку тражити исправку у земљишним односно интабулационим књигама.

(⁷) Ако која странка не буде задовољна са одлуком о накнади, има права тражити накнаду путем редовног спора.

(⁸) Стварне трошкове за ову исправку грађевине подносе, за случај одобрења, заинтересоване странке, у случају пак обуставе или неодобравања, предлагачи. Ако је поступак извршен по службеној дужности ове трошкове сноси општина.

§ 52. — Апропријација.

(¹) Са земљиштем које се затече као негодно за градилиште или које после извлаштења за отварање улице, трга и у опште задовољење регулационог плана, не буде способно за градилиште по грађевинским прописима,

а на којим земљиштима нема зграда, поступиће се, у колико се њихови власници друкчије не споразуму са власницима суседних земљишта, на следећи начин:

1) ако је површина тих земљишта већа од половине предвиђеног минимума, за градилишта, општина ће их путем апропријације повећати до потребног минимума на рачун суседних земљишта, ако су ова већа од предвиђеног минимума и ако она и после одузимања потребног земљишта могу да остану способна за градилишта;

2) ако је површина тих земљишта мања од половине предвиђених минимума, или ако се она не могу на рачун суседних земљишта повећати до потребног минимума, општина ће их апроприсати суседним земљиштима која су способна за градилишта;

3) ако поред оваквог земљишта постоји друго земљиште, које такође није способно за градилиште, онда ће општина мање земљиште апроприсати већем, ако то веће земљиште на тај начин може постати способно за градилиште.

(2) Ова апропријација извршиће се путем слободне погодбе или проценом извршеном према прописима §§ 110 и 111 која је обавезна за обе стране. Општина неће издати грађевинску дозволу за зидање власницима градилишта док се не изврши спајање односно подела ових градилишта. Ова забрана не може трајати дуже од године дана.

§ 53. — Земљиште без комуникације.

(1) Ако се према регулационом плану предвиђа затварање које улице или пута,

власник изграђеног или неизграђеног земљишта, које губи своју комуникацију може тражити да општина његово земљиште откупи.

(2) У погледу висине откупне цене важе начела предвиђена у § 110 овог Закона. Овај захтев остварује се преко редовног суда, ако се са општином не може постићи споразум.

VII Парцелација

§ 54. — Одобрење парцелације.

(1) Парцелација земљишта у границама регулационог плана може се извршити само по парцеларном плану, који одобрава општина.

(2) У земљишне књиге може се увести само одобрена парцелација, односно тапије за поједине парцеле могу се издавати само на основу одобреног парцеларног плана.

§ 55. — Парцеларни план.

(1) За парцелисање земљишта има се приложити доказ о власништву као и парцеларни ситуациони план са висинским kotaма, а по потреби и са изохипсама, са учртаним регулационим линијама и срачунатим површинама појединих парцела и целог комплекса. При парцелисању мора се водити рачуна о облику и величини парцела, да исте буду што правилније и да одговарају прописима уредбе и правилника. Парцеларни план има се поднети у три примерка.

(2) Општина ће одбити одобрење парцелације:

§ 58. — Предлог за комасацију.

(¹) Комасација се изводи на сугласан захтев судеоначара.

(²) Комасација се може предузети и против воље судеоначара по службеној дужности ако она служи општим јавним интересима.

§ 59. — Повлачење предлога.

Предлог за комасацију може се повући све до доношења одлуке којом се покреће комасациони поступак. За ово је довољно ако предлагачи који траже повлачење предлога претстављају најмање $\frac{2}{3}$ оне површине, која се добија збиром површина које су предлагачи као своје власништво унели у предлог за комасацију. Трошкове дотада учињене носе они предлагачи, који траже повлачење предлога. О подели трошкова одлучује надлежна власт.

§ 60. — Обим комасације.

(¹) Површина која улази у комасацију треба да буде што већа тако да по могућству сви судеоначари по извршеној комасацији добију прописна градилишта.

(²) Комасација по правилу обухвата само она земљишта која су за рационално извођење регулације неопходно потребна и која сама за себе не одговарају грађевинским прописима за градилишта. Осим ових градилишта могу се комасацијом обухватити и таква градилишта, која одговарају грађевинским прописима или и њихови делови, уколико се без њих не може постићи рационално изгра-

1) ако ова не одговара прописима регулационог плана, уредбе и правилника; и

2) ако систем парцелације не одговара карактеру насеља као и ако отежава услове рада и становања.

§ 56. — Уступ земљишта за јавне потребе.

Власници који парцелишу своје земљиште морају уступити општини бесплатно и неоптерећено планом предвиђено потребно земљиште за јавне саобраћајне и слободне површине (улице, паркове, тргове, кејове и слично) дуж његова лица (фронта) и то за улице, паркове, тргове итд. до највеће ширине од 20 м., ако је улица, парк, трг итд. целом ширином на земљишту или до половине уличне ширине а највише 20 м., ако улица, парк, трг итд. иде границом земљишта. Потребну површину преко ове мере има општина надокнадити власнику земљишта.

VIII Комасација

§ 57. — Циљ комасације.

(¹) Комасација у смислу овог Закона је спајање земљишта у једну целину и њена подела на градилишта која одговарају грађевинским прописима.

(²) Ова се комасација може изводити само тамо, где је, због неподесног положаја, облика или величине земљишта онемогућено извођење регулационог плана и рационално изграђивање.

ђивање. Део неког градилишта може се увући у комасацију само у случају, ако се тиме његова преостала површина не би онеспособила за градилиште по грађевинским прописима.

(³) Ако су нека од ових градилишта већ била предметом изведене комасације или апропријације не могу се више увући у комасацију без пристанка власника.

§ 61. — Укинуте саобраћајне површине. У комасацију улазе и површине које следе општем саобраћају као јавно добро, у колико се по регулационом плану укидају. Као власник тих површина суделује у комасацији општина као судеоначар.

§ 62. — Изграђено земљиште.

(¹) Изграђено или на нарочити начин употребљено градилиште (индустриска постројења, паркови итд.) по правилу се има изузети из комасације. Оно улази у комасацију само онда, ако би његовим изузећем била отежана сврха комасације, ако се не би могла у опште извести, или ако су грађевине на земљишту дотрајале, трошне, нехигијенске, или пак ако претстављају много мању вредност, но што га има земљиште на коме се налазе.

(²) Земљишта која служе јавном интересу могу ући у комасацију само по пристанку оној јавног надлештва које њима управља.

§ 63. — Покретање комасације.

(¹) Одлуку о томе, да се комасација земљишта има покренути, доноси општина по-

претходном саслушању власника земљишта која се у комасацију увлаче, а по увиду на лицу места.

(²) Приликом саслушавања и увида на лицу места општина ће настојати, да судеоначари споразумним правним пословима постигну циљ комасације. Такви правни послови уживају ослобођење од такса.

§ 64. — Одлука о покретању комасације. Општина има у одлуци којом покреће комасацију, одређено и по именима власника, катастарским ознакама и плановима, посебнице означити свако земљиште и део земљишта, које се у комасацију увлачи. Таква се одлука може донети у седници општинског одбора, у којој је присутно најмање $\frac{2}{3}$ општинских одборника.

§ 65. — Жалба и упис у земљишне књиге.

(¹) О почетку поступка комасације, о утврђеном обиму исте, као и о одлуци о покретању комасације, имају се обавестити заинтересоване странке писмено.

(²) Против одлуке општине којом се покреће комасација допуштен је правни лек по прописима општег управног поступка.

(³) Када одлука постане извршна има се на захтев општине забележити у земљишне односно интабулационе књиге.

§ 66. — Пријава законских права.

(¹) Истовремено са саопштењем о почетку поступка о комасацији, имају се позвати

сва заинтересована лица, да у року од 30 дана доставе општини све податке потребне за комасацију, нарочито у погледу права службености, терета и закупа, као и у погледу природе ових права. Тако исто позваће се и сва заинтересована лица чија се права не виде у земљишним односно интабулационим књигама, да ова права у року од 30 дана општини пријаве. У овом року мора стајати на јавни увиђај код општине списак парцела (§ 64).

(²) Сва заинтересована лица чија су права настала или се промене тек после покретања комасационог поступка, дужна су то пријавити комасационој комисији.

(³) Одлука о почетку комасације као и позив заинтересованим оштампаће се у „Службеним новинама” и објавити на уобичајени начин.

§ 67. — Комасациона комисија.

(¹) За извођење комасације образоваће се комасациона комисија. Министар унутрашњих послова у споразуму са Министром правде и грађевина наименоваће за сваку бановину и за подручје Управе града Београда комасациону комисију. Ову комисију сачињавају: један чиновник политичко управни који је у исто време и претседник комисије, један судија, два чиновника техничке струке: грађевинске, архитектонске или геометарске. Петог члана ове комисије одређује општина. Сваком члану комисије наименоваће се заменик.

(²) Седиште комисије за подручје Управе града Београда је у Београду а за остале у бановинским седиштима.

(³) Према потреби могу се именовати и више оваквих комисија.

§ 68. — Почетак рада.

(¹) Комасациона комисија обавља целокупни рад око извођења комасације од дана када одлука општине о покретању комасације постане правноснажна.

(²) Комасациона комисија врши потребне послове било непосредно било преко својих чланова — повереника.

(³) Општина је дужна ставити комисији на расположење све податке потребне за рад комасационе комисије.

§ 69. — Промене у току рада.

(¹) После покретања комасационог поступка утврђени регулациони план и начин изградњавања комасационог земљишта не може се изменити пре него што се добије мишљење комасационе комисије.

(²) Комасациона комисија може сама поднети предлог општини да регулациони план и начин изградњавања комасационог земљишта измени, ако је то у интересу извођења комасације потребно. О овоме предлогу општина мора донети одлуку у року од шест месеци.

(³) У току комасационог поступка, може се грађевинска дозвола издати само у сагласности са комасационом комисијом. Исто тако може се деоба појединих парцела на нова градилишта дозволити за време комаса-

ционог поступка само у сагласности са комасационом комисијом. У ова ова случаја ово се може учинити само ако је изван сумње да услед тога неће бити осујећена или отежана комасација, и да се неће вређати право других судеоничара.

§ 70. — Принцип деобе.

(¹) Све земљиште унето у комасацију приватно и јавно, сачињава комасациону масу.

(²) Из комасационе масе уступа се општини она површина, која је по регулационом плану за јавне саобраћајне површине предвиђена. Остала површина сачињава деобну масу.

(³) Површине које се уступају општини по претходном ставу, добија општина на рачун површина које је унела по § 61 овог Закона.

(⁴) Ако је површина која се уступа општини мања од оне, коју је она по § 61 унела, добија општина разлику у градилишту.

(⁵) Ако је површина која се општини уступа по ставу другом овом параграфа већа од оне коју је општина унела, онда ће се потребна површина за јавни саобраћај предвиђена регулационим планом допунити из комасационе масе.

(⁶) Деобна маса, по ставу другом, дели се на поједине судеоничаре сразмерно од њих унетим површинама и то у односу деобне масе према комасационој маси смањеној за површине које је општина унела у комасацију.

(⁷) Површине потребне за јавни саобраћај преко оних у ставу трећем овог параграфа највише до 25% од комасационе масе, добија општина бесплатно. Преко тога општина плаћа накнаду у новцу.

§ 71. — Посебне одредбе о деоби и додељивању.

(¹) Из деобне масе имају се најпре доделити земљишта оним судеоничарима, којима припада површина потребна за градилиште по грађевинским прописима.

(²) У погледу на судеоничаре, којима не припадне онолика површина, колика је потребна за градилиште, комасациона комисија ће настојати, да се оваке недовољне површине повећају на прописану површину путем откупа од других судеоничара а нарочито од општине. Ако то није могућно, или ако се не могу образovati сувласнички односи између судеоничара, комасациона комисија ће такве површине уз накнаду вредности повећати на рачун оних судеоничара, којима такође не припада довољна површина за градилиште и то почев од најмањег. Ако и после тога преостане која површина која је недовољна за градилиште, комасациона комисија ће, ако не дође до откупа од једног од суседних судеоничара, овај остатак разделити на остале судеоничаре уз накнаду вредности.

(³) Земљишта додељена из комасационе масе треба по могућству да одговарају положају земљишта унетих у комасацију. Изграђена или на нарочити начин искоришћена земљишта имају се по могућности доделити ранијим власницима.

(⁴) Разлике у вредности унетих и додељених земљишта имају се у новцу изравнати и то не само у случају, да је разлика у вредности наступила услед разлике у површини, него и онда, ако положај или друго својство или осо-

бина унетог и додељеног земљишта такву разлику у вредности створе.

(⁵) Власник земљишта има плаћати комасационој маси накнаду, ако је допринето земљиште оптерећено теретом за које се морала извршити исплата из комасационе масе, ради скидања терета.

(⁶) За процену вредности земље, грађевина и садова меродаван је дан, кад је донет закључак о покретању комасације.

(⁷) Новчане накнаде одређује комасациона комисија на основи процене вештака.

§ 72. — Преузимање садова и грађевина.

(¹) Садови и грађевине које се у целини или делимично налазе на градилиштима, која мењају власника услед комасације, може нов власник преузети, а ако он то не би учинио може их преузети и пређашњи власник, који ће их морати однети у року који установи комасациона комисија, а који не може бити дужи од године дана.

(²) Ако ни нови ни пређашњи власник не би хтели преузети такве садове или грађевине, преузеће их општина. Трошкови који би услед тога настали, исплаћују се из комасационе масе, у коју је унета вредност ових садова и грађевина.

§ 73. — Комасациони план.

(¹) Израду техничких послова око комасације (комасациони план, потребни спискови и остало) комасациона комасација поверава овлашћеном инжињеру или геометру који је од

Министарства грађевина овлашћен за послове ове врсте.

(²) Комасациони план има се израдити по техничким прописима за састав деобног плана. Из планова и нарочитих спискова мора се видети, старо и ново имовно стање власника према величини и правним односима, претекли делови, накнаде које се имају плаћати као и кључ по коме се деле трошкови.

(³) План комасације има се израдити тако, да обухвати све оно што је важно за доношење коначне одлуке. Нарочито се имају утврдити оне накнаде, које се имају плаћати при престанку или измени права која ће услед комасације наступити или која су произашла из одредба § 71 става 5.

(⁴) Процениоце именује комасациона комисија. Ова може примити и процениоце које су споразумно изабрали судеоничари.

§ 74. — Осигурање приступа.

На случај да додељена земљишта изгубе дотадашњи прилаз, има се у комасационом плану предвидети привремени прилаз и осигурати приступ све до отварања нових саобраћајних површина. Општина је дужна отворити ове у року од две године.

§ 75. — Јавни увид, жалбе и начелна одлука.

Израђени комасациони план са свима списковима ставља комасациона комисија на увид свима заинтересованим у времену од 30 дана, у коме заинтересовани, међу које спада и оп-

штина, могу поднети своје приговоре и жалбе. После овог рока комасациона комисија закључује, да ли израђени пројекат комасације може служити за коначно утврђење комасације, и доноси начело одобрења комасационог плана и предложене поделе.

§ 76. — Спорови у току поступка.

(¹) Ако постоји спор око власништва земљишта или се за време самог комасационог поступка појави овакав спор, сматрају се обе парничне стране као заинтересоване, али се тиме не може задржати комасациони поступак. Ако у овом спору не дође ни до споразума ни до судске одлуке до окончања комасације, то ће се земљиште, не прејудуцирајући коначну судску одлуку, доделити у власништво лица која су уписана у земљишне књиге, као власници допринетих земљишта, односно, где ових књига нема, онима који су у законитом поседу (државини).

(²) Евентуална примања ових заинтересованих из комасационе масе имају се положити код суда. Плаћање комасационој маси извршиће власници према земљишној, односно интбулационој књизи, без штете по право онога коме у случају судске пресуде земљиште буде додељено.

§ 77. — Јавни увид и расправа.

(¹) По начелном одобрењу комасационог плана има се овај план 15 дана ставити на јавни увид и истовремено објавити дан када ће се одржати јавна расправа. Ова ће се расправа

по правилу, на лицу места одржати. Пре расправе имају се на терену кочевима обележити додељени делови.

(²) Расправа ће се објавити у новинама које служе за званично објављивање као и на одређеном месту за објаве.

(³) Расправу спроводи комасациона комисија сама, или преко својих чланова — повереника и њој присуствују одређени вештачи.

(⁴) Ако се при расправи покаже потреба да се за поједине примедбе изврши нарочити увиђај, заказаће се по завршетку расправе наредна расправа са учествовањем оних странака које су овде нарочито заинтересоване.

§ 78. — Одлука комасационе комисије.

(¹) После обављене јавне расправе има комасациона комисија без одлагања донети одлуку о комасацији. Ова се одлука доноси већином гласова.

(²) Одлука се има доставити свима заинтересованим са обавештењем о праву жалбе на вишу комасациону комисију (§ 79.) и о томе, да се одобрени комасациони план може у одређеном месту разгледати, и да се уз накнаду трошка могу добити копије комасационог плана.

§ 79. — Виша комасациона комисија.

(¹) При Министарству унутрашњих послова, образује се виша комасациона комисија.

(²) Чланови комисије постављају се Краљевим указом на предлог Министра унутрашњих послова у сагласности са претседником

Министарског савета. Ову комисију састављају: две судије касационог суда, два државна саветника, начелник самоуправног одељења Министарства унутрашњих послова и два вица техничка саветника грађевинске, архитектонске или геомегарске струке. Сваком члану поставља се заменик.

(²) Претседник ове комисије је њезин положају најстарији члан правник.

(⁴) Виша комасациона комисија решава о жалбама против комасационог плана и против одлуке о накнадама у новцу и трошковима. Одлука више комасационе комисије доноси се већином гласова. По овим питањима искључен је сваки други правни пут.

(⁵) Ако је виша комасациона комисија план преиначила, има се план поново кроз 15 дана јавно изложити и заинтересовани о томе извести.

§ 80. — Ступање у дејство правних промена.

Кад одлука о комасацији постане правноснажна, комасациона комисија доставља фрагманта по једну копију с извештајем о одређеном дану за ступање правних промена у дејство. Рок између дана када је постала одлука о комасацији правноснажна и дана када имају ступити правне промене у дејство, не сме бити дужи од 90 дана.

§ 81. — Правна дејства.

(¹) Одређеним даном наступају следећа правна дејства:

1) општина постаје власник свих усгупљених земљишта без оптерећења;

2) право власништва и дотања заложна права на земљиштима унетим у комасацију престају и прелазе у случају додељивања на додељено градилиште. Право првенственог и поновног откупа, грађевинска права, службениости и реални терети престају и прелазе само у толико на додељена градилишта у којима је то утврђено коначном одлуком о комасацији;

3) одлука о комасацији има на закупне и најамне уговоре, ако у одлуци није друкчије наређено, то дејство, да се имају сматрати отказаним за први наредни законски рок отказа и ако су ови уговори евентуално садржавали друкчије одредбе;

4) доспевају сва плаћања из комасационе масе и у комасациону масу, у колико самом одлуком није друкчије предвиђено.

(²) Сви заинтересовани имају се у одлуци о комасацији о овим дејствима извести.

(³) Комасациона комисија дужна је да нареди брисања забележбе (пребелешке) о комасационом поступку и упис нових правних односа у земљишним, односно интабулационим књигама.

§ 82. — Трошкови око комасације.

(¹) Трошкови око комасације деле се на:

1) стварне трошкове и

2) трошкове око поступка.

(²) У стварне трошкове спадају: плаћање накнада из комасационе масе у колико остају непокривене плаћањима маси, награда овлаш-

ћеном инжењеру или геометру за пример и израду плана, обележавање на терену и трошкови извршења у колико не спадају у редовне трошкове. Ови се трошкови морају покрити доприносима заинтересованих. Висина доприноса одређује се према величини допринетих земљишта и с обзиром на вредност истих, а које ће комасациона комисија по слободној оцени утврђивати. Евентуални вишкови имају се на исти начин поделити.

(³) У случају да је комасациони поступак био поведен на предлог општине, имају се издаци, који су учињени у готову пре коначног утврђивања стварних трошкова исплатити као предујам од стране општине. За случај да је поступак поведен по предлогу заинтересованих, може им комасациона комисија наредити плаћање предујама за покриће трошкова. Коначни обрачун мора се извршити са комасационом комисијом после свршеног поступка.

(⁴) У трошкове поступка спадају остали редовни трошкови и награде члановима комасационе комисије. Ови трошкови деле се на подносиоце који су тражили комасацију према величини допринетих земљишта и с обзиром на њихову вредност, а коју ће комасациона комисија по слободној оцени утврђивати. Ако је поступак поведен у јавном интересу ове трошкове сноси општина заједно са трошковицама за премер и израду планова као и обележавање.

(⁵) Министар унутрашњих послова у споразуму са Министром грађевина и финансија, прописује правилник о наградама чланова комасационе комисије, а награде члановима више

комасационе комисије одређује Министар унутрашњих послова.

§ 83. — Обустава комасационог поступка.

(¹) Комасациона комисија може по саслушању заинтересованих донети закључак да се обустава започети поступак за комасацију, ако према приликама а нарочито с обзиром на вишкови или неочекиване захтеве накнада, постоји оправдана бојазан да би спровођење комасационог поступка било некономично или вредно са несразмерним оптерећењем за општину, или ако комасација из других узрока није потребна. Одлука о обустави мора бити потврђена од више комасационе комисије.

(²) Комасациона комисија има тражити да се забележба (прибелешка) у земљишним односно интабулационим књигама избрише.

(³) Стварне трошкове учињене до тога времена сносиће општина за случај, да је увођење поступка било по службеној дужности, или ако је поступак обустављен због несразмерног оптерећења за општину. У свима другим случајевима поделиће се трошкови између предагача.

IX Грађевина

1. Одобрење за грађење и употребу грађевине

§ 84. — Грађевинска дозвола.

(¹) Ниједно ново грађење у смислу овог Закона не може се отпочети без грађевинске дозволе.

мери, где има катастра. На њему морају бити означене:

- 1) дужине појединих страна градилишта;
 - 2) висинске коте постојећег земљишта и одобрене нивелације;
 - 3) регулационе линије и положај грађевине;
 - 4) површина градилишта пре и после регулације;
 - 5) положај и бројеви суседних катастарских парцела, зграда, дворишта и имена њихових сопственика, а ако је градилиште усамљено онда назив улице, трга и томе слично;
 - 6) стране света.
- (2) Планови грађевина имају бити израђени према специјалним прописима за израду планова за поједине врсте грађевина, али план за зграде мора бити израђен у размери 1:100 и мора садржати:

- 1) основе (тлоцрт) темеља, подрума, приземља, свих спратова, тавана и конструкције крова;
 - 2) карактеристичне пресеке (уздужне и попречне);
 - 3) детаљ степеништа;
 - 4) изглед грађевине у колико је видан са улице односно трга у вези са суседним грађевинама.
- (3) Основе и пресеци морају садржати све димензије појединих делова, међусобна растојања и висинске коте према нивелети, а за зграде још и узајамни положај одељења и комуникација као и намену појединих простора.
- (4) За мање оправке и преврке за које буде грађевинским правилником прописано

(2) За приватне грађевине намењене јавној употреби као: каване, пивнице и ресторације, сале за позоришта, играње и друге забаве, приватне болнице или грађевине за занатске, трговачке или индустријске сврхе, грађевинска дозвола издаће се тек онда, кад надлежна власт изда одобрење за подизање поменутих грађевина или постројења.

(3) Сем тога грађевинска дозвола мора се тражити и за све радове којима се мењају конструктивни делови, спољашњост и величина постојећих грађевина, као и њихова намена.

(4) Грађевинским правилником прописане се, за које ће се још радове тражити дозвола а за које само пријава.

§ 85. — Издавање грађевинске дозволе.

- (1) Грађевинске дозволе издаје општина.
- (2) Уз молбу за грађевинску дозволу има се приложити:
 - 1) ситуациони план градилишта у два примерка; за мање оправке и преврке које се не тичу регулационе линије или интереса суседне треба подносити ситуациони план;
 - 2) план грађевине у три примерка;
 - 3) по потреби статички рачун и технички опис грађевине у два примерка;
 - 4) исправу о издатој регулационој и нивелационој линији за зидање;
 - 5) доказ молиоца о својини или дозвола власника да се предвиђени радови могу извршити на његовом земљишту.

§ 86. — Планови ситуације и грађевине.

- (1) Ситуациони план градилишта има бити израђен у размери 1:500 и у катастарској раз-

издавање грађевинске дозволе, може се поднети и само скица у размери 1:100 али ако надлежна власт затражи, мора се поднети и цео план.

§ 87. — Одобравање пројеката.

(¹) Пројекат за приватне грађевине прегледа и одобрава општина по саслушању грађевинског одбора.

(²) Пројекте за општинске грађевине и приватне грађевине намењене јавној употреби прегледа и одобрава бан, а пројекте за такве грађевине у Београду, Земуну и Панчеву Министар грађевина.

(³) Пројекте за бановинске грађевине у местима ван банских седишта одобрава бан а у банским седиштима, као и пројекте за државне грађевине, изузимајући грађевине Министарства војске и морнарице, одобрава Министар грађевина, који то своје право може пренети и на бана.

(⁴) Пројекте за све богомоље и за оправке и рестаурацију старих споменика и историјских и уметничких зграда прегледа и одобрава Министар грађевина у споразуму са Министром правде односно Министром правосвете.

§ 88. — Потписници планова и одговорност предузимача.

(¹) Ситуациони план градилишта и планове за приватне нове или преправку и оправку постојећих грађевина морају потписати: власник или његов овлашћеник и законом о-

влашћени пројектант. Статички рачун и технички опис грађевина потписује само пројектант.

(²) За државне, бановинске или општинске грађевине и грађевинске послове важе специјални прописи.

(³) Пројектант јамчи да су димензије, означене на плану, тачне и да су конструкције тачно прорачунате и стабилне и сноси за ово кривичну и материјалну одговорност.

(⁴) Власник или његов овлашћеник својим потписом потврђује сагласност са споредом и величином појединих одељења на плану.

(⁵) Предузимач или извођач дужан је да потпише план пре почетка грађења. Он сноси кривичну и материјалну одговорност за нетачно извршење грађевине по плану као и за нетачну примену грађевинских прописа и техничких начела при извођењу као и за квалитет уграђеног материјала.

§ 89. — Комисијски увиђај — јавна расправа.

(¹) По пријему молбе за грађевинску дозволу општина мора у року од 10 дана извршити комисијски увиђај на лицу места, саслушати све заинтересоване, нарочито све суседе као и изасланика Грађевинског одбора (§ 106), саставити записник о току расправе и упутити предмет Грађевинском одбору на мишљење.

(²) На основу резултата расправе и мишљења Грађевинског одбора општина ће доносити решење и исто предати молиоцу, свима

интересантима као и грађевинском одбору. Ово решење има општина да донесе најдаље у року од месец дана од дана пријема пријаве. Овај рок може се продужити само онда, кад су потребна опсежна извиђања и прорачунавања, о чему ће се пре истека рока и странка извести.

(³) За подизање приватних грађевина по другом ставу § 84 овог Закона, за које је потребна дозвола и по другим законима, надлежна власт извршиће по могућству заједнички увиђај.

(⁴) Примедбе приватно - правне природе покушаће комисија да реши нагодбом; ако не успе, надлежна власт упутиће заинтересоване странке редовном суду, а молбоду издати грађевинску дозволу на његову одговорност.

§ 90. — Важност грађевинске дозволе. Грађевинска дозвола губи своју важност ако се грађевина не би започела кроз две године рачунајући од дана предаје одлуке о дозволи. На молбу може се овај рок и продужити најдаље још за две године.

§ 91. — Употреба грађевине. Довршене приватне грађевине општина ће комисијски прегледати најдаље у року од 10 дана по пријему молбе и, ако нема примедбе одобрите употребу; у противном наредиће да се поступи по примедбама, које су обавезне. Без овог одобрења власник не сме грађевину употребљавати нити другоме на употребу.

дати. овом прегледу морају присуствовати чланови Грађевинског одбора инжењер-архитект или грађевински стручњак и лекар.

2. Грађевински надзор

§ 92. — Вршење надзора.

Контролу над грађевинским радовима врше технички органи дотичне општине, којима се у свако доба морају ставити на углед одобрени планови и грађевинске дозволе.

§ 92. — Поступак.

(¹) Ако се грађење врши без грађевинске дозволе, или ако се оно не изводи према грађевинској дозволи и техничким прописима, општина ће забранити даље грађење.

(²) Ако се грађење врши без дозволе а по прописима Закона и правилника, власник мора тражити претходно дозволу за продужење грађења.

(³) Ако се грађење врши без грађевинске дозволе, а не одговара прописима Закона и правилника или противно датој дозволи, општина ће наредити рушење грађевине или појединих непрописно изведених делова. Ако власник ово наређење не изврши, општина ће извршити рушење о трошку власника.

(⁴) Жалба на решење о забрани грађења не задржава извршење решења.

§ 94. — Евиденција о постојећим грађевинама.

(1) Општина води евиденцију и о постојећим грађевинама и чим приметити, да је која од ових несигурна, склона паду или пожару, шкодљива по здравље, извршиће комисијски увиђај на лицу места сходно § 89 овог Закона.

(2) На основу мишљења ове комисије општина ће донети решење да се грађевина означи и да се остави на поправку, да се поруши или, ако то није могуће, да се поруши у остављеном року.

(3) Ако власник по овом решењу не поступи, општина ће извршити, оправку односно рушење, о трошку власника. У овом случају општина може и забранити даљу употребу такве зграде.

(4) Жалба задржава решење од извршења ако од грађевине не постоји каква непосредна опасност.

§ 95. — Нехигијенски станови.

Уколико ће се већ постојећа грађевина морати саобразити напред изложеним хигијенским условима, одредиће за сваку општинску првостепену општу управну власт, водећи при томе рачуна о финансијској снази власника грађевине као и о стању грађевине и њеној вредности. Ово ће власт учинити у року од године дана по ступању на снагу овог Закона, остављајући власнику, према околностима, одмерен рок за поправку. Ако то власт не учини у остављеном року, иста ће власт забранити употребу те грађевине, док се оправка не изврши. Од прописа овог параграфа изузимају се власници постојећих грађевина, који дотичне грађевине не издају под закуп.

3. Грађевинско-полицијске одредбе

§ 96. — Сигурност грађевине.

(1) Грађевине и њихове унутарње инсталације не смеју бити опасне по живот и сигурност оних који се њима служе или у њима станују.

(2) Оне, као и материјал од којег су изведене морају одговарати у свима својим деловима њиховој намени и положају.

§ 97. — Пријава предузимача и почетак рада.

Сваки власник, који изводи грађевину мора пре почетка рада пријавити општини име породично и рођено предузимача или извођача, а дан почетка рада најмање 24 часа раније. Тако исто предузимач или извођач грађевине мора на 24 часа раније пријавити довршење зидања темеља до нивелационе линије, ради контроле ове и регулационе линије. И свако намеравано рушење грађевине треба овако пријавити.

§ 98. — Безбедност за време грађења.

(1) Предузимач или извођач и опште сваки онај који руши или гради грађевине мора предузети све мере сигурности у погледу јавног саобраћаја и суседних имања.

(2) Скеле, алат, стројеви-машине и друга помоћна средства, морају бити тако уређена и одржавана, да живот и здравље радника и пролазника буду потпуно заштићени.

§ 99. — Одговорност предузимача.

Предузимач или извођач одговоран је за целокупан рад, безбедност радника и јавну безбедност, по постојећим законским прописима.

4. Казнене одредбе

§ 100. — Грађење без дозволе и противно прописима.

Казниће се с обзиром на став 5 § 88 до 10.000 динара:

- 1) ко врши грађење без грађевинске дозволе;
- 2) ко врши грађење противно дагој дозволу и техничким прописима;
- 3) ко настави грађење и после издате забране по § 93 овог Закона.

§ 101. — Употреба грађевине без дозволе.

⁽¹⁾ Власнику, који без одобрења у смислу § 91 овог Закона употреби грађевине, за braniће се даља употреба и биће кажњен петоструком таксом за одобрење.

⁽²⁾ Власник који и после ове забране или забране из § 94 овог Закона употреби грађевину казниће се до 10.000 динара.

§ 102. — Изрицање казне.

Ове новчане казне изриче надлежна власт у корист општинског регулационог фонда (§ 126).

5. Грађевинске таксе и наплата трошкова

§ 103. — Правилник.

⁽¹⁾ Општина има права да наплаћује нарочите управне грађевинске таксе сразмерно трошковима за пословање, вредности објекта као и обиму и тешкоћи службеног посла и то:

- 1) за грађевинске дозволе;
- 2) за грађевинске дозволе са прегледом статичких рачуна;
- 3) за преглед довршене грађевине;
- 4) за преглед и одобрење парцеларних планова.

⁽²⁾ Ближе одредбе о установљењу, врсти и висини ових такса, о начину њиховог убирања, о ослобођењу од истих и о употреби њиховој прописаће свака општина правилником који подлежи разматрању бана, односно за подручје Управе града Београда, разматрању Министра финансија.

⁽³⁾ Одлука бана, кад ове таксе не одобри, коначна је, а кад их одобри дужан је исту доставити Министру финансија.

⁽⁴⁾ Министар финансија доноси коначну одлуку у споразуму са Министром грађевина.

§ 104. — Право наплате.

Општина има за трошкове по §§ 123, 124 и 125 овог Закона, као и остале трошкове, накнаде и таксе, које се по овом Закону наплаћују од власника градилишта, првенствено право наплате испред приватно правних потраживаоца а после јавних дажбина.

§ 105. — Одлука.

Све таксе и трошкове утврдиће надлежна власт својом одлуком.

X Грађевински одбор

§ 106. — Значај и састав одбора.

(¹) Грађевински одбор је саветодавни орган општине по грађевинским предметима. Општина је дужна да суслуша грађевински одбор по свима техничким и грађевинским питањима.

(²) Чланове грађевинског одбора и њихове заменике бира општински одбор почетком сваке године. Грађевински одбор састоји се:

1) у градовима до 50.000 становника и варошицама из три члана, од којих је један лекар и један инжењер или архитект а у недостатку овог други који квалификовани стручњак;

2) у градовима преко 50.000 становника из 5 чланова, од којих морају бити два инжењера или архитекта или један инжењер и један архитект и један лекар по могућству хигијеничар.

(³) Ако општински одбор не изврши овај избор најдаље до краја месеца фебруара чланове грађевинског одбора и њихове заменике поставиће надзорна власт. До постављања новог грађевинског одбора, функције врши стари одбор.

XI Извлашћење (експропријација)

§ 107. — Право извлашћења.

(¹) У јавном интересу а у циљу извршења регулационог плана општина може приватна непокретна добра и против воље власника извластити (експроприсати) или правом службености оптеретити и то:

1) за отварање, проширење или продужење нових или постојећих улица, путова, тргова, паркова, игралишта и гробља;

2) за подизање и проширење јавних грађевина;

3) за регулацију река и потока, за грађење насипа, обале, кејова, пристаништа, мостова и за осигурање земљишта од поплава;

4) за градњу и одржавање електричних и других спроводника, водовода, канализације и за везу појединих градилишта за канализацију суседних општина;

5) за подизање комплекса малих станова које изграђује општина;

6) у циљу асанације.

(²) Поред тога општина може извластити (експроприсати) и све зграде и друге грађевине које по месту или намени нису у складу са регулационим планом (регулациона линија, грађевинске зоне, заштитни појас, подела грађевинског реона за разне сврхе) или који не одговарају прописима Уредбе о извођењу регулационог плана, грађевинског правилника и овог Закона у опште, ако их власници не саобразе овим прописима и регулационом плану у остављеном року, који не може бити краћи од две нити дужи од 10 година.

§ 111. — Надлежност и поступак.

У погледу надлежности и поступка при извлаштењу, висине накнада и свега другог важе прописи постојећих закона о извлаштењу у којима овим Законом није друкчије одређено.

§ 112. — Упис промена у земљишне књиге.

На захтев општина надлежне власти уносиће у земљишне односно интабулационе књиге све промене које буду по плану за извлаштење утврђене.

XII Обавезе и ограничења

§ 113. — Грађевинско-правне обавезе.

Грађевинско-правне обавезе, које проистичу из самог Закона, или које општина на основи тих прописа наметне појединим градилиштима, падају на терет дотичног градилишта и прелазе на сваког власника градилишта.

§ 114. — Књижење грађевинско-правних обавеза.

Ради јавне евиденције грађевинско-правних обавеза из § 113, дужне су општине водити нарочите књиге за књижење тих обавеза. Ближе одредбе о овим књигама и начин вођења прописује Министар унутарашњих послова у споразуму са Министром грађевина.

§ 115. — Правилник о удаљености грађевина.

Министар грађевина прописује правилником у споразуму са заинтересованим министром

Грађевински закон

5

(³) Осим тога извлаштење се може извршити и у свима оним случајевима, у којима посебни закон установљава извлаштење.

§ 108. — Нагодба.

У сваком случају, пре него што се упути молба за извлаштење надлежној власти, дужна је општина настати, да до земљишта дође путем споразума и нагодбе.

§ 109. — Прилози молби за извлаштење.

(¹) При тражењу начелног одобрења извлаштења има се уз молбу приложити регулациони план или ако он није у пићању онда само посебни план за извлаштење (експропријацију).

(²) У колико се извлаштење тражи ради подизања или проширења јавних грађевина (по тач. 2 става 1 § 107), општина ће морати доказати, да до подесног градилишта није могла иначе доћи, или може доћи тек уз несразмерно веће трошкове.

§ 110. — Процена.

За земљиште и зграде које се извлаштују даће се власнику правична (примерена) накнада која треба да се утврди водећи нарочито рачуна о вредности земљишта и зграда у вредности процене.

ма најмању удаљеност грађевина од железница, спроводника струје високог напона, црква и школа, гробља, болница, војних утврђења, аеродрома, творница, магацина експлозива, водоник бунара и резервоара, кланица, стрводерница, сајмишта за стоку, складишта за дрва итд. и то према месним, теренским, геолошким, климатским и другим меродавним приликама свакога краја.

§ 116. — Искоришћавање земљишта за јавне потребе.

(1) Земљиште одређено регулационом планом за саобраћај или друге јавне потребе, може се искоришћавати за све друге сврхе само не за грађевинске све докле, док га општина законским путем не преузме, а ако на таквом земљишту постоје и зграде оне се могу одржавати и оправљати само по претходном одобрењу општине, али се овим радом увећана вредност приликом експропријације неће признати. Но ова забрана не може трајати дуже од рокова утврђених уредбом за извођење регулационог плана за преузимање дотичног земљишта.

(2) На таквим земљиштима дозвољено је и постављање привремених грађевина, али је власник обавезан такве грађевине, без права на оштету, о свом трошку порушити и однети чим затражи општина, а ако он то не учини у остављеном року, рушење и одношење извршиће општина на његов трошак. Оваква обавеза мора се учинити видљивом у земљишним књигама односно интабулационим где не постоје земљишне књиге.

§ 117. — Оправка зграда и земљани радови.

(1) Зграде које већ постоје у улицама или трговима смеју се преправљати, проширивати или назиђивати само тако, ако се прилагоде регулационом плану, уредби и грађевинском правилнику.

(2) Насипања или откопавања на подручју регулационог плана дозвољена су само у толико, уколико неће сметати његовом извођењу или уколико то захтевају јавни интереси.

§ 118. — Забрана новог грађења.

(1) Приликом израде новог или измене постојећег регулационог плана општина може забранити нова грађења. Новограђење или правке постојећих зграда могу се дозволити само у толико у колико неће отежавати извођење новог регулационог плана.

(2) Ове дозволе општина може дати на основи пројектованог регулационог плана и то само по претходном одобрењу надлежне власти.

(3) Подручје на које се забрана протеже и време трајања забране, које не може бити дуже од 2 године, има се јасно означити и огласити.

§ 119. — Накнада за оштећена земљишта.

Ако се регулациони план промени, имају власници земљишта који су на основи грађевинске дозволе по ранијем регулационом плану почели да граде, право на оштету од општине, ако су од тога претрпели стварну (фак-

тичну) штету. У погледу висине оштете важе начела предвиђена у § 110 овог Закона. Овај захтев остварује се преко редовног суда, ако се са општином не може постићи споразум.

§ 120. — Самостални зидови.

Зграде које леже до суседних граница, морају бити од темеља до врха израђене са самосталним зидовима који не смеју прећи границу суседног имања.

§ 121. — Забрана грађења поред река и потока.

Поред сваке реке, речице или потока има се оставити слободан простор с обе стране за улицу, пут или за отицање велике воде, и на тим местима не могу бити градилишта нити се могу подизати ма какве грађевине, осим слушаја ако је то другим Законом допуштено.

XIII Израда коловоза и тротоара, водовода и канализације

§ 122. — Извршилац.

(¹) Израду коловоза, тротоара, улице, канализације и водовода и њихових спојева до приватних добара, врши искључиво општина на основу надлежно одобрених планова.

(²) Планове за водовод и канализацију приватних добара, одобрава општина.

§ 123. — Накнада ефективних трошкова. Власници имања дужни су накнадити општини ефективне трошкове за израду трото-

ара дуж својих имања у улицама предвиђеним регулационим планом.

§ 124. — Допринос.

(¹) За подмирење насталих трошкова око израде нових и проширење или регулације постојећих улица или тргова, може општина најмити власницима земљишта која леже уз те улице или тргове нарочити допринос. Укупна сума ових доприноса може ићи највише до половине укупних трошкова, према томе, да ли дотична улица односно трг служи више локалним или више опште саобраћајним сврхама. Под трошковима израде подразумевају се како трошкови набавке земљишта тако исто и израда коловоза. У овај допринос урачунава се вредност земљишта које је власник по овом Закону бесплатно уступио за израду или проширење нових улица или тргова.

(²) Као основа за разрез овог доприноса служи дужина прочеља (фронта) појединог земљишта узимајући у обзир и површину истог.

§ 125. — Употреба и одржавање водовода и канализације.

(¹) Власници изиданих градилишта (ма и делимично) морају да вежу своју канализацију за улицу и да уведу воду из водовода чим ови буду готови испред њихових добара, а најдале у року од шест месеци по довршењу. После тога рока општина ће извршити ове радове о трошку власника.

ложај зграда за становање, величину и међусобни распоред појединих просторија, величину и положај прозора, принцип проветравања, положај нужника, бунара, штала итд.

(³) Поменути правилницима могу се поједине одредбе из првог дела овог Закона написати за поједина села у целости или делимично, у свему или модификоване, према местним теренским и обичајним приликама. Прилике треба водити рачуна о корисности у погледу асанације и могућности у погледу материјалног извршења.

(⁴) У предње сврхе, у свакој сеоској општини образоваће се општински грађевински одбор као саветодавни орган дотичне општине. Овај одбор састоји се из претседника општине и најмање два лица првенствено из реда лекара или лица, која се разумеју у грађевинским пословима.

(⁵) О тачном извршењу прописаних прилика старају се опште управне власти.

§ 128. — Регулациони план.

Бан може за већа или уопште напреднија, гушће насељена села, или села у непосредној близини градова и варошица, или за поједине њихове делове, наредити општини израду регулационих планова, а у сваком случају има да нареди израду бар генералних планова и уредаба о њиховом извођењу.

§ 129. — Нова насеља.

Нова насеља могу се подизати само по одобреним регулационим плановима и уредбама о њиховом извођењу.

(²) Сви власници, како изданих тако и неизданих градилишта дотичне улице или трга, морају плаћати општини правилником утврђену таксу за одржавање и употребу канализације и водовода и то почев од дана довршења истих.

XIV Фонд за извођење регулације

§ 126. — За извођење регулације при сваком граду и варошици општина ће основати регулациони фонд у који ће се уносити:

- 1) довољне дотације буџетом предвиђене;
- 2) приходи од парцелације, извештења (експропријације), комасације, грађевинских такса и казне;
- 3) приходи од продаје општинских добара и то најмање 25% од продајне цене.

Аруги асо. Села.

§ 127. — Општи принципи.

(¹) У циљу уређења и асанације села и осталих насеља која нису обухваћена првим и трећим делом овог Закона, прописале се начин уређења, по коме се положај зграда и других грађевинских објеката има подешавати према постојећим и будућим јавним комуникацијама, теренским и другим месним приликама, а извођење ових у појединостима има се саобразити основним хигијенским и техничким начелима и стварним потребама дотичнога краја.

(²) Надлежни бан по саслушању банског санитетског савета, прописале правилницима основна начела и поступак. Под основним начелима хигијене и технике треба разумети: по-

§ 130. — Типови за сеоске грађевине.

(¹) Бан ће преко својих грађевинских и са-
нитетских органа настати, да се за разне кра-
јаве спреме и бесплатно дају на употребу ти-
пови за сеоске куће и друге споредне објекте,
као и техничка упуства на лицу места. Ови
типови морају бити израђени према месним
климатским приликама, грађевинском матери-
јалу, привредним и животним потребама до-
птичног краја а да су за изградњу практични
и економични.

(²) Нове грађевине, за које је добивена
ма каква помоћ од државе, морају се поди-
зати по прописаним типовима.

§ 131. — Јавне грађевине и важније при-
ватне зграде.

(¹) За јавне и јавној управи намењене
грађевине у селима (богомолје, школе, суд-
нице, механе, млинови и томе слично) у ко-
лико се тиче израде планова и одобрења и-
стих важе прописи из првог дела овог Зако-
на. Грађевинске дозволе за такве грађевине
издаје бан по саслушању општине на пред-
лог среског начелника.

(²) За приватне сеоске зграде са више од
једног спрата грађевинске дозволе издаје
среско начелство на предлог дотичне општине.
Односно састава и израде планова и одобре-
ња истих за такве грађевине важе прописи из
првог дела овог Закона.

(³) И за остале сеоске зграде и споредне
објекте (§ 130) потребна је грађевинска до-
звола коју ће издавати општина. При томе
се мора водити рачуна да сваки сеоски дом
мора подићи нужник и имати ђубриште.

Трети део. Индустриска и рударска насеља, бање и
лечилишта, климатска и туристичка места.

§ 132. — Регулациони план.

Регулационе планове, уредбе о њиховом
извођењу и грађевинске правилнике, који се
имају израдити у свему по одредбама из пр-
вог дела овог Закона као и измене истих,
одобрава Министар грађевина и то: за инду-
стријска насеља, туристичка и климатска ме-
ста у споразуму са Министром трговине и ин-
дустрије, за бање и лечилишта у споразуму
са Министром социјалне политике и народ-
ног здравља, а за рударска насеља у споразуму
са Министром шума и рудника, који ово сво-
је право могу пренети и на надлежног бана.

§ 133. — Грађевинска дозвола.

(¹) Грађевинске дозволе за све јавне и јав-
ној употреби намењене грађевине у овим ме-
стима издаје бан по саслушању дотичне општи-
не на предлог среског начелника односно упра-
ве, ако је дотична установа у државној експло-
атацији, а за све приватне грађевине срески на-
челник односно управа.

(²) У погледу израде планова и одобрења
истих важе прописи из првог дела овог Закона,
изузев бања, за које важе прописи Закона о
бањама.

§ 134. — Израда тротоара.

Власници зграда и празних градилишта
у густим насељима бања, лечилишта, климат-
ских и туристичких места платиће управи ба-
ње односно општини, таксу за израду трото-
ара испред својих фронтова у износу ефек-

тивних трошкова по правичнику, који ће изградити дотична управа-општина а који ће одобрити бан.

§ 135. — Уређај градилишта и извлаштење.

Парцелација, комасација, исправка градилишта, апропријација и извлаштење земљишта у овим местима има се вршити по одредбама првог дела овог Закона односно по прописима Закона о извлаштењу (експропријацији).

§ 136. — Важност одредаба из првог дела. Министар грађевина може у споразуму са надлежним министрима одредити да и остале одредбе из првог дела овог Закона важе делимично или у потпуности и за ова места. Ове одредбе унеће се у грађевински правилник.

Четврти део. Прелазна и завршна наређења.

§ 137. — Затечени предмети.

Предмети већ решени у првом степену, расправљаће се према досадашњим прописима.

§ 138. — Важност досадањих закона.

(¹) Даном ступања на снагу овог Закона престају да важе досадашњи грађевински Закони и законски прописи за поједине крајеве, уколико се односе на градове и варошице, индустријска и рударска насеља, бање и лечилишта, климатска и туристичка места, а који су у супротности са одредбама овог Закона.

(²) Досадашњи грађевински закони, уредабе и правилници у колико се односе на села важиће и даље све дотле, док се не израде нови правилници, предвиђени овим законом, што се има учинити најдаље у року од две године по ступању на снагу овог Закона.

§ 139. — Ступање на снагу овог Закона. Овај Закон ступа у живот кад су обнародује у „Службеним новинама“, а шест месеца после тога добија обавезну снагу.

Службене новине Бр. 133.—XLII од 16 јуна 1931. год.

Н О Р М Е

Бр. 2816. од 16. децембра, 1931. год.

за портлана цемент

На основу § 36 Грађевинског закона прописују се следеће Норме за портланд цемент:

А. Израда

Портланд цемент добија се из природног лапорца, или се гради вештачка смеси глине и кречњака, која се после потпуног мешања пече, жари, до почетка стапања (синтеровања), затим се ситни и фино самелје.

Хидраулични модус тј. однос калцијумовог оксида према осталим састојцима: силицијумовој киселини, оксиду алуминијума и гвожђа мора бити минимум 1,7.

Од других страних састојака у готовом портланд цементу може бити: сумпорне киселине (SO_3) највише 3% и магнезијумовог оксида (MgO) највише 5%.

Б. Испитивање физичких и пехничких особина

За испитивање физичких и техничких особина, потребно је узети 15 кгр. материјала. Да би се добио просечан углед, материјал се узима у приближно јаким количинама са 6 разних места и добро се меша. Испитивање

се врши за следеће особине, а по ниже описаним методама:

1) Запреminsка тежина

а) У растреситом стању. Запреminsка тежина материјала у растреситом стању добија се на тај начин, што се материјал кроз нормални левак сипа у празан суд од једног литра запремине, ваљкастог облика и 10 см. висине.

Материјал се сипа догле док се над целом пуњом површином суда не добије конусан слој материјала, који се затим скине једним металним лењиром. Приликом пуњења треба избећи сваки ма и најмањи потрес. Разлика тежине празног и овако напуњеног суда даје запреминску тежину цемента у растреситом стању.

б) У збијеном стању. Запреminsка тежина материјала у збијеном стању добија се, кад се напред описани суд, напуњен цементом, пусти да пада на тврду подлогу, са висине од 1 см.

Пуњење се даље врши све догле док се од последња три пада (а пошто се претходно материјал изравна са горњом површином суда) не приметити ни најмање слегање материјала. Разлика тежине празног и овако напуњеног суда даје запреминску тежину цемента у збијеном стању.

2) Фицоња млива

Одређује се помоћу нормалних сита. Сито бр. 1 има 900 рупа на 1 cm^2 са дебљином жице од 0,1 мм. Сито бр. 2 има 4900 рупа на 1 cm^2

са дебљином жице од 0,05 мм. За испитивање треба узети 50 грама цемента, који се претходно осуши на 100° до 110° С. Просејавање се врши ручним или механичким путем на машини система „Тетмајер“. Просејавање механичким путем врши се брзином од 120 потреса у минуту до укупног износа од 5000 потреса, а ручним путем приближно истом брзином све догле, док на 120 потреса не прође кроз сито мање од 0,1% просејане количине. Остатак материјала на сити израчунава се у процентима. Просечни резултат добија се одређивањем двеју проба.

3) Везивање цемента

Испитује се помоћу нормалне смесе цемента и чисте пијаће воде. У ту сврху измеша се 400 грама цемента са приближно одговарајућом количином воде и са том смесом ислуни се конусни суд 4 см. висок. Мешање за нормално и средње везујући цемент, мора се извршити за три минута, а за брзо везујући цемент за 1 минут. У тако спремљену смесу спусти се апарат намењен за ово испитивање, а то је један метални ваљак са глатком површином пречника 1 см., на врху снабдевен извесним теретом, тако да укупна тежина износи 300 грама.

Ваљак се полако постави на површину смесе у средини суда и пусти да својом сопственом тежином дејствује на смесу.

Ако се при овом ходу кроз смесу штапић задржи на 5 до 7 мм. изнад дна, смеша је нормална. Додатак у води мора се догле регулисавати, док се не постигне нормална конзистенција смесе.

Тако припремљена смеша у описаном суду испитује се помоћу Викагове игле у почетку и крају везивања. Викагова игла има пречник 1,13 мм. односно пресек 1,0 мм² и оптерети се исто као малолре описани ваљак, тако да и она тежи 300 грама.

Као почетак везивања узима се моменат кад Викагова игла (полако постављена на површину смесе) под сопственом тежином не буде могла да прође кроз смесу до дна суда.

Крај везивања је моменат, у коме Викагова игла спуштена на површину дође стране смесе не улази у ову, нити пак остави видан отисак.

За време везивања узима се протекло време од тренутка када се цементу дода вода до тренутка, који је дефинисан као крај везивања. Температуру простора у коме се врши испитивање материјала и воде треба да је 15° —18° С.

4) Стаљност запремине

Испитује се помоћу колачића направљених од нормалне смесе од 100 грама цемента. Ова смеша има од прилике 1% више воде, него смеша код опита везивања и разлије се на стаклену плочу тако да се образује колачић око 10 см. пречника и 1 см. висине у средини.

Увек се направе три колачића и оставе се 24 часа у влажном и од промаје и од сунчаних зракова заштићеном и затвореном орманчићу да се стврдну.

Затим се један колачић стави у суд са чистом пијаћом водом нормалне собне температуре, суд се затим загрева за пола часа до 100° С и кува се у њему 3 часа.

Други колачић стави се у један простор на обичној температури, али који је заштићен од јаке промаје и дејства сунчаних зракова. Трећи колачић стави се у воду собне температуре.

Други и трећи колачић посматрају се обично 28 дана.

Код свију опита у погледу сталности запремине одвоји се колачић са стаклене плоче и повргава се испитивању без ове.

Цемент је сталне запремине, ако се на тим колачићима не појаве радијалне или мрежасте пукотине, извијања, љуштења или распадања.

Ако се појаве кружне пукотине у средини, а рубови остану недеформисани, значи, да су оне настале услед брзог сушења и према томе значи, да је материјал запремински нестабилан.

5) Јачина чврстоће

Испитивање чврстоће цемента врши се помоћу лепа-малтера, добивеног мешањем једног дела цемента са три дела нормалног песка. Под нормалним песком разуме се „Немачки нормални песак“.

Цемент и нормални песак прво се добро измешају у сувом стању, а затим се дода приближна количина воде, колико одговара количини цемента при нормалном стању, како је описано у тач. 3). Све се добро ручно измеша и то са кашиком 1 минуту, а затим 20 окрета на строју-машини за мешање система Steinbrück Schmelzer.

Из тако спремљеног малтера направе се угледи-осмице за кидање, са најмањим пре-

секом 5 cm^2 (т.ј. $2,25 \times 2,20$) а за притисак коцке са површинама страна 50 cm^2 односно са ивицама $7,07 \text{ cm}$.

За израду једне коцке и једне осмице довољно је 1000 грама суве смесе т.ј. 250 грама цемента и 750 грама нормалног песка.

Набијање материјала врши се помоћу направе система Клебе-Гегмајер тако, да се на 1 грам суве смесе цемента и песка утроши механички рад од $0,3$ м. кгр. Коцке за испитивање за притисак набијају се теретом од $3,2$ кгр. са 150 удара и висоном пада $0,5$ м. или теретом од 3 кгр. 160 удара и висоном пада $0,5$ м.

За епрувете испитивања на кидање-осмице — узима се тежина терета од 2 кгр. са 120 удара и висоном пада од $0,25$ м.

При набијању прве епрувете контролише се количина узете воде. Иста је исправна, ако се између 90 и 110 удара појави умерено избијање воде у простору између угледа и калуца. Ако се овај резултат не постигне, потребно је мењати количину воде и испитивање поновити.

Набијене епрувете оставе се 24 часа до потпуног стврдњавања у калуцима у влажном од промаје и сунчаних зракова заштићеном простору.

Код стојања у води мора се употребити текућа вода или се вода мора мењати недељно за прве четири недеље, при чему епрувете морају непрекидно остати под водом.

Испитивање се врши одмах чим се епрувете изваде из воде.

Код комбинованог лежања чувају се на ваздуху пробни угледи извађени из воде на

троугластим дрвеним лествицама, у простору собне температуре, заштићеном од промаје.

Испитивање чврстоће на кидање врши се постепеним оптерећивањем са 100 грама на секунду до кидања. Испитивање чврстоће на притисак врши се постепеним повећањем притиска од око 1000 кг. у секунду.

Да се код угледа на притисак добију тачни резултати, мора се притисак вршити нормално на правац набијања.

За сваку врсту испитивања јачине узима се 6 угледа, од којих се два најслабија одбаце, а из остала 4 узима се аритметичка средина.

В. Услови за набавку цемента

I) У пракси разликују се следеће врсте цемента:

- а) обичан портланд цемент;
- б) портланд цемент високе отпорности.

II) С. обзиром на врсте везивања разликују се:

- а) брзовезујући портланд цемент, који почиње везивање пре 15 минута;
- б) средње везујући портланд цемент који почиње везивање између 15 минута и једног сата;
- в) споровезујући портланд цемент или нормално везујући портланд цемент, који почиње везивање после једног сата.

Процес везивања мора бити свршен за 15 сати.

III) Финоћа млива. Остатак на сити од 900 рупа на 1 см² не сме бити већи од 3%, а на сити од 4900 рупа на 1 см² од 25%.

IV) Сталност запремине. Портланд цемент мора бити потпуно сталне запремине. За сталност запремине меродавно је испитивање у хладној води и на ваздуху после 28 дана.

У случају брзе употребе материјала мора цемент у погледу сталности запремине задовољити пробу кувања.

V) Јачина — чврстоћа. По прописима у глави Б) тачка 5) справљени угледи морају при испитивању дати минималне следеће вредности:

Дана	Начин одржавања угледа до испитивања	Обичан портланд цемент		Портланд цемент високе отпорности	
		кидање кг/см ²	притисак кг/см ²	кидање кг/см ²	притисак кг/см ²
2	1 дан на ваздуху	—	—	20	240
	1 дан у води	—	—	—	—
7	1 дан на ваздуху	16	200	—	400
	6 дана у води	—	—	28	—
28	1 дан на ваздуху	—	—	—	—
	6 дана на води	28	320	—	—
	21 дан на ваздуху	—	—	—	—
28	1 дан у ваздуху	—	—	—	—
	27 дана у води	—	280	—	—

Ова се испитивања врше само за цементе употребљене за радове под водом.

Код обичног споровезујућег порланд цемента меродавни су комбинациони резултати по следећим датумима: 28 дана, 42 дана, 56 дана, 84 дана и 105 дана. Код порланд цемента високе отпорности меродавни су седмодневни резултати.

Брзо и средње везујући порланд цемент не подлеже овим минималним чврстоћама већ се утврђују специјални услови између лифератора и купца.

Остали услови трговачке природе. Порланд цемент износи се на тржиштима у бундима од 200 или 180 кгг. бруто или у врећама од 50 кгг. бруто.

На амбалажи мора бити јасно написано Порланд цемент и тежина. Без нарочите напомене овај напис. Порланд цемент означава обичан споровезујући порланд цемент. Специјални фабрикати наведени под тачком 1, 2 и 2б) у глави В морају се како у посебној претписи тако и на амбалажи означити њиховим именима.

Продајна цена у земљи подразумева се увек бруто за нето.

Губитак испрашивања дозвољава се до 2%

Г. Важеће норми	
Ове норми ступају у живот	како се обнародују у „Службеним новинама“ а обавезну снагу добивају од 1. марта 1932. године, када престају да важе сви досадашњи прописи норми за порланд цемент.
Службена новине Бр. 8074 — Сторжвајдецембра 1931. год.	

Н О Р М Е
за опеку

Бр. 44309.—31. од 13. јануара, 1932. год.

На основу § 36 Грађевинског закона прописују се следеће норме за опеку:

Појам. Опека за зидање је печен вештачки камен, који се справља од иловаче глине или глинастих маса делимично са додатком песка, комадића кварца, сушеног брашна од глине, печене глине и других подесних примеса, да би смеша постала поснија. Опека мора да испуњава следеће услове:

Чврстоћа на притисак. Опека у сувом стању мора у пет проба имати просечно најмање следећу чврстоћу на притисак:

В Р С Т А	Чврстоћа на притисак у кгг см ² .	
	просечна средња вредност	појединачни минимум
Клинкер	350	300
Јако печена опека	250	250
Опека за зидање I кл.	110	90
Опека за зидање II кл.	70	55
Опека за патосање	80	65

код опеке за патосање у зградама највише 15 %

Постојаност на мразу: За ово испитивање узете се 5 опека, које се морају потпуно натопити водом и двадесет пута изложити дејству мрза од -40°C у затвореној просторији довољне величине, да се опеке могу поставити у извесном међусобном размаку. После сваког смржњавања, које мора трајати 4 сага, морају се опеке потпуно откравити у води од $+20^{\circ}\text{C}$. После тога се површина и ивице пробних опека не смеју крунити.

Прскање опека услед садржине креча: Ради овога испитивања поставиће се насатице 5 опека у извесном међусобном размаку и оставиће се 14 дана у влажној атмосфери. После овог испитивања не смеју се показивати на њима никаква знатнија прскања.

Опшии захтеви: Опеке морају бити добро печене, при удару звонити и имати једнолику структуру. Опеке морају бити постојане и не смеју бити уочљиво криве или извитоперене. Утиснутим фабричким жиговима не сме се дебљина опеке смањити за више од 0,5 см., при чему између жига и ивице мора остати ширина од најмање 2, 5 см.

Трговачки обичаји: Продаја се врши по комаду неупаковано. Опека за патосање товари се насатице у подужном правцу кола. Количина поломљених опека на месту утовара не сме прећи 5%.

При решавању спорова о каквоћи меродавна су једино уверења државних завода за испитивање материјала.

Опеке се праве на дужину преполове и половине се са цементним малтером следе у тела слична коцки, а површине које су паралелне спојници поравњавају се цементним малтером и после довољног стврдњавања и сушења излажу се притиску. У свакој серији ни једна коцка не сме имати мању чврстоћу на притисак од вредности назначене у рубрици појединачни минимум за дотичну врсту опеке.

Печена опека која нема просечну прописану чврстоћу на притисак не сме се називати опеком за зидање.

Облик: Опека мора имати облик паралелоипеда. Као јединствене мере које важе за целу државу прописују се следеће:

- а) за клинкер, јако печену опеку и опеку за зидање 25 см. дужине, 12 см. ширине и 6,5 см. висине;
- б) за опеку за патосање 25 см. дужине, 12 см. ширине и 3,00 см. висине.

Од ових нормираних мера дозвољена су следећа одступања: за дужину ± 5 мм., за ширину ± 4 мм., за висину ± 2 мм.

Упијање воде: Утврђује се на следећи начин:

Најмање пет опека суше се док не престане смањење тежине; онда се натапају у чистој води све дотле док се не покаже да се тежина више не повећава. Повећање тежине у сравњењу са сушеним опекама сме да износи:

- код клинкера највише 5 %
- код јако печене опеке највише 8%
- код опеке за зидање највише 8%
- код опеке за патосање напољу највише 8%

Прелазна наређења: Нове грађевине морају се после ступања на снагу ових норми задати опекама величине $25 \times 12 \times 6,5$ см. изузетно употреба опека старог формата $29 \times 14 \times 6,5$ см., дозвољена је како за израду нових тако и за довршење започетих грађевина још само у току 1932 и 1933 године, но с тим да у погледу каквоће и за њих важе прописи горњих норми. По истеку тога рока могу се израђивати и употребљавати само опеке новог формата.

Важење норми: Ове норме ступају у живот кад се обнародују у „Службеним новинама“, а обавезну снагу добивају 1 фебруара 1932 год., када престају да важе сви досадашњи прописи за опеку.

Службене новине Бр. 21. IX од 29. јануара, 1932. год

Н О Р М Е

Бр 44309.—31. од 13. јануара, 1932. год.,
за опеку од креча и песка

На основу § 36 Грађевинског закона прописују се следеће норме за опеку од креча и песка:

Појам: Опека од креча и песка је вештачки камен за зидање, који се справља од кварцовитог песка и креча, који се прво потпуно измењају, затим се та смеша под притиском калупи и под парним притиском стврдне. Ова опека мора испуњавати следеће услове:

Чврстоћа: Сува опека од креча и песка мора имати чврстоћу на притисак од најмање 120 кг/см^2 . Опеке које немају чврстоћу од 120 кг/см^2 не смеју се називати опекама од креча и песка.

Као мерило за чврстоћу на притисак служи просечна вредност од најмање 5 опека исте врсте, које се на следећи начин испитују:

Опеке се право на дужину преполове и половине се са цементним малтером следе у тела слична коцки, а површине које су паралелне спојници поравњавају се цементним малтером и после довољног стврдњавања и сушења излажу се притиску. У свакој серији

ни једна коцка не сме имати мању чврстоћу на притисак од 100 кгр/см².

Облик: Опека од креча и песка мора имати облик паралелоипеда. Као јединствене мере важе: 25 см. за дужину, 12 см. за ширину и 6,5 см. за висину. Дозвољено одступање од прописаних мера дужине, ширине и висине износи ± 2 мм.

Упијање воде: Упијање воде не сме бити мање од 10% тежине. Горња граница упијања воде није одређена. Упијање влаге одређује се на следећи начин:

Најмање 5 опека суше се све дотле док престану губити на тежини, затим се у чистој води све дотле натапају док престану добивати на тежини.

Поспојаност на мразу: Опека од креча и песка мора бити постојана на мразу, тј. при прописној проби измржњавања ни мало се не сме крунити. За ово испитивање узете се 5 опека, које се морају потпуно натопити водом и двадесет пута изложити дејству мраза од -40°C у затвореној просторији довољне величине, да се опеке могу поставити у извесном међусобном размаку. После сваког смржњавања, које мора трајати 4 сата, морају се опеке потпуно откравити у води од $+20^{\circ}\text{C}$. После тога се површина и ивице пробних опека не смеју крунити.

Општи услови: Опеке морају бити постојане и не смеју бити уочљиво криве или извитоперене. Утиснутим фабричким жиговима не сме се дебљина опеке смањити за више од 0,5

см., при чему између жига и ивице мора бити ширина најмање 2,5 см.

Трговачки обичаји: Продаја се врши по комаду, неупаковано, Количина поломљених опека на месту утовара не сме прећи 5%.

При решавању спорова о каквоћи меродавна су једино уверења државних завода за испитивање материјала.

Прелазна наређења: Нове грађевине морају се после ступања на снагу ових норми задати опекама величине $25 \times 12 \times 6,5$ см. изузетно употреба опека старог формата $29 \times 14 \times 6,5$ см. дозвољена је како за израду нових тако и за довршење започетих грађевина још само у току 1932 и 1933 године но с тим, да у погледу каквоће и за њих важе пролиси горњих норми. По истеку тога рока могу се израђивати и употребљавати само опеке новог формата.

Важење норми: Ове норме ступају у живот када се обнародују у „Службеним новинама“, а обавезну снагу добивају 1 фебруара 1932 год. када престају да важе сви досадањи пролиси за опеку од креча и песка.

Службене новине Бр. 21.—IX од 29. јануара, 1932. год

Бр. 43920.—31. од 22. јануара, 1932. год.,

Н О Р М Е

за трску за штукатур

На основу § 36 Грађевинског закона, прописују се следеће норме за трску за штукатур:

Појам: Трска (*Phragmites communis*) се сече зими пошто се потпуно осуши. Од рогоза (*Typha*) и сите (*Scirpus lacustris*), који се не смеју употребити, разликује се стаблом са коленима и цвастима на крају стабла.

Употреба: Трска се употребљава као носилац лепа, као и за покривање кровова.

Особине и испшивање каквоће: Употребити се сме само здрава трска после отсецања цвасти.

Знаци добре каквоће јесу:

1) Светла, жута боја и у пресеку и бели кожасте остатци у унутрашњости. Трска земљасте боје није сазрела (пре времена је сечена) и њена се употреба не дозвољава.

2) Ако трску здробимо, морају стабљике већ према њиховој дебљини давати већи или мањи отпор, а при томе давати јасан звук и смеју се целати само у подужном правцу а не смеју се ломити.

Трска која се приликом здробљавања или извијања ломе и која је у пресеку тамне бо-

је прозукла је (натрула је) и не сме се употребити. Дебљина трске која се употребљава као носилац лепа мора да буде између 5—12 мм. За покривање крова треба да се употребе што тања трска. Трска мора бити равна и лишће скинуто; савијене стабљике са деловима корена могу се само појединачно појављивати.

Трговачки обичаји: Трском за штукатур тргује се или у сноповима од метра (обим мерен 50 см. изнад доњег краја грџеба да буде приближно 1 м.) или у рукаветима (који се у средини могу обема рукама обухватити). Од прилике 5 рукавети образују сноп од метра. Према дужини трске снопови су 2—3 пута добро и јако увезани, а рукавети два пута.

Трска за штукатур мора се држати на месту заштићеном од влаге. Продавати се сме само када је потпуно сува. Продаја се врши или у килограмима са назначењем начина паковања или у сноповима односно рукаветима са назначењем просечне тежине. Трска за штукатур пушта се у продају као сортирана или несортирана роба.

1) Сортирана трска за штукатур је она, код које су цвасти отсечене и која је по разним дужинама сортирана. Испоручује се у сноповима од 1—2,5 м. дужине. Сортирана трска за штукатур долази у обзир само за израду ткива од трске за штукатур.

2) Несортирана трска за штукатур испоручује се већином са цвастима. Дужина стабљике без цвасти мора бити најмање 2 м. Несортирана трска за штукатур мора се преочишћена испоручивати т. ј. мора се грубо

пречистити од прекратких и сломљених стабљика и слагати упоредо са врховима положеним на исту страну.

Трска за штакатур може се товари и у отворене вагоне.

Ове норме ступају у живот када се обнародују у „Службеним новинама“, а обавезну снагу добивају од 1 фебруара 1932 године.

Службене новине Бр. 27.—X| од 5. фебруара, 1932. год.

Н О Р М Е

— Бр. 43920.—31. од 22. јануара, 1932 год.,

за ткива од трске за штакатур

На основу § 36 Грађевинског закона, прописују се следеће норме за ткива од трске за штакатур:

Појам: Ткива од трске за штакатур су асуре које се плету од трске за штакатур, која одговара нормама, обвјањем појединих струкова жицом у равномерном одстојању.

Употреба: Ткиво од трске за штакатур употребљава се као носилац лепа.

Врсте: 1) Ретко ткиво од трске за штакатур. Чисто одстојање између појединих стабљика износи 2 највише 3 дебљине стабла, но ни у ком случају не сме бити веће од 2 см.

2) Густо ткиво од трске за штакатур. Чисто одстојање између појединих стабљика не сме бити веће од једне дебљине стабљике.

3) Често ткиво од трске за штакатур. Стабљике леже чврсто приљубљене једна уз другу.

Особине: Ткива од трске за штакатур морају на 1 м. ширине имати 5 веза жицом на једнаком одстојању; једино код ткива поменутих под тачком 1 и 2 од најмање 2 м.

ширине довољне су и 4 везе на 1 м. ширине. Везе жицом морају бити тако чврсте да поједине стабљике и при чешћем руковању са ткивом од трске задрже свој положај.

Дебљина жице за ткање ткива од трске за штукатур мора бити најмање 0,6 мм., кад се употребе две жице једнаке дебљине; код ткива од трске за штукатур са подужном и попречном жицом за везивање, мора подужна жица бити најмање 0,8 мм. дебљине, а попречна најмање 0,35 мм. Употребити се сме само мека (жарена) жица, која може бити црна, галванизирана или поцинкована.

Трговачки обичаји: Увек се мора навести врста употребљене жице. Ткиво од трске за штукатур продаје се у трубама. Ширина трубе од 1—2,5 м. а дужина трубе код ткива поменутих под 1 и 2 10 м., а код 3, због иначе сувише великог обима, труба је краћа, ко ни у ком случају не испод 5 м. Продаја се врши искључиво у квадратним метрима. Покривена железничка кола могу да приме од прилике 5.000 м².

Важне норми: Ове норме ступају у живот када се обнародује у „Службеним новинама“, а обавезну снагу добијају 1 фебруара 1932 године.

Службене новине Бр. 27.— XI од 5. фебруара, 1932 год.

Ц Е Н О В Н И К

М. Г. Бр. 3166. од 10. фебруара, 1932. год.

по коме ће Завод за испитивање грађевинског материјала при Министарству грађевина наплаћивати таксе за испитивање материјала

Министар грађевина под М.Г. Бр 3166, од 10 фебруара 1932 год. прописао је следећи Ценовник по коме ће Завод за испитивање грађевинског материјала при Министарству грађевина наплаћивати таксе за испитивање материјала на захтев: бановина, општика, аутомонних тела и приватних лица, и то за:

I Камен

а) који се тешко обрађује 2000 дин. у коју се суму урачунава: сечене 420, глачање 430, испитивање тврдоће 160, абање на чврстину ивица 30, абање на трење 50, испитивање на мразу 750, одређивање специфичне тежине 100, одређивање запреминске тежине 60 динара;

б) који се лакше обрађује 1500 дин. у ову се суму урачунава: сечене 320, глачање 320, испитивање тврдоће 120, абање на чврстину ивица 20, абање на трење 40, испитивање на мразу 600, одређивање специфичне тежине 50, одређивање запреминске тежине 30 динара.

УРЕДБА

М. Г. Бр. 1271. од 16. јануара, 1932. год,

којом се одређују градови (вароши) и варошице (трговишта) на које ће се применити први део Грађевинског закона

На основу § 1 Грађевинског закона од 16 јуна 1931 године, прописује се Уредба којом се одређују градови (вароши) и варошице (трговишта) на које ће се применити први део Грађевинског закона:

Чл. 1. — Одредбе првог дела Грађевинског закона имају се применити на ове градове и варошице:

I На подручју Управе града Београда

1. Београд
2. Земун
3. Панчево

II На подручју Дравске бановине

1. Блед општина
2. Брежице град
3. Велење трг
4. Горња Радгона трг
5. Горњи Град град
6. Долња Лендава вел. општина
7. Долњи Логатец општина

III На подручју Савске бановине

1. Александрово трговиште
2. Бакар град

8. Домжале трг
9. Дравоград трг
10. Јасенице град
11. Камник град
12. Коњице трг
13. Кочевје град
14. Крањ град
15. Кршко град
16. Лашко град
17. Литија град
18. Љубљана трг
19. Љубно аутоном. град
20. Љутомер трг
21. Марибор град
22. Менгеш аутоном. град
23. Метлика трг
24. Мозирје град
25. Мурска Собота трг
26. Ново Место вел. општина
27. Птуј град
28. Радовљица град
29. Рибница аутоном. град
30. Рогашка Слатина град
31. Севница општина
32. Соштањ трг
33. Словенска Бистрица град
34. Словењградец град
35. Тржињ град
36. Цеље град
37. Церкница при Ракеку аутоном. град
38. Црномелј трг
39. Шкофја Лока град

3. Бјеловар град
4. Валово трговиште
5. Вараждин град
6. Винковци град
7. Вировитица град
8. Вуковар град
9. Гај трговиште
10. Госпић трговиште
11. Дарувар трговиште
12. Ђаково трговиште
13. Загреб град
14. Ивањић град трговиште
15. Јастребарско трговиште
16. Карловац град
17. Кастав град
18. Копривница град
19. Кореница варошица
20. Костајница варошица
21. Краљевица варошица
22. Крижевци град
23. Крк варошица
24. Крапина трговиште
25. Лудбрег трговиште
26. Нашице трговиште
27. Нова Градишка град
28. Новска варошица
29. Осиек град
30. Оточац трговиште
31. Пакрац трговиште
32. Петриња град
33. Плетерница трговиште
34. Подр. Слатина трговиште
35. Прелог град
36. Раб трговиште
37. Самобор град
38. Славонска Пожега град

39. Славонски Брод град
40. Сењ град
41. Сисак град
42. Сухополое варошица
43. Сушак град
44. Феричанци трговиште
45. Чаковац трговиште

IV На подручју Врбаске бановине

1. Бања Лука град
2. Бихаћ варош
3. Босански Брод варош
4. Босанска Дубица варош
5. Босанска Крупа варош
6. Босанска Градишка град
7. Босански Нови варош
8. Босанска Костајница варошица
9. Босански Петровац варош
10. Гламоч варош
11. Градачац варош
12. Грачаница варош
13. Дервента варош
14. Двор варошица
15. Добрљин варошица
16. Добој варош
17. Дрвар варошица
18. Јајце варош
19. Кључ варош
20. Куленвакуф варошица
21. Модрић варош
22. Мркоњић град варош
23. Приједор варош
24. Сански Мост варош
25. Тешањ варош
26. Теслић варош
27. Цазин варош

V На подручју Приморске бановине

1. Бенковац	варош
2. Биоград	варошица
3. Блато	варошица
4. Бол	варошица
5. Вис	варошица
6. Врбоска	варошица
7. Вргорац	варош
8. Врлика	трговинште
9. Градац	варошица
10. Имотски	варош
11. Јелса	варошица
12. Клис	варошица
13. Книн	варош
14. Комижа	варошица
15. Коњиц	град
16. Корчула	град
17. Ливно	град
18. Макарска	град
19. Метковић	варош
20. Милна	варошица
21. Мостар	град
22. Опuzен	варошица
23. Омиш	варошица
24. Постире	варошица
25. Пучишће	варошица
26. Сињ	варош
27. Скрадин	град
28. Сплит	град
29. Стариград	град
30. Столац	варош
31. Супетар	варошица
32. Сучурај	варошица
33. Томислав град	град
34. Трогир	град
35. Хвар	град

36. Чапљина град
37. Шибеник град

VI На подручју Дринске бановине

1. Ариље	варошица
2. Бабајић	варошица
3. Бајина Башта	варошица
4. Бањани	варошица
5. Богатић	варошица
6. Босански Шамац	варош
7. Бијељина	град
8. Брчко	град
9. Бусовача	варошица
10. Ваљево	варош
11. Ваљевска Каменица	варошица
12. Вареш	варошица
13. Владимирци	варошица
14. Власеница	варошица
15. Високо	град
16. Вишеград	град
17. Горажде	град
18. Горња Тузла	град
19. Гуча	варошица
20. Дербц	варошица
21. Драгинац	варошица
22. Жепче	варош
23. Завидовић	варошица
24. Зеница	варош
25. Зворник	град
26. Ивањица	варошица
27. Јања	варошица
28. Карај	варошица
29. Кладањ	варошица
30. Коцељево	варош
31. Крупањ	варошица
32. Кисељак	варошица

33. Крешево варошица
34. Косјерић варошица
35. Лајковац варошица
36. Лешница варошица
37. Лозница варошица
38. Мрчајевци варошица
39. Љубовија варошица
40. Мионица варошица
41. М. Митровица варошица
42. Нова Касаба трговиште
43. Обреновац варошица
44. Орашје варошица
45. Осечина варошица
46. Пецка варошица
47. Пожега варошица
48. Прача варошица
49. Прељина варошица
50. Пурачић трговиште
51. Рогачица варошица
52. Рогатица варош
53. Рудо варошица
54. Сарајево град
55. Сребрница варош
56. Травник град
57. Тузла град
58. Уб варошица
59. Ужице варош
60. Фојница варошица
61. Чајетина варошица
62. Чајниче град
63. Чачак варош
64. Шабац варош

VII На подручју Зетске бановине

1. Андрејевица варош
2. Беране варош

3. Бијело Поље варош
4. Билеће варош
5. Будва град
6. Гацко варошица
7. Данилов град варош
8. Дброта варошица
9. Дубровник град
10. Исток варошица
11. Јањина варошица
12. Колашин варош
13. Косовска Митровица варош
14. Котор град
15. Љубиње варошица
16. Муо варошица
17. Нова Варош варошица
18. Нови Бар варош
19. Нови Пазар варош
20. Невесиње варошица
21. Никшић варош
22. Оребић варошица
23. Петровац (на мору) варошица
24. Пећ варош
25. Плевље варош
26. Подгорица варош
27. Прибој варош
28. Пријеполје варош
29. Рашка варошица
30. Ријека Црнојевића варош
31. Рисан варош
32. Сјеница варош
33. Стон варош
34. Тиват варош
35. Требиње варошица
36. Улцињ варош
37. Фоча варош
38. Херцег Нови варош

IX На подручју Моравске бановине

1. Александровац варошица
2. Алексинац град
3. Бела Паланка варошица
4. Бољевац варошица
5. Брза Паланка варошица
6. Брус варошица
7. Варварин варошица
8. Вучитрн варошица
9. Голубац варошица
10. Деспотовац варошица
11. Доњи Милановац град
12. Жагубица град
13. Зајечар варошица
14. Јабучевац град
15. Јагодина варошица
16. Кладово град
17. Књажевац варошица
18. Краљево град
19. Краљево Село варошица
20. Крушевац град
21. Куршумлија варошица
22. Кучево варошица
23. Неготин град
24. Ниш град
25. Параћин град
26. Петровац варошица
27. Пирот град
28. Подујево варошица
29. Прокупље град
30. Свилајнац град
31. Сврљиг варошица
32. Соко Бања варошица
33. Трстеник варошица
34. Туприја град
35. Цариброд варошица

X На подручју Врдарске бановине

1. Битољ град
2. Бујановац варошица
3. Велес варош
4. Власотинце варошица
5. Врање варош
6. Врањска Бања варошица
7. Гњилане варош
8. Гостивар варошица
9. Дебар варош
10. Демир Капија варошица
11. Дојран варошица
12. Бевђелија варош
13. Кавадар варош
14. Кичево варошица
15. Кочане варош
16. Крушево варошица
17. Куманово варош
18. Лесковац град
19. Охрид град
20. Прешево варошица
21. Призрен варош
22. Прилеп варош
23. Приштина варошица
24. Ресан варошица
25. Скопље град
26. Струга варошица
27. Струмица варош
28. Сурдулица варошица
29. Тетово град
30. Урошевац варошица
31. Штип град

Чл. 2. — Ова Уредба ступа на снагу даном обнародовања у „Службеним Гласницима“.

Министарски савет на седници својој од 5 фебруара 1932 г. усваја у свему предњи предлог Министра грађевина.

Службене новине Бр. 40. — XVI од 28. фебруара, 1932. год.

НОРМЕ

Бр. 4389. од 29. фебруара, 1932. год.,

за плоче од гипса, гипса и згуре, згуре и цемента

На основу § 36 Грађевинског закона го-сподин министар грађевина прописао је следеће Норме за плоче од гипса, гипса и згуре, згуре и цемента:

1 Плоче од гипса

Појам: Плоче од гипса израђују се од грађевинског гипса који одговара званичним нормама и подесних биљних влакана, или трске за штакатур према званичним нормама, или вуне од дрвета као додаток.

Димензија: Величина 25×200 : ширина 25 см., дужина 200 см., дебљина 5 или 7 см. Величина 50×200 : ширина 50 см., дужина 200 см., дебљина 2 или 3 см. Допуштена су одступања за дужину и ширину ± 1 см., за дебљину $\pm 0,2$ см.

Тежина: У сувом стању према употребљеном материјалу за испуну 600—900 кгр/м³. Допуштена су одступања од $\pm 10\%$.

Општи захтеви: Плоче од гипса морају имати све ивице оштре, при удару морају давати јасан звук, мојају имати једноличну, густу структуру и бити потпуно суве.

Чврстоћа на савијање: 10 кгр/см².

Сталност запремине: Плоче од гипса морају бити сталне запремине т.ј. не смеју се ни расушивати нити смеју набрекнути.

Постојаност у води: Плоче од гипса постају после дужег лежања у води неупотребљиве.

Употреба: За преградне зидове и облоге сваке врсте, који нису трајно изложени дејству влаге или велике топлоте.

Трговачки обичаји: Поруцбина, премемер и обрачун врши се по површини са 0,5 м² за величину 25×200 односно 1,0 м² за величину 50×200. Допуштен слом 5%. Товари се непаковано у затворене вагоне.

III Плоче од гипса и згуре

Појам: Плоче од гипса и згуре (скаљопљоче) израђују се од грађевинског гипса који одговара званичним нормама и нормиране згуре од сагоревања а) или б) као додатак.

Димензија:

Величина 33×50: ширина 33 см., дужина 50 см., дебљине 5,7 или 10 см.

Величина 33×60: ширина 33 см. дужина 60 см., дебљина 5,7 или 10 см.

Допуштена су одступања за дужину и ширину ± 1 см., а за дебљину ± 0,2 см.

Тежина: У сувом стању 900 кгр/м³. Допуштено је одступање ± 10%.

Општи захтеви: Плоче од гипса и згуре морају имати све ивице оштре, при удару морају давати јасан звук, морају имати једноличну густу структуру и бити потпуно суве. Чврстоћа на савијање: 5 кгр/см².

Сталност запремине: Плоче од гипса и згуре морају бити потпуно сталне запремине т.ј. нити се смеју расушивати нити набрекнути.

Постојаност у води: Плоче од гипса и згуре постају после дужег лежања у води неупотребљиве.

Употреба: За преградне зидове који нису трајно изложени дејству влаге или велике топлоте.

Трговачки обичаји: Поруцбина, премемер и обрачун по површини са 1/6 м² за величину 33×50 односно 1/5 м² за величину 33×60. Допушта се до 5% слома. Товари се непаковано у покривене вагоне.

III Плоче од цемента и згуре

Појам: Плоче од цемента и згуре (плоче од лаког бетона) армиране или без армиране израђују се од портландцемента, који одговара нормама М.Г.Бр. 2816/31, згуре од сагоревања врсте а) која одговара званичним нормама и додатка песка величине праха до величине крупне ситнежи од камена.

Димензије:

Величина 33×50: ширина 33 см., дужина 50 см., дебљина 5,7 или 10 см.

Величина 33×60: ширина 33 см., дужина 60 см., дебљина 5,7 или 10 см.

Допуштена су одступања за ширину и дужину ± 1 см., а за дебљину ± 0,2 см.

Тежина: У сувом стању 1200 кгр/м³. Допуштено је одступање ± 10%.

Општи захтеви: Плоче од цемента и згуре морају имати све ивице оштре, при удару морају давати јасан звук, морају имати једно-

личну, густу структуру и бити потпуно стврдуће и суве.

Чврстоћа на савијање: 5 кгр/см².

Сталност запремине: Плоче од цемента и згуре морају бити потпуно сталне запремине т.ј. не смеју се ни расушивати нити пак смеју набрекнути.

Постојаност у води: Плоче од цемента и згуре морају бити у води постојане.

Употреба: За преградне зидове, 10 см, дебеле армиране плоче и за раздеоне зидове, и онда кад су трајно изложени дејству влаге или велике топлоте, кад је потребно да се изради леп од цемента као и за облоге спољних површина.

Трговачки обичаји: Поруџбине, прмер и обрачун по површини са 1/6 м² за величину 33×50 односно 1/5 м² за величину 33×60. Допушта се слом од 5%. Товари се непаковано у покривене железничке вагоне.

Важење норми: Ове норме ступају на живот када се обнародују у „Службеним новинама“ а* обавезну снагу добијају 15 априла 1932 године.

Бр. 4389. — Из канцеларије Министарства грађевина, од 29 фебруара 1932 године, у Београду.

Службене новине Бр. 66.—XXVI од 22. марта, 1932. год.

Н О Р М Е

Бр. 3547. од 25. фебруара, 1932. год.,
за згуру

На основу § 36 Грађевинског закона пишују се следеће норме за згуру:

Класификација по пореклу:

а) Згура од сагоревања: Састоји се од анорганских остатака сагоревања горивог материјала и од несагорљивог камења садржаног у гориву.

б) Топионичка згура: Потиче из топионичког рада и јасно показује своје ватрено-течно порекло.

Класификација:

Песак од згуре : величина зрна до 6 м/м.

Шљунак од згуре: величина зрна између 6 и 20 м/м.

Туцаник од згуре: величина зрна између 20 и 80 м/м.

Згура за подлогу: величина зрна између 80 и 150 м/м.

Употреба: У грађевинарству у главном се употребљава за замену природног камена и за насипање.

При изради путова употребљава се како за израду подлоге, тако и за израду застора (згура од сагоревања и топионичка згура); код зграда за насипање (згура од сагоревања);

у свима гранама грађевинарства као додатак за справљање малтера и бетона (обе врсте згуре).

Каквоћа: Испитивање каквоће управља се према циљу употребе и простире се према томе на хемијске, физичке и механичке особине, које морају одговарати нормама онег материјала, који згура треба да замени.

Пре употребе мора лежати под ведрим небом згура од сагоревања бар 14 дана, а топничка згура бар 8 дана.

Сумтора у облику сулфида сме бити:

код песка од згуре до 0.5%

” шљунка од згуре до 0.6%

” туцаника од згуре до 0.6%

” згуре за подлогу до 0.7%

Згура од сагоревања сме да садржи сагорљивих делова највише:

код песка од згуре 20%

” шљунка од згуре 15%

” туцаника од згуре 10%

” згуре за подлогу 10%.

Важење норми: Ове норме ступају у живот када се обнародују у „Службеним новинама”, а обавезну снагу добијају 15 априла 1932 године.

Службене новине Бр. 66.—XXVI од 23. марта, 1932. год.

НОРМЕ

Бр. 4971 од 9 марта, 1932. год.,

за опеку и камење од згуре

На основу § 36 Грађевинског закона Господин Министар грађевина прописао је следеће норме за опеку и камење од згуре:

I Опека од угљене згуре

Појам: Опека од угљене згуре израђује се од згуре добивене при сагоревању горива, која одговара нормама за згуру, са додатком хидрауличних спојних средстава и евенуално песка, мешањем, набијањем или тискањем у калупе опека. У другим калупима израђена теља називају се камењем од угљене згуре.

Израда: Већином се врши машинским путем (ређе ручно) у твозденим калупима, одмах се вади из калула и затим остави да се стврдне. Размера мешања спојних средстава и згуре од сагоревања према захтевима, а нарочито према захтеваној чврстоћи. Додатак песка највише 20%. Згура од сагоревања која се мора употребити: песок од згуре или шљунак од згуре према нормама за згуру.

Општи захтеви: Опека од угљене згуре мора бити таква, да се у њу може закуцати ексер, а у погледу спровођења топлоте не сме заостајати иза опеке за зидање.

Облик: Опека од угљене згуре има облик паралелоипеда.

Величина: 25 см. дужине, 12 см. ширине 6.5 см. висине.

Допуштена одступања: за дужину ± 3 мм., за ширину ± 3 мм., и за висину ± 2 мм. Камење од згуре од сагоревања израђује се у разним величинама и облицима.

Тежина: Према каквоћи згуре, додатог песка, набијања у сувом стању 0,9 до 1,4 кгр/дм³.

Чврстоћа на притисак: Најмање 30 кгр/см². Испитивање се врши према нормама за опеку за зидање.

Постојаност на мразу: Опека од угљене згуре употребљена за неолепљене зидове мора бити постојана на мразу. Испитивање се врши према нормама за опеку за зидање.

Употреба: Опека од угљене згуре може се употребити као и слабо печена опека од најмање 30 кгр/см² чврстоће на притисак.

Трговачки обичаји: Продаја по комаду, испорука неупаковано. Количина поломљених опека на месту утовара не сме прећи 5%.

II Опека од топионичке згуре

Појам: Опека од топионичке згуре израђује се од згуре која одговара нормама за топионичку згтуру, са додатком хидрауличког спојног материјала и евентуално песка, мешањем и тискањем у калупе опека. У другом облику израђена тела називају се камењем од топионичке згуре.

Израда: Врши се машинским путем у гвозденим калупима и затим се оставља да стврд-

не на ваздуху. За њену израду употребљава се песак од топионичке згуре.

Облик: Опека од топионичке згуре има облик паралелоипеда.

Величина: 25 см. дужине, 12 см. ширине 6.5 см. висине.

Дозвољена одступања: ± 3 мм. од дужине, ± 3 мм. од ширине и ± 2 мм. од висине.

Камење од топионичке згуре израђује се у разним величинама и облицима.

Тежина: Према каквоћи згуре, додатка песка и набијања у сувом стању 1,0 до 1,8 кгр/дм³.

Чврстоћа на притисак: Најмање 70 кгр/см². Испитивање се врши према нормама за опеку за зидање.

Постојаност на мразу: Опека од топионичке згуре која се употребљава за неолепљене зидове мора бити постојана на мразу. Испитивање се врши према нормама за опеку за зидање.

Употреба: Опека од топионичке згуре може се употребити као и опека за зидање исте чврстоће.

Трговачки обичаји: Продаја се врши од комада а испорука неупаковано. Количина изломљених опека на месту утовара не сме прећи 5%.

Важење: Ове норме ступају у живот када се обнародују у „Службеним новинама“, а обавезну снагу добивају 1 маја 1932 год.

Бр. 4971. — Из Министарства грађевина, 9 марта 1932 године.

Службене новине Бр. 71.—XXX од 28. марта, 1932. год.

НОРМЕ

Бр. 5915. од 11. марта, 1932. год.,

за ломљен камен

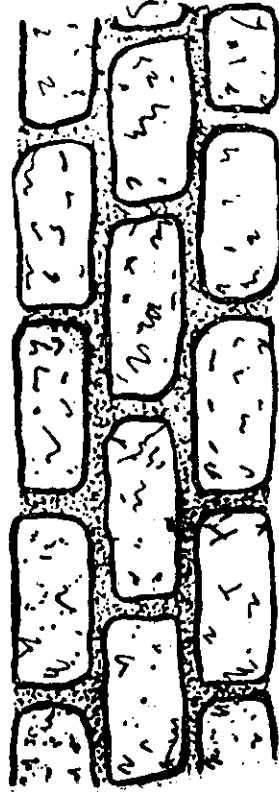
На основу § 36 Грађевинског закона Г. Министар грађевина прописао је норме за ломљен камен:

Појам: Ломљеним каменом назива се сав камен добивен само минирањем (распрскавањем) и разбијањем ћускијом.

Подел:

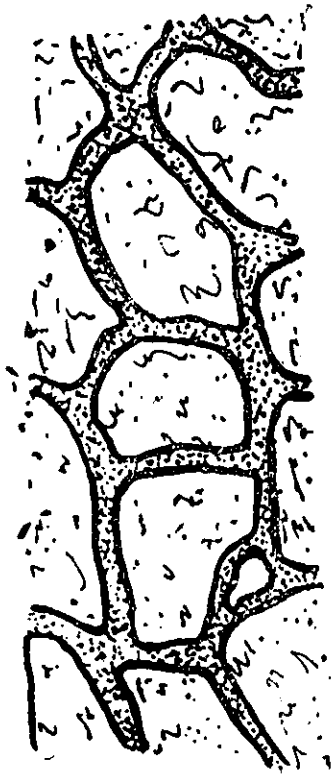
А. Ломљен камен за зидање:

1. обичан ломљен камен разне величине према условима за испоруку без икакве обраде пре испоруке на градилиште;
2. плочаст ломљен камен разне величине према условима за испоруку, који има најмање две равне површине подесне за добивање добре везе у зиду;

1

б) ломљен камен за полигоналан зид (циклопски зид) разне величине према условима за испоруку бар са три добре лежишне површине и једном видљивом, која се може шплицем дотерати, подесан је за облагање зидова према сл. 3.

3

Б. Ломљен камен за друге сврхе.
Разне величине, облика, тежине, разно дотеран итд. који је према условима испоруке и употребе подесан на пр. за камене наслагае и употребе подесање падина, камене наслагае, подлоге за путове, одводњавање и др.

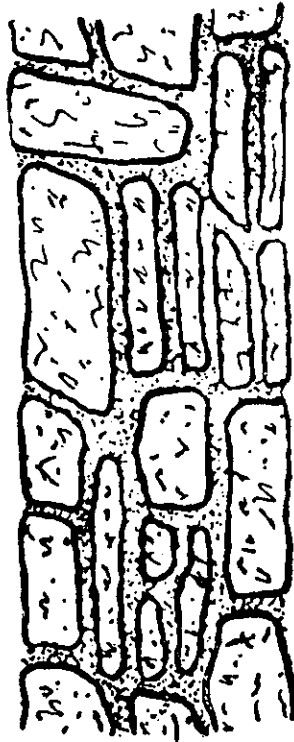
Испитивање: Врши се по прописима за испитивање камена.

Пријем: Ломљен камен, A^1 , A^2 и Б прима се по запремини или по тежини, а A^3 по запремини и видној површини или по тежини и видној површини.

3. дотеран ломљен камен и то:

а) дотеран ломљен камен разне величине према условима за испоруку мора имати бар две добре лежишне површине као и једну видну површину која се може шплицем (шпљану

стим длетом) дотерати и који је подесан за облогу зида у слојевима према сл. 1 и 2; и

2

Приликом пријема по запремини слажу се на равnoj површини правоугаона тела (фигуре) од 1,2 м. висине и највише 3. м. ширине при произвољној дужини тако, да су спољне стране равне у суво зиданом, добро исчишћеном зиду. У унутрашњости треба поједино камење што ближе сложити једно уз друго а шупљине са мањим камењем што боље испунити. Веће шупљине између појединог камења нису допуштене, пошто фигуре у својој целини треба да су што компактнија тела.

Запремина се добија из једначине запремина $\frac{V}{8} \times \frac{Ш_1 + Ш_2}{2} \times \frac{Д_1 + Д_2}{2}$ где V обележава збир висина мерених на сва 4 угла и у средини све 4 стране, $Ш_1$ и $Ш_2$ ширине а $Д_1$ и $Д_2$ дужине мерене у половини висине фигуре. Слагање по другим фигурама колико је могуће треба избегавати. Ради проверавања прописног слагања у унутрашњости фигуре, могу се оне управно на стране и на произвољним местима разградити.

Важење: Ове норме ступају у живот када се обнародују у „Службеним новинама“, а обавезну снагу добијају 1 маја 1932 године, када престају да важе сви досадањи прописи за ломљен камен, у колико их је било.

Бр. 5915. — Из канцеларије Министарства грађевина, од 11 марта 1932 године, у Београду.

Службене новине Бр. 71.—XXX од 28. марта, 1932. год.

НОРМЕ

Бр. 2849. од 16. фебруара, 1932. год.,

за оптерећење у зградарству

На основу § 36 Грађевинског закона прописују се следеће норме за оптерећења у зградарству:

А) Сопствене шекине

Ако се тежине нарочито не утврђују, срачунавају и исказују, морају се узети за тачке 1—10 следеће сопствене тежине у т.м³, а за тачке 11 и 12 у кг/м².

1	Метали	
	Олово	11,4
	Бакар	9,0
	Туч (бронза), мјед (месинг)	8,6
	Челик, челични лив	7,85
	Ливено гвожђе	7,3
	Цинк ваљани	7,2
	Калај	7,4
2	Гранит, диорит, базалт, порфир	2,5—3,3 просеч.
	Пешчар, кречњак, мрамор, доломит	2,8
	Тесаници и глина, камена	1,5—2,8 просеч.
	Туф, бигор	2,5
		1,3-2,0 просеч. 1,8

3	Зид од вештачког камена, сув	
	Клинкер у цементном малтеру	1,9
	Обичне опеке за зидање у кречном или продуженом цементном малтеру	1,6
	Обичне опеке у цементном малтеру	1,8
	Опеке од креча и песка у кречном или продуженом цементном малтеру	1,8
	Шуља опека у кречном малтеру	1,3
	Плоче од згуре и цемента	1,3
	Плоче од згуре и гипса, према додатку згуре	0,9—1,2
	Шатоснице од гипса, према материјалу испуне	0,7—1,0
	Камен од плута	0,6
4	Малтери	
	Жицом армирани леп од цемента	2,4
	Малтер од цемента	2,1
	Продужки малтер од цемента	1,9
	Кречни малтер	1,7
	Жицом армирани леп од гипса	1,3
	Малтер од гипса	1,0
5	Врстона од	
	Песка са каменом ситнежи и туцаником	2,2
	Песка са каменом ситнежи и туцаником и гвозденом арматуром (армирани бетон)	2,4
	Топионичке згуре	1,8-2,4 просеч. 2,0
	Рушевине од опеке са леском	1,8

5	Бетон од	Шљунка од пловуца са песком Згуре од сагоревања са песком Згуре од сагоревања Пепела Порозног бетона за изо- лирање и делове који не носе Порозног бетона за делове који носе	1,6 1,2—1,9 просеч. 1,5 1,2 0,8-1,4 просеч 1,1 0,5—0,8 просеч. 0,65 1,0—1,2 просеч. 1,1
6	Грађевина	Буковина, растовина, смо- ласта боровина Аризонина (сирча), боро- вина Јеловина, чамовина	0,9 0,7 0,6
7	Стакло	Обично стакло и пуне опеке од стакла Стакло са жицом	2,6 2,7
8	Материјал за насипање	Земља иловача, влажни песак, шљунак, туцаник, влажни Земља, песак, шљунак, ту- цаник, иловача, суви рушевине од зида Топивичка згура Песак од топивичке згуре згура од сагоревања Пепео од каженог угља, остаци сагоревања угља	1,7—2,5 просеч. 2,0 1,5—2,3 просеч. 1,8 1,4—1,8 просеч. 1,6 1,4 1,2—1,6 просеч. 1,4 0,5—1,4 просеч. 1,0 0,7—1,1 просеч. 1,0 0,6—0,9 просеч. 0,7
9	Материјал у словаршћу	Вркет Брашно (растресито) Воће Вуна Дрво у целаницама (уме- тено)	1,0 0,50 0,350 1,3 0,40

9	Материјал у словаршћу	Дуван Зоб Јечам Камени угаљ Кокс из плинских пећи Кутно смеће Кржлпир Кукуруз Квице сложене Мрки угаљ Пшеница Раж Рена Резанци од репе Сено (до 3 м. висине са- денуто) Сено пресовано Слад Слама (до 3 м. висине са- денута) Со Трава и детелина Хартија Џемент насут Шеќер (растресито) Шећер сложен у слојевима преко 4 м. висине	0,7 0,55 0,69 0,9 0,45 0,70 0,750 0,80 0,84 0,75 0,76 0,68 0,65 0,85 0,07 0,28 0,580 0,045 1,25 0,35 1,1 1,4 0,80 1,15
10	Калдрме, кошуљице и патоси	Калдрме од гранита, ба- залта Калдрма од кречњака, пешчара Плочнице од клинкера Ливени асфалт са шљунком тержакадам Набијени асфалт, терацо, плочнице од печене глине Кемлолит и слични патоси Ливени асфалт, линолеум Дрвене коцке	2,7 2,5 2,2 2,1 2,0 1,8 1,3 1,1

11	Обична таваница од дрвених греда са насипом од 8 см., слепим подом и подом од дашчица, оплатом за штукатур и штукатуром	280
	Обична таваница од прибуљених греда иначе као напред	330
	Исто само са 3 см. дебелим латосом од олеке	340
	Таванице од дрвених греда између гвоздених носача са насипом од 8 см., слепим подом и подом од дашчица, оплатом за штукатур и штукатуром заједно са носачима	250
	За сваки см. насипа више	14
	Сводови од опека од 12 см. дебелине између гвоздених носача са насипом у темсну 8 см. дебелине, леном, слепим подом и подом од дашчица, при чему је одстојање носача највише 1,40 м. заједно са гвозденим носачима .	440
	Исто само кад је одстојање гвоздених носача од 1,4—3,00 м.	510
	Додајак за сваки см. веће дебелине свода	16
12	Просто покривање прелом Двоструко покривање прелом	100
	Прелом са хљебовима	125
	Просто покривање икриљцем (косо покривање)	65
		70

12	Покривање кровова у крп/м ² косо површине кровова, заједно са оплатом односно летвцањем и ровњима, по без конструкиције која носи	
	Двоструко покривање шкриљцем (упоредо покривено са слеменом)	80
	Покривање лештачким шкриљцем (етеритом) на подлози од кровне хартије	41
	Просто покривање катранисаном кровном хартијом	35
	Двоструко покривање катранисаном кровном хартијом (2 слоја хартије и 2 премаза катраном)	40
	Исто са 2 слоја хартије, 2 премаза катраном и уваљаним ситним шљунком	52
	Исто са 3 премаза катраном	55
	Кров од дрвеног цеделта, 1 слој јаке хартије, 3 слоја хартије у маси дрвеног цеделта, 5 см. плочицастог песка и 5 см. шљунка	240
	Покривањем лимом од цинка (лим број 18)	36
	Покривање лимом (до 1 м.м. дебелине)	38
	Покривање таласастим лимом од поцинкованог гвозденог лима (40 × 150 × 1,5 м/м) на гвозденим угаонцима	25
	Стаклени кров са гвозденим керчивом и 6 м/м дебелим стаклом	30
	Исто са 6 м/м дебелим стаклом армирано жичом	35

За сваки м м веће дебљине стакла Према тежини покривања може се узети као тежина главних свезањева у кг за 1 м ² основе до распона од 16 м. за гвоздене конструкције за дрвене конструкције	3 10 - 20 20 - 30
---	-----------------------------

Б) Покрешна оптерећења

Ако услед потребе просторија за специјалне сврхе није неповољније дејство услед оптерећења, морају се узети следећа мирна покретна оптерећења и то за редне бројеве 1-11 у кг/м², за редне бројеве 12 и 13 у кг/м¹, за редни број 14 у кг/м³, а за редни број 15 у кг.

1 Лаки раздеоци зидови (ошлепани зидови од дрвета, од плоче, од гилса, од згуре, рабица и т. д. до 7 см. дебљине заједно са лепом са обе стране) као равномерно расподељен додатак покретном оптерећењу, у колико у његовој тежини нису већ садржани (редни бр. 7 и 10)	75 100
2 Пљошти кровови на који само повремено ступају поједина лица заједно са притиском снега и ветра и стаје за посету машина (ово последње оптерећење не може бити мање од 80 кг/м ¹	

3 Просторије на тавану за домаћу употребу		125
4 Просторије за становање и споредне просторије у малим кућама оптерећене кућним прибором, људима итд.		150
5 Просторије за становање и споредне просторије у осталим зградама за становање, оптерећене кућним прибором, људима и т. д.		200
6 Равни кровови за боравак људи заједно са притиском ветра и снега .		250
7 Канцеларије и службене просторије, болничке сале, школска одељења, слушачонице, затим продавнице, дућани и изложбене просторије до 50 м ² површине основе, просторије на тавану у колико служе за друге потребе а не за домаће, све те просторије заједно са тежином лаких раздеоцих зидова (редни број 1)		300
8 Стеленице и прилази у малим кућама		350
9 Стеленице и прилази сваке врсте (изузев оних под ред. бр. 8) балкони, сале за скунове, позоришта, кинематографи, сале за играчке, гимнастичке сале, гостионице, затим дућани, продавнице и изложбене просторије са већом површином основе од 50 м ² и дворашта преко којих се не може возити		400

II Повећање оптерећења

Ради удара, потреса или треперења морају се мирна покретна оптерећења већ према јачини тих утицаја повећати за 1,2—1,5 пута. Повећање оптерећења мора бити веће за непомножено погођене и лаке делове него за непосредно нападнуте и теже. На пример, постепено смањивање дејства немирног покрета оптерећења извршиће се у сразмери 1,5:1,3:1,1:1,0 за плоче, греде које ојачавају плоче, подвлаке и стубове, кад 1,0 обележава мирно покретно оптерећење.

III Смањивање оптерећења

Под претпоставком да конструкција и фундирање грађевине задовољавају и најстрожије захтеве допустиће се по правилу смањивање покретног оптерећења у следећим случајевима:

а) моменти савијања носача са пољем оптерећења од најмање 30 м³ површине и 400 кг/м² мирног покретног оптерећења смеју се смањити на 0,9 пуних вредности изазваних покретним оптерећењем.

б) код вишеспратних зграда дозвољава се за доње делове грађевине (стубове, подвлаке, темеље, делове зидова) на које се преноси тежина горњих спратова, постепено смањивање покретног оптерећења за ниже спратове по следећем правилу:

код покретног оптерећења од два спрата мора се унети у рачун пуно оптерећење,
код покретног оптерећења од три спрата мора се унети 0,9 покретног оптерећења,
код покретног оптерећења од четири спрата мора се унети 0,8 покретног оптерећења,

10	Дворишта и пролази преко којих се може возити за саобраћајна средства до 800 кг. притиска од точка	800
11	Просторије за остављање моторних кола са притиском до 500 кг. од точка, велики магацини за продају робе (базари), творнице, радионице заједно са тежином лаких раздеоних зидова (редни бр. 1)	500
12	Хоризонталан притисак на ручицу ограда стеленица и балкона (изузев оних под ред бр. 13) у кг./м ²	40
13	Хоризонтални притисак на ручицу ограда у просторијама за скупове, позоришима, кинематографима, у кг./м ²	100
14	Књижнице, збирке повеља, архиве, књижаре и т. д. у кг/м ² целокупне просторије	500
15	Код керчиња у крову, рожњача и сличних носача мора се сем сопствене тежине узети и један концентрисан терет који дејствује управно на носач у његовој средини у тежини од кг	100
16	Сила кочења мора се код покретних дизалица узети равном са 1/7 највећих кочених притисака точкова. Косо вучење узима се са 1/15 кочене моћи ношења једне дизалице, а код више дизалица само косо вучење једне и то највеће дизалице. Дејство удара покретног оптерећења узима се у обзир код пруга дизалице са једним додатком од 20% вертикалним притисцима точкова	

код покретног оптерећења од пет и више спратова мора се унети 0,7 покретног оптерећења у рачун. Употребљиви тавани важе као спрат. Стално оптерећење свуда се уноси у пуној вредности.

В) Пришисак ветра

У опште правац ветра узима се хоризонтално. Притисак ветра срачунава се на постављену управно на правац ветра узимајући у обзир и сисајуће дејство ветра на супротној страни површине:

за зидове и кровове до 7 метара висине
са $pv=75$ кгр/м²

за зидове и кровове до 15 метара висине
са $pv=100$ кгр/м²

за зидове и кровове до 25 метара висине
са $pv=125$ кгр/м²

а за грађевине више од 25 м., као и за скеле решеткасте конструкције, бандере (јарболе) и високе димњаке са $pv=125+0,6v$ где „v“ означава висину грађевине изнад терена у метрима. У нарочито јаким ветровима (кошави или бури) изложеним крајевима мора се горе наведени притисак ветра повећати за 25%—50%. За положаје који су стално у заветрини може грађевинска власт допустити смањивање притиска ветра до 2/3 од нормалних вредности.

Управно на 1 м² површине, која са правцем ветра затвара угао α дејствује притисак ветра који се срачунава из једначине: $pv\sin^2\alpha$.

За равне и слабо нагнуте кровове мора се рачунати са вертикалним притиском ветра од најмање 25 кгр/м².

Сем тога мора се код отворених хала и слободних кровова узети у обзир притисак ветра од 60 кгр/м² површине зида и крова који дејствује изнутра према напоље и тако да му је укупно дејство најповољније.

Зграде које су на уобичајени начин зидовима и таваницама укрупњене обично се не морају срачунати на притисак ветра.

Г) Оптерећење снегом

Оптерећење снегом мора се код равног или код до 25° према хоризонтала нагнутог крова узети са 75 кгр/м² површине основе.

Код нагиба крова од 30°, 35°, 40°, 45°, 50° и више мора се оптерећење снегом смањити на 70, 65, 60, 50, 40 кгр/м² површине основе. За нагибе између наведених добивају се одговарајуће вредности интерполацијом.

Кад се једновремено узимљу у обзир притисак ветра и оптерећење снегом, може се оптерећење снегом на страни изложеној притиску ветра смањити до 2/3 горњих вредности.

У бреговитим пределима мора се оптерећење снегом према месним приликама сразмерно повећати.

Д) Важење норми

Ове норме ступају у живот кад се обнародују у „Службеним новинама“, а обавезну снагу добивају 1 априла 1932 године, када престају да важе сви досадањи прописи за оптерећења у зградарству.

Службене новине Бр. 71.—XXX од 28. марта, 1932. год.

НОРМЕ

Бр. 6947. од 23. марта, 1932. год,

округлог гвожђа за армиране бетоне

На основу § 36 Грађевинског закона г. Министар грађевина прописао је следеће. Норме округлог гвожђа за армиране бетоне:

Пречник ш. ш.	Пресек см ²	Тежина по 1 ш. kgf.
5	0.20	0.15
6	0.28	0.22
7	0.38	0.30
8	0.50	0.39
10	0.79	0.62
12	1.13	0.89
14	1.54	1.21
16	2.01	1.58
18	2.54	2.00
20	3.14	2.47
22	3.80	2.98
25	4.91	3.85
28	6.16	4.88
32	8.04	6.31
36	10.18	7.99
40	12.57	9.86

Материјал: Топљени челик.

Запреминска тежина: 7,85 кгр/дм³.

Каквоћа: За каквоћу округлог гвожђа мектави су званични прописи за извршење грађевина од армираног бетона.

Прелазна наређења: Округло гвожђе које се буде затекло на складиштима на дан ступања на снагу ових норми може се употребљавати још само за 1 годину т.ј. закључно до маја 1933 године.

Важење норми: Ове норме ступају у живот када се обнародују у „Службеним новинама“, а обавезну снагу добивају на дан 1 маја 1933 године.

Бр. 6947. — Из Министарства грађевина, 23 марта 1932 године.

Службене новине Бр. 75. — XXXVII од 13. априла, 1932. год

П Р О П И С И

Бр. 7428. од 7. априла, 1932. год,

за стабилност зиданих високих димњака

На основу § 36 Грађевинског закона Господин Министар грађевина прописао је следеће Прописе за стабилност зиданих високих димњака:

§ 1. — Опште.

Димњаци којима је задатак да одводе плинине сагоревања великих постројења за ложење, по правилу су грађевине саме за се. Треба да имају толику висину, да се избегну непријатности од дима у њиховој околини. Зато је у опште узевши довољно, да врх димњака надвишује за 5 м. слемена кућа за становање које се налазе у околини. Посматрани као грађевине, састоје се димњаци од темеља, подножја и цеви. Кад се димњак израђује без подножја, онда цев почиње од терена. Зиданим димњацима сматрају се они код којих је бар цев озидана опеком или шупљим бетонским каменом. Темељ и подножје могу бити озидани опеком или извршени у набијеном бетону.

Исто тако и димњаци који су озидани од претходно израђеног бетонског камена, чија се арматура, ако је има, неће узимати у обзир

при статичком проучавању подлеже прописима за зидане димњаке.

§ 2. — Молба за грађевинску дозволу.

Уз молбе, којима се тражи грађевинска дозвола за подизање нових и надзиђивање постојећих димњака, морају се прикључити тачно у размери израђени планови и статички прорачуни у онолико примерака колико то одредбе Грађевинског закона и правилника прописују.

У статичким прорачунима морају бити показани сви подаци на основу којих су они израђени а који се односе на врсту и каквоћу грађевинског материјала, на узете величине спољних утицајних сила и у опште на све што долази у обзир при изради ових статичких прорачуна.

Статичким прорачунима треба одредити напрезања у пресецима цеви где се мења зидна дебљина, у пресецима подножја где су зидне дебљине највише ослабљене отворима као и напрезања у темељима. Исто тако морају се срачунати и напрезања земљишта испод темеља.

§ 3. — Грађевински материјал.

За зидање опеком морају се употребити само добро печене опеке, а као малтер мора се употребити искључиво цементни малтер (продужни цементни малтер или малтер за димњаке) у размери мешања од 1 дела цемента, 4 дела креча и највише 10 делова песка. Песак мора бити чист, без земље и иловаче. Употреба других малтера и сразмера мешања

прећи вредност $\delta = 1/3 \delta p + 1,5 \delta o$ бр означава дозвољено напрезање на притисак а до напрезање на притисак услед сопствене тежине: за зид од добро печене опеке у про-

дужном цементном малтеру . . . 10 кгр/см²

за зид цеви од машинске бушене

опеке за прстене у продужном

цементном малтеру 15 "

за бетон, у колико прописи за бе-

тон не дозвољавају већа на-

презања при размери мешања

од:

120 кгр. портландцемента на 1 м³

песка и шљунка 6 "

160 кгр. портландцемента на 1 м³

песка и шљунка 9 "

220 кгр. портландцемента на 1 м³

песка и шљунка 14 "

за цеви димњака за прстенасто

камење од бетона, чија је чвр-

стоћа на притисак најмање 120

кгр/см² 15 "

за цеви димњака који се у целини или и са-

мо на унутрашњој страни изводе од обичних

опека важе дозвољена напрезања прописана

за зид од обичних опека.

Ако се узму већа напрезања, то се мора

извршити испитивање чврстоће и то испитива-

њем зида приближно коцкастог облика са 50

см. дужине ивице, у колико норме за испи-

тивање материјала не би прописале другу ме-

ру. Као дозвољено напрезање на притисак

узима се $1/8$ утврђене чврстоће на притисак,

но ни у ком случају не може се прећи 25

кгр/см².

При надзиђивању димњака који бар две године постоје и који се налазе у добром стању, могу се напред наведена дозвољена напрезања повећати за $1/5$ но не преко 25 кгр/см².

Терен се може оптеретити:

а) код врло влажне глине,

иловаче и уме и код песка од

најмање 3 м. дебљине слоја, који

су од покретања осигурани са 1,5 кгр/см²

б) код песка чији је слој

најмање 1,0 м. дебљине и осигу-

ран од покретања са 2,5 "

в) код чврсте наслаге шљун-

ка, суве глине и иловаче у слоје-

вима најмање 3,0 м. осигураних

од покретања са 2,5 "

г) код чврсте наслаге шљун-

ка, суве глине и иловаче у хо-

ризонталним слојевима велике

дебљине 3 "

§ 8. — Извођење грађевине.

Свод канала за дим не сме служити као носиви део димњака, него се мора извести од димњака потпуно независно и без сваког оптерећења.

Терен се мора једним бар 60 см. дебелом слојем зида или бетонском плочом оделити од дна димњачке цеви. Бетонска плоча мора се у унутрашњости димњака патосати опеком.

Сваки димњак мора, ради заштите од напрезања услед топлоте, бити снабдевен са потпуно слободном поставом од опеке чија

висина бар са 2 м. надвишује геме сваког ушћа отвора канала за дим. Постава се мора израдити од опека постојаних на ватри кад је топлога плинска сагоревања и дима већа од 500° С.

Као нарочити уређаји морају се предвидети: отвор за улаз, громобран и унутрашња твожђа за пењање на растојању од 40 см.

§ 9. — Важење прописа.

Ови прописи ступају у живот када се обнародују у „Службеним новинама“, а обавезну снагу добивају на дан 1 маја 1932 год.

Бр. 7428. — Из Министарства грађевина, 7 априла 1932 године.

Службене новине Бр. 97. — XLIII од 27. априла, 1932. год

Н О Р М Е

Бр. 7593. од 8. априла, 1932. год.,

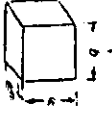
камена за калдрму

На основу § 36 Грађевинског закона прописују се следеће норме камена за калдрму:

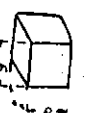
Крупна коцка

Кк	В Р С Т А	Ширина ш	Висина в	Дужина д	ПОВРШИНЕ			ПРИМЕДБА
					Чеопа	Бочве	Леж-шпа	
КРУПНА КОЦКА Толеранција за ш. в. д. = + 3/4 см	I 1 2 3	18	18	18	Све површине једнако обрађене т. ј. равно це- нане или по потреби дотеране шпиком. — Ивице оштре. — Спојнице две коцке једна уз другу при- кубене не смеју бити шире од 3/4 см. — Бочве површине управне на чеону. — Лежшпа површина паралелна чеону.	За сваки ред коц- арме имају се при- премити пре пријема - Коцке исте ширине Примена по Ко- мау или по ш2 готове калдрме Спојнице макс. 1 см.	Као под I ₁	
		18	14	18				
		16	16	16				
ДУЖЊАК Толеранција за ш. в. д. = + 3/4 см	II 1 2 3	18	18	27				
		18	14	27				
		16	16	27				

Ситна коцка

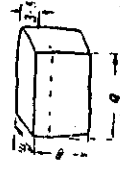
Кс	Врста	ПОВРШИНЕ			ПРИМЕЉА
		Чесна	Бочне	Лежишна	
СИТНА КОЦКА 	I	Ширинна на ш	Дужина на ш	Висина в	За сваки реј какарме имају се пре пријема припремни коцке исте ширине. Примење по комаду ман по т ² готове какарме. Слојнице шах. 3/4 см.
		1	10	8	
Толеранција за ш. в. А. = + 3/4 см	II	Ширинна на ш	Дужина на ш	Висина в	За сваки реј какарме имају се пре пријема припремни коцке исте ширине. Примење по комаду ман по т ² готове какарме. Слојнице шах. 3/4 см.
		1	10	8	
Толеранција за ш. в. А. = 1 см.	III	Ширинна на ш	Дужина на ш	Висина в	За сваки реј какарме имају се пре пријема припремни коцке исте ширине. Примење по комаду ман по т ² готове какарме. Слојнице шах. 1 1/2 см.
		1	10	8	

Коцке за мозаик

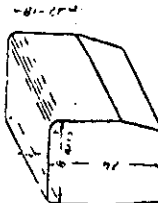
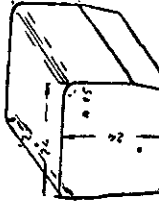
Км	Врста	ПОВРШИНЕ			ПРИМЕЉА
		Чесна	Бочне	Лежишна	
КОЦКЕ ЗА МОЗАИК 	1	Ширинна ш	Дужина л	Висина в	Испод чесне т. ј. не сме прећи норма. Ду чесне површ. и шп. 2/3 истс. Као код ситне коцке под II чесна површина потпуно равна.
		6	8	6	
Толеранција за: ш. в. Д = + 1 см.	2	4	6	6	Као код ситне коцке под II

Призма

II	ПРИЗМА	В Р С Т А			cm	Равно цепенат у виду правугаоника са оштрим ивицама Као чесна или само на висину од 3-5 см код чесне остали доњи део бочних површина равнао обрађен	ПОВРШИНЕ			ПРИМЕЉА		
		Ширинна ш	Висина в	Дужина л			Чесна	Бочне	Лежишна			
III	Толеранција за ш. в. = + 1 см	1	12	15	16	Равнао обрађена паралелна чесној и тп 4/5 исте	Слојнице две коцке чесних и обрађених бочних површина (3-5 см) једна уз другу приљубљена не смеју бити шире од 3/4 см.	16	до 28	16	до 28	Као под II Слојнице шах 1 см
		2	14	15	16							
III	Толеранција за ш. в. = + 1 см	3	16	17	16	Равнао цепенат у виду правугаоника са оштрим ивицама Као чесна или само на висину од 3-5 см код чесне остали доњи део бочних површина равнао обрађен	Слојнице две коцке чесних и обрађених бочних површина (3-5 см) једна уз другу приљубљена не смеју бити шире од 3/4 см.	16	до 28	16	до 28	Као под II Слојнице шах 1 1/2 см
		3	16	17	16							

Ивицњаци

И	ВРСТА	Видљивост		ПРИМЕДБА
		Дужина	Ширина	
ИВИЦЊАЦИ Задња површина 	1 узани	18	24	min. 75 50
Предња површина Толеранција: за ширину + 3/4 см, висину + 2 см.	2 нормални	24	24	min. 80 60
Задња површина 	3	24	30	min. 80 60
Предња површина Толеранција као под I	I	12	15	min. 80 60
		15	25	
Толеранција као под I	II	8	12	min. 80 60
		12	15	

Плоче за трошоре

Т	ВРСТА	ПРИМЕДБА	
		Ширина	Дужина
ПЛОЧЕ ЗА ТРОШОРЕ За пешаке	I	10-13	24
		24	36
Толеранција за ширину + 3/4 см, за дужину + 2 см.	II	13-17	32
		32	48
ЗА КОДСКЕ УЛАЗЕ	III	13-17	48
		48	72

За сваки ред калдрме имају се припремити пре пријема плоче исте ширине
Горња површина равна шлицем лотсрана ситно штована по посебној поруцини
Ивице правс и оштре и нормалне једна на другу. Лежишна површина грубо обрађена, у којој лако је могуће паралелна горњој
Боочне површине грубо обрађене и вертикалне сем напљетке од 10 до 15 см испод горње површине која је шлицем лотсрана. Код штованих плоча и ова је напљетка ситно штована
Кована
Примљас по комаду или по 100 комада калдрме

Као код I

Толеранција као код I.

Ивице површине ситно штоване са напљетком од 2 см на завој површине. Остале површине по поруцини. Штоване по посебној поруцини. Остале површине ситно штоване, лежишна површина ситно штована са напљетком од 3/4 горње и дој паракане. Прекама површина пертикална на висину 12-18 см. Чеза пертикална и равна ивичваца од 0,80 м. Равна ивичваца од 0,80 м. на ивиче заволни од 0,80 м. на ивиче. Примљас по ивиче мерено по виче полуцрпичку.

Као код 12

За ивиче разних калдрма у ивицу. Горња површина потпуно равна у виду правоугаоника. Горње ивиче потпуно равне. Боочне површине грубо лотсране са напљетком од 1,5 см. нах. Лежишна површина грубо лотсрана и паралелна са горњом. Примљас по м.

Н О Р М Е

Бр. 12590. од 11. маја, 1932. год.

за ткива од дрвених летвица

На основу § 36 Грађевинског закона пишују се следеће норме за ткива од дрвених летвица (бакула):

Појам: Ткива од дрвених летвица су ауре које се плету од дрвених четвороугаоних летвица $10/10-12/9$ м/м пресека привезивањем појединих летвица у равномерној чистом одстојању од 1 см. на гвоздену поцинковану жицу. Летвице су израђене од сувог смрековог или јеловог дрвета.

Употреба: Ткиво од дрвених летвица употребљава се као носилац лепа.

Особине: Ткива од дрвених летвица морају на 1 м. ширине имати 5 веза жицом на једнаком одстојању. Везе жицом морају бити тако чврсте, да поједине летвице и при чешћем руковању са ткивом од дрвених летвица задрже свој положај.

Дебљина жице на коју се летвице причвршћују мора бити најмање 1,8 м/м, а дебљина жице за везивање мора бити најмање 0,7 м/м. Употребити се сме само мека (жарена) гвоздена поцинкована жица.

Трговачки обичаји: Ткиво од дрвених летвица продаје се у трубама. Ширина трубе од 0,50—2,0 м. а дужина трубе 10 м. Продаја се врши искључиво у квадратним метрима. Покривена железничка кола могу да приме од прилике 2.500 м².

Важење: Ове норме ступају у живот када се обнародују у „Службеним новинама“, а обавезну снагу добивају на дан 15 јуна 1932 год.

Службене новине Бр. 125.—LVI од 3. јуна, 1932. год.

П РА В И Л Н И К

Бр. 8720. од 14. јуна, 1932. год.,

о изради регулационих планова

На основу § 3 став 3 Грађевинског закона, прописује се овај Правилник о изради регулационих планова:

Чл. 1. — Израда регулационих планова, који су потребни по § 3 став 1. и 2 Грађевинског закона, има се вршити по овом Правилнику.

Чл. 2. — Садржај регулационих планова. По § 4 Грађевинског закона регулациони план одређује према месним приликама и потребама а сходно одредбама овог Закона:

- 1) грађевински реон са границама ужег и ширег реона;
- 2) заштитни појас;
- 3) регулационе линије улица и путова (са ознаком њихове ширине), тргова, тротоара, водотока, вртова, као и регулацију места на којима се комуникације укрштају;
- 4) грађевинске линије зграда, где ове отступају од регулационе линије;

5) правце и потребно земљиште за железнички, трамвајски, водни, аутомобилски и ваздушни саобраћај;

6) теренске и нивелационе коте улица, тротоара, тргова, путева, и других комуникација (нивелациони план);

7) површине за становање, трговане, гробље, дустрију, војску, игралишта, паркове, гробље, вртове, шуме, поља итд.;

8) грађевинске зоне обзиром на саму густину насеља, начина изграђивања и висину зграда (густо, средње и ретко насеље);

9) места за јавне грађевине.

Чл. 3. — Нивелациони план.

Према § 4 став 6 Грађевинског закона нивелациони план је саставни део општег регулационог плана и под истим има се увек разумети и нивелациони план.

Чл. 4. — Ситуациони план као основа за израду регулације.

(¹) Израда регулационих планова може се вршити првенствено на израђеним катастарским ситуационим плановима, а ако ових још нема, онда се регулациони планови могу радити и на снимљеним ситуационим плановима, ако су ови надлежно прегледани и одобрени.

(²) Планови за регулацију су: генерални — прегледни — и детаљни регулациони планови.

Чл. 5. — Генерални — прегледни — регулациони планови.

(1) Регулациони планови могу се радити у размери у којој су израђени катастарски генерални ситуациони планови по чл. 50 и 51 Правилника Министарства финансија о катастарском премеравању — V део.

(2) Овако израђени регулациони планови јесу: генерални или прегледни планови и по могућству треба да су на једном листу. Основна размера катастарских планова је 1:2500. Ако се поделом на катастарске планове у размери 1:2500 главни део градског или варошког реона не налази на једном листу величине 60/90 см., онда треба за потребе регулационог плана тражити израду катастарског плана на једном листу. Ако је градски или варошки реон већи и не може се сав пренети на један лист размера 1:2500, онда за генерални — прегледни — план треба израдити катастарски или ситуациони план у размери 1:4000, 1:5000 или 1:10.000. За мања места која имају израђене катастарске планове у размери 1:1000 или 1:500 ако су на једном листу ови су планови уједно и генерални и детаљни. Ако ова места имају само планове у размери 1:1000 или 1:500 а нису на једном листу, треба израдити генерални план у размери 1:2500 на једном листу.

Чл. 6. — Детаљни регулациони планови.

(1) За већа и важнија места поред генералних катастарских планова у размери 1:2500 потребно је одмах израдити и детаљне планове и то за изграђени — оиздани — део у размери 1:500, а за још неизграђени или делимично изграђени — неоиздани — део размера може бити

и 1:1000, или ови планови могу бити само у размери 1:500 или 1:1000.

(2) За сва места која имају катастарске планове у размери 1:2000, 1:2500 или 1:2880, на основу којих се не могу израдити детаљни планови, могу се израдити само генерални планови и одмах по том приступити и изради детаљних планова ради обележавања осовина улица, где се ове из генералног плана не могу на терену обележити.

Чл. 7. — Катастарски планови.

За она места за која још нема израђеног катастра, као и за она места где постоје израђени катастарски планови, али који се не могу одмах употребити за израду регулационих планова, мора се прво приступити изради катастарских планова, односно ревизији постојећих катастарских планова, који не одговарају садашњем стању.

Чл. 8. — Израда катастарских планова.

Катастарске планове израђује одељење катастра и државних добара Министарства финансија, а ако то не би било могућно, онда се ова израда може поверити општинским техничким органима или овлашћеним инжењерима или геометрима путем јавног надметања. Овај рад има се извршити по катастарским правилиницима и прописима Одељења катастра и државних добара Министарства финансија, а под контролом тог Одељења по чл. 4. Закона о катастру земљишта. Одобрење за израду катастарских планова издаје Одељење катастра и државних добара Министарства финансија.

Чл. 9. — Ревизија катастарских планова.
 (1) За места где постоје катастарски планови који су доста застарели и непотпуни, ако се од своје израде нису никако допуњавали, или недовољно допуњавали, или ако нема висинских података потребних за израду нивелационог плана и подужних профила, улица, то се мора одмах извршити ревизија катастарских планова и њихова допуна, да би они могли представљати право стање граница земљишта, улица, подигнутих грађевина и висински положај — конфигурацију — терена. Тек по тако извршеној ревизији и допуни могу се ови планови употребити за израду регулационих планова.

(2) Ка катастарским плановима, који се имају употребити за израду генералних регулационих планова, није потребно уписивати број и положај полигонних тачака и правац полигонних влакова за снимање, који су на тим плановима означени црвеном — кармин — бојом.

Чл. 10. — Обим радова за израду регулационих планова.

Израда регулационог плана једног града или варошице обухвата следеће радове:

- 1) израду пројекта — идејне скице — за регулациони план и дефинитивну израду генералног и детаљног регулационог плана;
- 2) израду пројекта генералног нивелационог плана са уздужним профилима улица по овом плану;
- 3) обележавање на терену осовина свих улица предвиђених одобреним регулационим планом;

4) израду подужних и попречних профила по обележеним осовинама улица са дефинитивном нивелетом по одобреном нивелационом плану.

Чл. 11. — Пројект регулације — идејне скице.

За израду регулационог плана има се право израдити пројект — идејна скица — на генералном катастарском или ситуационом плану у размери која је напред означена (чл. 5). Овај пројект регулације као идејна скица, има да се изради на основу програма о регулацији а по савременим начелима (принципима) науке о уређењу градова (урбанизма). Свака општина пре почетка рада има да изради програм одобрен од надлежне власти.

Чл. 12. — Програм за израду пројекта регулације.

(1) Програм саставља Општински одбор на предлог Грађевинског одбора, који има претходно да расправи, сам или евентуално путем анкете, сва потребна питања о уређењу и регулацији насеља. У програму треба да се у границама општинског атара, у главном одреди:

- 1) граница регулационог плана, у којој се има налазити грађевински реон и заштитни појас, као и оно земљиште које се може обухватити регулационим планом за нарочите потребе и друге сврхе (као што су творнице које шире смрад и нечистоћу, кречане, циглане, кланице, земљиште за пољопривреду итд.) по ставу 2 § 5 Грађевинског закона;

- 2) грађевински реон, са границама ужег и ширег реона по § 13 Грађевинског закона;
- 3) заштитни појас по § 17 Грађевинског закона и места на којима се имају подизати јавни садови и друга зеленила (§ 18), по могућству повезана са зеленилом у средини града;
- 4) површина земљишта на којима се могу подизати зграде за становање, трговину, индустрију, војне потребе, игралишта, паркови гробља, вртови, шуме, поља итд.;
- 5) грађевинске зоне по § 14 Грађевинског закона;

6) делови града или варошице који су од историјског или уметничког значаја као и грађевине које се требају нарочито сачувати по § 24 Грађевинског закона;

7) места за јавне грађевине;

8) решења, правци и потребно земљиште за железнички, трамвајски, водни, аутомобилски и ваздушни саобраћај.

(²) За решење напред изложених питања потребно је да Општина прикупи податке и то:

- 1) географске услове у погледу постојећих насеља и избора места за ново насеље, или за проширење постојећег насеља: да ли одговара и може ли одговорати свима савременим захтевима изграђивања, или насеље треба напустити да би се у његовом проширењу или у његовој подесној близини могло подићи ново насеље, које ће испуњавати све потребне захтеве економичније и боље но што би се то могло постићи у старом насељу. Затим треба дати ближи опис положаја и облика земљишта на коме се насеље налази или ново има подићи као и податке о његовом геолошком склопу и климатским приликама;

2) о прираштају становништва и густини насељености која постоји и која се предвиђа за извесно време а распоређено у густом, средњем и ретком насељу;

3) о трговини, индустрији, занатству а нарочито која је од ових грана привреде у преимућству и на које се развијање има обрадити нарочита пажња;

4) о постојећем саобраћају као и оном који се може очекивати у најближој будућности пошто се у главним линијама утврде главне саобраћајнице, које треба да служе транзитном (пролазном), месном саобраћају и одреде друге централне, периферијске и радијалне саобраћајнице, за олакшање главног саобраћаја, а све обзиром на одређена места за пијаце и тргове по врстама намене и ради саобраћаја између њих и одређених места за железничке и паробродске станице и друга важна скупљајућа места;

5) о постојећем водоводу и канализацији и евентуалним изменама и допунама ових. Ако ови објекти не постоје или постоје само делимично, онда у програму дати потребне податке о главним спроводницима за канализацију и водовод, којим улицама их треба спровести, као и начин на који се ови радови намеравају изводити;

6) о грађевинском материјалу који се за грађење може употребити, место на коме се налази, и да ли се у многоме са стране доноси. Навести могућност отварања мајдана у близини и стварања фабрика грађевинског материјала у најближој околини;

7) о начину живота и навикама већине становника, као и да ли се може очекивати

каква промена у њиховом друштвеном животу. Тако исто изнети социјалне и економске прилике становника и могућност побољшања ових прилика;

8) о финансијској могућности извођења појединих радова на уређењу и регулацији насеља и подизању и одређивању водовода и канализације као и о правцу у коме се ови радови имају пројектовати;

9) о оснивању и развијању насеља и изгледима за даље развијање и напредовање.

Чл. 13. — Технички елаборат уз програм.

(¹) Уз програм Општина ће приложити технички елаборат и опис радова који се траже и то:

1) ђенералштабну карту насеља и околине, у којој се имају означити главна места која се техничким описом и програмом помињу;

2) генерални катастарски план, на коме се шематички имају представити замишљене идеје уређења и регулације насеља какве су програмом предвиђене;

3) детаљне катастарске планове, који имају служити као основа за решавање појединих детаљних регулација, које се по генералном плану не могу решити. Ако ови детаљни планови не постоје или се из нарочитог разлога не могу у скором времену израдити, онда се, само по нарочитом одобрењу, може радити генерални регулациони план и без детаљних планова;

4) друге техничке податке у колико постоје и у колико су потребни за решење питања постављених програмом.

(²) Сви ови планови имају бити стављени на расположењу пројектанту у онолико примерака у колико је прописано чл. 21 овог Правилника а само на по једном примерку има се означити потребна одређена веза са прописаним програмом по т. 1—8 става 1 чл. 12 овог Правилника.

Чл. 14. — Израда пројекта регулације — идејна скица регулације.

(¹) На основу прописаног програма, техничког елабората, описа и придодатих планова израђује се прво генерална идеја регулације у виду идејне скице, која се има претходно одобрити, да би се рад на пројекту регулације могао даље изводити. На ђенералштабној карти и на генералном катастарском или ситуационом плану уцртају се према датом програму одређена места за главне јавне саобраћајне центре као што су: железничке и паробродске станице, јавни тргови, пијаце за животне намирнице и сточни тргови, места за уживање, излетишта, зеленила и шуме; затим за јавне грађевине као: општинске зграде, зграде за управне власти, поште и телеграф, школе, болнице, кланице итд. и све оне установе које су везане за одређена места. За овим се располеђују места одређена за трговину, занатство и индустрију; за становање груписано у густо, средње и ретко насеље уколико је то могућно извести према одређеном програму и одступање од истог уколико је потребно из не предвиђених или оправданих разлога.

(²) Већи објекти од особитог значаја као електричне централе, резервоари воде, тржи-

шта животног намирница и други слични построји да буду подигнути по могућству у већем броју и распоређени по разним деловима града, а првенствено на периферији.

(³) Грађевински реон треба тако одредити да се њиме обухвата и потребно земљиште за подизање и проширење насеља за изврстан број година а обзиром на стварну финансијску моћ и потребу развитка насеља према напредовању и порасту становништва. Површина обухваћена грађевинским реоном треба да је што више груписана, да није сувише развучена и да је саобраћај између појединих крајева што краћи.

(⁴) Подела на ужи и шири реон извршиће се по одредбама става 2 § 13 Грађевинског закона обзиром на стварне потребе и величине насеља и могућност извођења јавних комуналних радова и потреба. Ужи реон треба да буде груписан и да претставља једну целину која се за изврстан број година може изграђивати и насељавати без даљег проширења. Широ реон резервисати за будуће проширење. Границом између ужег и ширег реона поставити или једну ширу улицу — булевар — или паркове, скверове и мале групе зеленила, које ће ограничавати ове реоне као мали заштитни појасеви. Као граница између ових реона може служити река, речица или поток или ма какви други погодни објекти.

(⁵) Заштитни појас по § 17 Грађевинског закона има се поставити око грађевинског реона као продужење ширег реона. Заштитни појас може се поставити и иза ширег грађевинског реона и то или као непрекидан појас или састављен од група земљишта предвиђених за

шуме, паркове, баште, вртове за цвеће или пољопривреду.

(⁶) Према утврђеним местима за саобраћајне центре, за јавне грађевине и врсте насеља, имају се повлачити главни и споредни саобраћајни правци у главном задржавајући што је више могуће постојеће стање и уносити само најважније поправке и проширења. Нове правце отварати само према стварној потреби и користи. Повлачење саобраћајних праваца вршити обзиром на конфигурацију терена са најмање сметње и укрштања саобраћаја, са тангенцијалним периферијским обилажењем, а избегавајући радијална концентрисања саобраћаја. Одмах решавати генерално пројект за израду нивелационог плана. Главне саобраћајне улице и оне у којима се имају поставити и главни спроводници за водовод, електричну струју и гласно (пљинско) осветљење и канализацију, пројектовати са већом ширином према утврђеним попречним профилима.

(⁷) Подела ужег реона на густо, средње и ретко насеље може се извршити или по површини или по појединим улицама на тај начин, што ће се поставити густо насеље у главним саобраћајним улицама са већом трговином, средње у вези овог са споредним улицама и ретко насеље у даљој околини и у још мањим улицама. Го исто важи и за шири реон, у коме се у главним саобраћајницама и трговинама може предвидети и густо и средње насеље, а у осталим деловима у већини ретко насеље. При овом распореду треба обратити пажњу на постављање насеља за мале и радничке стамбене као и за веће виле а према прописима Грађевинског правилника.

(8) При пројектовању нових насеља или при проширењу постојећих обратити пажњу на то да се у главном подижу ретка насеља са зградама што више у вртovima — баштама (сити гарден), да градилишта буду што већа и да зграде буду што даље једна од друге; зграде по могућству што мање груписати и да буду равномерно распоређене на извесној површини и са истим бројем спратова.

(9) Исто тако при пројектовању регулације водити рачуна о разређивању пренасељених густих делова насеља односно појединих делова — квартава — и претекло становништво распоређивати у предграђа или друга нова насеља.

(10) Блокове за зидање подешавати по могућству у главном према постојећем стању, а нове блокове прилагођавати прописима за градилишта по Грађевинском правилнику за дотични део града или насеља, границама поседа, облику парцела и намени према томе, да ли је за становање, трговину, индустрију итд. Дубина (ширина) блокова не треба да је по могућству мања од 50 метара а дужина од 80 метара. Блокови за мале станове и радничка насеља могу бити дубине и до 40 метара.

(11) Ширину улица подесити према саобраћају који се у даљем времену може очекивати и сврси којој улица има да служи. Улице по могућству да буду што шире. Ширина се има смањити почев од главних на мање споредне и на најмање локалне улице — само за становање. За главне саобраћајне улице не треба узимати већу ширину од 25 метара. Само булеварни и реонске улице могу се узети и до 50 метара, ако је то могуће извести и ако потреба захтева.

(12) При пројектовању улица водити рачуна о могућем проширењу улица постављањем башта испред повучених зграда од уличне регулације у главним саобраћајним улицама. Најмања ширина улице може да буде 8 метара. Од ове мере може бити отступања само за пешачке стазе и кратке пролазе, али ни ови не могу бити мањи од 5 метара, У случају да су те стазе или пролази дужи од 30 метара, имају се поред регулационих линија означити и грађевинске линије по којима ће се подизати нове зграде повучене од регулационе линије ради бољег осветљења. Затворени прилази (форсокаци) не смеју се задржати нити пројектовати уколико нису у вези са локалним саобраћајем у ретким насељима.

(13) Ширина тротоара треба да буде 1/5 ширине улице, тако да 3/5 буду у коловозу а 2/5 ширине на оба тротоара. Од ових прописа може се отступити у колико то нарочита потреба или прилике захтевају.

(14) Даље, при пројектовању регулације и уређењу насеља треба обратити пажњу на естетску и уметничку страну насеља обзиром на савремене захтеве науке о изградњи насеља као и обзиром на економске и социјалне услове у вези с овим. Тако исто има се обратити особита пажња и на хигијенске услове земљишта и зграда које се на овим имају по-дићи.

(15) У опште при пројектовању регулација водити рачуна о свима условима који су потребни за правилно подизање и развијање насеља а у једном размаку од 30—50 година који се има одредити према стварној потреби

и могућности напредовања које је у изгледу за дотично насеље.

(¹⁶) За регулацију река, речица, потока, треба претходно прикупити податке о количини воде, њиховој запови, и извршити потребна снимања тока воде више и ниже насеља. Према генералштабној карти срачунати слив воденог тока, затим количину воде и одредити нормалан профил за протицање воде по прописима Хидротехнике. Регулацију речног тока воде повући према утврђеном нормалном профилу и утврдити места за прелазе. Обрачун за количину воде и нормални профил приложити уз технички извештај о пројектованој регулацији.

(¹⁷) Идејна скица регулације треба да буде израђена на генералном катастарском или ситуационом плану писаљком у боји (пастелу) а по нормама које ће прописати Министар грађевина.

Чл. 15. — Израда нацрта Уредбе о извођењу регулационог плана.

Једновремено са израдом идејне скице за регулацију ради се и нацрт Уредбе за извођење регулационог плана по упутствима која су за ову прописана. Ова Уредба има само општим линијама да претстави извођење регулационог плана по прописима § 5 Грађевинског закона уколико је то могуће извести према податцима датим од Општине. Са израдом дефинитивног генералног регулационог плана и евентуално детаљног плана ради се и дефинитивна Уредба о извођењу регулационог плана.

Чл. 16. — Идејни пројект за нивелациони план.

(¹) Пројект нивелације ради се једновремено кад и пројект регулације, помоћу кога се решава питање одводњавања улица и канализације. Нарочито је потребно водити рачуна при просецању нових улица на окупираном терену да се не пређу дозвољени нагиби и да се повуку што рационалније трасе са што мање земљаних радова. Ово важи и за спровођење путова у најближој околини у ширем реону и заштитном појасу као и по граници грађевинског реона и општинског атара — граници општине — у вези са путовима суседних општина.

(²) Пројект нивелације ради се на генералном катастарском или ситуационом плану на коме су учртане регулационе линије пројектованих улица, уписане коте терена на раскрсницама и преломима улица и учртане изохипсе терена.

(³) Подужни профили улица раде се по пројектованим улицама а по kotaма уписаним у плану, које су добијене нивелисањем раскршћа улица приближно по осовинама улица или по интерполованим kotaма из нивелационог плана. Размера нацртаних подужних профила за дужине је иста као и размера генералног плана а за висине десет пута већа. Профили су нацртани по приближним осовинама улица. Где постоје велике разлике између средина улица и фронтва учртавају се и фронтвои профили. Средина улице учртава се црним тушем пуном линијом а фронтвои профили испрекидано.

(⁴) Подужни профили раде се на милиметарској хартији формата висине 34 см. а

дужине колико износе једна или више улица но не дуже од 2 метра. Овај формат профила треба да се савије у ширини од 21 см.

(⁶) На подужним профилима има се означити хоризонт од кога се врши преношење висина. Испод хоризонта остављају се рубрике од 1 см. ширине за исписивање односних висина и то: а) висине терена по осовини; б) висине десног фронта; в) висине левог фронта; г) висине нивелете; д) нагиб терена; њ) правац трасе. Код подужних профила река, речица, потока итд. уписује се десна и лева обала на место фронта улица.

(⁶) Коте терена за осовину, леви и десни фронт, односно за обалу, уписују се црним тушем, а нивелете и нагиби црвеним или цинобер тушем; вертикалне линије танком црном бледом бојом за постојеће коте а црвеном за пројектоване; линије велике, средње и мале воде плавом бојом.

(⁷) На свима раскрсницама улица, имају се повући линије укрсних улица са називом истих.

(⁸) Код детаљних подужних профила улица имају се учртати и положаји снимљених соклова зграда од тврдог материјала са уписаним висинама и други утврђени објекти потребни за утврђивање нивелете (прозори су-терена и подрума; прагови улаза и т. д.).

(⁹) Натписи улица имају се вршити на почетку листа где се уписује и размера подужних профила.

(¹⁰) Попречни карактеристични профили улица и река имају се нацртати на милиметарској хартији формата као и подужни профили у повољној размери тако, да профили буду

јасни и да се могу употребити за потребна рачунања.

(¹¹) У подужним профилима има се учртати нивелета писалком црвеном (пастел) бојом и срачунати коте нивелете осовина на раскрсницама улица. Ове коте нивелете уписују се на генералном регулационом плану поред коте терена црвеном бојом или црном бојом али са подвученом цртом. Линије између осовинских белега улица извлаче се танко испрекиданим црвеним линијама а више њих се означава плавом бојом правац нагиба дотичног дела улице, црвеном величина истог и дужина на коју се простире.

(¹²) При повлачењу нивелете и изради пројекта нивелације имају се добро простудирати и брижљиво испитати постојећа стања у погледу одводњавања и канализације и начин на који се исте имају најрационалније извести а са што мање трошкова и земљаних радова.

(¹³) При пројектовању нивелације избежавати изгубљене падове и велике насипе и усеке у самом насељу. Што је могуће више треба се прилагођавати терену а само издизање или спуштање вршити у толико, у колико је потребно добити нагиб за отицање воде или за ублажење нагиба. Нагиби улица у главним саобраћајним улицама не треба да прелазе 4% а највише 6%. Споредне улице могу имати и веће нагибе и до 8%. У слабо саобраћајним улицама не треба да пређе 10%. У улицама где се нагиб улице не би могао ублажити у напред одређеним границама, већи нагиб треба концентрисати у средини улице или у једном крају и извести са степени-

цама тако, да делови до степеница буду саобраћајни по допуштеним нагибима. Најмањи дозвољени нагиби улица могу бити 0,40%, али у изузетним и оправданим случајевима овај нагиб може бити и мањи обзиром на врсту калдрме и начин канализације која се има употребити.

(14) Попречне нагибе коловоза одређивати према врсти материјала за калдрмисање а изводити их по параболу, с тим, да средина улице буде у висини ивичњака. Нагиб пешачких стаза — тротоара не треба да буде већи од 2%.

(15) На основу овако израђеног генералног нивелационог плана има се израдити један прегледни списак кота терена и нивелета улица по подужним профилима. Овај списак претставља списак подужних профила и састоји се из следећих рубрика: а) редни број; б) број осовинске белеге са називом укрсне улице; в) коте терена; г) коте нивелете; д) разлика између коте терена и коте нивелете: \pm и откопавање —; ђ) величина нагиба улице у процентима и дужина на коју се дотичан нагиб простире; е) правац нагиба и ж) примедбе. Овај списак носи наслов: *Прегледни списак постојеће и пројектоване нивелације.*

Чл. 17. — Одобрење пројекта регулације — идејне скице.

(1) Пошто се изради идејна скица за регулациони план, то се ова доставља на начелно одобрење надлежној власти из § 10 Грађевинског закона која врши преглед скице у

погледу услова прописаних Грађевинским законом и овим Правилником. Уз скицу доставља се технички опис пројекта и нацрт Уредбе о извођењу регулационог плана. За она насеља — варошице — која су у погледу одобрења у надлежности банова, један примерак одобреног пројекта регулације доставља се Министарству грађевина на увиђај.

(2) Скицу, технички опис и нацрт Уредбе доставља Општина надлежној власти у два примерка непосредно или преко пројектанта на увиђај и начелно одобрење које се мора донети најдаље у року од 30 дана. По овако одобреној идејној скици пројектант ради генерални план и Уредбу. Овако се поступа и са идејном скицом нивелације, ако је потребна и ако је готова у исто време кад и пројект регулације, или се ово врши посебно када пројект регулације буде потпуно готов.

Чл. 18. — Израда генералног регулационог плана и Уредбе.

По начелно одобреној идејној скици за регулациони план пројектант израђује генерални регулациони план и Уредбу за извођење овог плана, и кад се овако израђени план и Уредба усвоје од Општине излажу се на увид по § 8 Грађевинског закона.

Чл. 19. — Израда Грађевинског правилника.

Ако Грађевински правилник није већ израђен, онда се приликом израде регулационог плана и Уредбе има радити и Грађевински

правилник према одредбама § 6 Грађевинског закона а по упутствима за њега прописаним (§ 3 Грађевинског закона).

Чл. 20. — Излагање на увиђај и одобрење.

(¹) Израђени генерални регулациони план и нацрт Уредбе о његовом извођењу Општина ће изложити на увид заинтересованима (§ 8 Грађевинског закона) за 3 месеца. Ако у року за 15 дана по истеку рока јавног увида буде каквих примедба на регулациони план, Општина их узима у разматрање у споразуму са пројектантом, и које нађе за оправдане прима, и према својој оцени мења и допуњава регулациони план и Уредбу. Тако поправљен и допуњен регулациони план и Уредба подносе се Општинском одбору на одобрење.

(²) Кад регулациони план и Уредба буду усвојени од Општинског одбора, излажу се поново јавном увиду по § 9 Грађевинског закона у року од 60 дана, и по истеку овог рока и рока за жалбе, регулациони план и Уредба дефинитивно се израђују, узимајући у обзир и све поднете жалбе у смислу става 2 поменутог §. По онако израђеном плану и Уредби, Општински одбор доноси одлуку којом се одобрава надлежна управна власт. Ово исто важи и за Грађевински правилник који се не износи на увид. Овако одобрени генерални регулациони план, Уредба а евентуално и Грађевински правилник, са свима техничким прилозима, са жалбама и потребним објашњењима, достављају се надлежној власти из § 10 Грађевинског закона на дефинитивно одобрење.

(³) Ако су поднети регулациони планови и остало израђени у свему по Грађевинском закону и овом правилнику, онда се одобравају: за градове Београд, Земун и Панчево као и за сва седишта банских управа решењем Министра грађевина у сагласности са Министарским саветом, за све остале градове (вароши) решењем Министра грађевина, а за све варошице, трговишта, решењем надлежног Бана. За бање важе прописи § 132 Грађевинског закона.

(⁴) Надлежна власт која одобрава регулациони план, Уредбу и Грађевински правилник може по ставу 3 § 10 Грађевинског закона да тражи измене и допуне у предложеним регулационим плановима, уредбама и грађевинским правилницима или и да их потпуно одбаци, ако се не поступи по учињеним примедбама, или ако дефинитивно израђени планови не одговарају одредбама Грађевинског закона, овог Правилника и упутствима за израду Уредбе и Грађевинског правилника. Општине имају приступити по свима примедбама Министарства грађевина, односно Банова, у противном овом могу наредити у смислу § 7 Грађевинског закона обуставу сваког грађења т.ј. да се у додатој Општини не може подићи ни једна нова грађевина док се по стављеним примедбама не поступи.

Чл. 21. — Планови за израду и одобрење.

(¹) Планови који се шаљу на одобрење састоје се из:

1) четири примерка генералштабне карте насеља за које се ради регулациони план са

шематички учртаним површинским уређајем и са поделом на реоне и на грађевинске зоне — врсте — насеља;

2) четири примерка генералног регулационог плана и то једног оригинала и три копије. Планови треба да буду на цртаћој хартији, ако се умножавају у Одељењу катастра и државних добара Министарства финансија или на сличан начин. Копије планова могу бити на енглеском платну (бар један примерак) и на озалит или сличној хелиографској хартији подлепљен платном;

3) четири примерка генералног нивелационог плана израђеног на копији генералног регулационог плана;

4) три примерка подужних профила улица за генерални нивелациони план;

5) три примерка прегледног списка кота терена и нивелета;

6) три примерка детаљних регулационих планова од којих један у оригиналу и две копије, ако ови планови буду израђени у времену кад се ради генерални регулациони план.

(²) Уредба о извођењу регулационог плана и Грађевински правилник достављају се у два примерка.

(³) Уз ове планове треба израдити и технички опис пројектоване регулације са свима потребним податцима и техничким елаборатом који се тражи овим Правилником и осталим прописима.

Чл. 22. — Радпоред одобрених планова.

(¹) Ако одобрење планова врши Министар грађевина, онда се један примерак одо-

бреног генералног плана задржава за архиву Отсека за градарство, један примерак доставља се Техничком одељењу дотичне бановине а оригинал са једном копијом враћа се Општини за употребу. Ако одобрење планова врши Бан, онда се један примерак задржава за архив Техничког одељења, један примерак доставља се Министарству грађевина за архив Отсека за градарство а два се примерка враћају за употребу Општине.

(²) За одобрење регулационих планова Београда, Земуна и Панчева, један примерак одобреног плана задржава се за архив Министарства унутрашњих послова а два се враћају дотичним општинама.

Чл. 23. — Примена Грађевинског закона.

По одобрењу регулационог плана, Уредбе и Грађевинског правилника уједно или делимично, Општина ће поступити по § 11 Грађевинског закона т.ј. регулациони план јавно изложити а Уредбу и Грађевински правилник обнародовати штампањем у Службеном листу дотичне Општине или бановине или у „Службеним новинама. Овим регулациони план, Уредба и Грађевински правилник ступају на снагу. Од дана ступања на снагу Општина се у потпуности има управљати по првом делу Грађевинског закона.

Чл. 24. — Израда детаљних планова.

Израда пројектоване регулације на детаљним плановима ради се једновремено са израдом генералног регулационог плана, ако у том времену постоје израђени детаљни планови.

Све важније и веће проблеме регулације као: регулација раскршћа улица, тргова, проширење и просецање нових улица и т. д. треба претходно решити на детаљном плану, а тек после решења учртати у генерални план. Кад се одбри генерални план онда се у детаљним плановима имају тачно учртати регулационе линије и остали детаљи пројекта према одобреном регулационом плану. Осовинске тачке и осовине улица имају се на плановима најтачније одредити и нацртати. Каквом су бојом означене линије и површине на генералном плану, таквом се означају и на детаљним плановима. Детаљни планови морају у потпуности одговарати одобреним генералним регулационим плановима. У овим плановима имају се учртати осовине свих улица које треба да одговарају осовинама у генералном плану. Осовине улица и осовинске тачке означавају се на плановима танком црвеном бојом. Ако су детаљни планови накнадно израђени, онда се они имају послати надлежним властима по § 10 Грађевинског закона на оверу и сравњење по одобреним генералним регулационим плановима. Једна копија детаљних планова задржава се за архив власти која је план одобрила а оригинал детаљних планова и једна копија враћа се Општини.

Чл. 25. — Обележавање осовина улица.

(¹) По прегледаним и овереним детаљним плановима имају се на терену преносити и утврђивати осовине свих улица у ограниченом ужем реону. За шири реон обележавање осовина вршиће се поступно у колико Општина

буде проширивала ужи реон по § 47 Грађевинског закона.

(²) Обележавање осовина вршиће се каменим или бетонским белегама на начин како је то прописано у чл. 8 и 9 Правилника о катастарском премеравању Министарства финансија II део или другим одобреним белегама.

(³) Обележавање осовина је саставни део израде регулационог плана, ако се условима друкчије не предвиди. Обележавање се мора извршити одмах по одобрењу генералног и детаљног регулационог плана.

(⁴) Обележавање осовина улица врши се преносењем на терен података из којих се могу одредити места за осовинске тачке. Подаци се узимају из детаљних планова најпрецизнијим мерењем положаја осовинских тачака према тригонометријским и полигоним тачкама, одмеравањем од зграда од тврдог материјала или од ма каквог сталног објекта који се налази у близини осовинске тачке. Положај осовинских тачака одређује се управним а од напред означених тачака. Ако у близини нема никаквих сталних објеката или се не могу наћи, онда се обележавање врши по угловима које склапају суседни осовински правци и дужинама између осовинских тачака. Сав овај посао има се најпрецизније радити. При овом раду морају се вршити потребне независне контроле и појављене грешке изравнати. Појављене мање грешке до 0,30 метара изравнати узимајући од више тачака једну средњу за осовинску тачку.

(⁵) У улицама где има већ подигнутих зграда од тврдог материјала на регулационој

линии, осовину треба обележити према овим већ подигнутим зградама и ако се права — теоријска — осовина у неколико разликује од стварне, онда се потребна исправка мора одмах у свима плановима спровести.

(⁶) У ширим улицама и тамо где правци страна (фронтони) улица нису паралелни, осовине се имају утврђивати према свакој страни — фронту — улица посебно и са више осовина. При овоме обратити пажњу да на једном раскршћу буде што мање осовинских белега које би правиле тешкоће и сметале раду. Осовине не морају бити на средини улице а нарочито где је саобраћај већи. У овим случајевима осовине улица треба постављати једном страном улица, на самом тротоару, или поред саме стране — фронта — улице — на отстојању 0,50 метара.

(⁷) Ако је већ изведен тротоар од камена за модерну калдрму, онда се и по ивици тротоарског камена — ивичњака — може обележити осовина или у самом тротоару или ближе једној страни — фронту — улице. У овом случају није потребно постављати велику белегу за осовину улица, већ се може постављати и мања или и сам гвоздени клинац усађен у бетон од тротоара, ивични камен или асфалт. Осовинске белеге морају се добро осигурати и брижљиво чувати при другим уличним радовима. У већим градовима и тамо где је то могуће, треба изнад осовинских белега поставити гвоздене капе, за заштиту и лако изналажење осовина а у равни са калдрмом или са каменим плочама као што се осигуравају полигоне тачке.

(⁸) Означавање бројева осовинских белега на терену има се извршити као и за полигоне тачке арапским бројевима и то или урезом у самој каменој плочи или гвозденој капи или плавом бојом на обличјем зиду зграде, ограде, или ма каквог другог сталног објекта.

(⁹) По дефинитивном уколавању осовинских тачака и слегању набијеног земљишта има се извршити одмерање белега са израдом скице одмерања за сваку белегу са дефинитивним уписаним одмерањима по катастарском обрасцу бр. 27. Потребно је извршити најмање три одмерања по терену до на сантиметар тачно. Уз сваку белегу унеће се скица одмерања са свима осталим објектима од којих су одмерања вршена и опис како је на терен пренета. На основи свих одмерања по редном броју осовина, саставља се књига одмерања у два примерка, оригинал за Општински архив а копија за рад Грађевинског одељења дотичне општине.

(¹⁰) Обележавању осовина улица мора присуствовати један претставник Општине који ће од стране Општине потписати протокол о обележавању осовина, за сваку улицу или за део улице, а по обрасцу бр. 1 који се у прилогу налази. Овакви протоколи састављају књигу у коју се уписују издате осовине улица по реду издавања.

(¹¹) Обележавање осовина може да се врши у целини одмах, кад се одобри генерални регулациони план и пошто се у детаљним плановима учртају одобрене регулационе линије и осовине, или се, ако из ма којих узрока нема одмах израђених детаљних планова, осо-

профили улица по детаљно израђеним плановима на начин како је то означено за генералне подужне профиле. Најважнији карактеристични попречни профили нацртаће се у уздужним профилима на местима где долазе са учртаним новим профилима улица.

(³) Повлачење нивелеге у уздужним профилима има се извршити по одобреном генералном нивелационом плану са потребним изменама, у колико то захтевају природа терена и разлике које се могу појавити при изради детаљног нивелмана. Ако се при томе појаве какве веће разлике, онда се има припремити пројект за измену генералног нивелационог плана, па по тако израђеном нивелационом плану радити дефинитиван уздужни профил дотичне улице.

(⁴) За веће и важније градове треба испод подужних профила улица учртати и одговарајући део ситуационог плана улице у истој размери.

Чл. 27. — Контрола обележених осовина.
(¹) Контролу обележених осовина на терену врши опште управна власт.

(²) Контролни орган врши контролу у погледу тачности рада, материјала, мера, начина утврђивања и обезбеђивање осовинских белега по прописима овога Правилника. Односно постављања самих осовинских белега на терену, контролно лице има да утврди, да ли су тачне мере узете са оригиналног плана и пренете на терен у границама тачности прописане овим Правилником, да ли су одмерања унета у прописану књигу и да ли су све

вине улица могу обележавати привремено и делимично према могућности рада, по генералном регулационом плану. Најбоље је да се обележавање осовина врши по израђеним потпуним детаљним плановима или по делимично израђеним детаљним плановима за сваку улицу посебице.

(¹²) У случају кад се обележавање изводи привремено по генералном плану или појединачно по улицама, има се такође поступити у свему како је напред изложено за обележавање осовина по детаљним плановима. У овом случају осовинске белеге могу бити приремене и дрвене од растовог коља дужине најмање 0,60 метара а јачине \varnothing 10 см.

Чл. 26. — Дефинитивни подужни профили улица.

(¹) Кад се на терену обележе осовине и буде извршено слегање земљишта и потпуно утврђене осовинске белеге има се извршити прецизни нивелман свих осовина према извршеном нивелману утврђених репера по чл. 87 и 88 Катастарског правилника Министарства Финансија — IV део — за нивелман градова и варошица. По извршеном прецизном нивелману има се извршити детаљни нивелман са попречним карактеристичним профилима улица, раскршћа улица и слободних површина по прописима истог Катастарског правилника за детаљни нивелман (чл. 54—86). Коте раскршћа и главних карактеристичних профила имају се уписати у детаљним плановима.

(²) По овако извршеном детаљном нивелману имају се израдити дефинитивни уздужни

остале прописне радње извршене. На исти начин врши се контрола прецизног нивелмана осовинских белега, детаљног нивелмана улица и слободних површина и нацртаних подужних и попречних профила улица. Ова контрола има се извршити местимично према нахођењу самог контролног органа, а све податке обележавања осовина и рада нацртаних подужних и попречних профила оверава контролни орган.

(3) О извршеној контроли има се саставити записник и поднети извештај Општини и банској управи која доноси решење о одобрењу дефинитивних уздужних профила или га доставља Министарству грађевина са свима прилозима и мишљењем за одобрење, ако је одобрење у надлежности Министарства грађевина.

Чл. 28. — Обележавање регулационих и нивелационих линија.

(1) Обележавање регулационих и нивелационих линија за подизање зграда, израду тротоара и кадрмисање улица може се вршити само по надлежно одобреним регулационим и нивелационим плановима и обележеним осовинама улица.

(2) Ако су одобрени само генерални регулациони планови а детаљни планови нису још израђени и по њима нису обележене осовине улица, онда се регулационе линије могу издати по привремено и приближно обележеним осовинама по генералном регулационом плану, које се одређују према потреби за сваку улицу посебице у колико је то могуће. Када се израде детаљни планови онда се ове привремене

не осовине по генералном плану могу задржати као сталне ако нема велике разлике у положају осовина, но у сваком случају, имају се привремене белеге заменити сталним осовинским белегама.

(3) По овако утврђеним осовинама обележавају се регулационе линије за зграде на терену дрвеним кољем дужине 25—30 см. које се побије на 0,50—1,5 метра од главног лица — фронта — зграде изнад темеља. Коље се побија на оба краја зграде а правац линије зграде утврђује се у кољу гвозденим клиновима или ексерима. Коље треба да је побијено 10—20 см. испод површине земље и добро осигурано. Код већих и важнијих зграда које имају дубље темеље треба поставити и контролно коље на већој даљини од лица (фронта) зграде, како би било потпуно осигурано од евентуалног одроњавања земље. У улицама где су изведене модерне калдрме и ивичњаци од камена, тротоари од бетона и асфалта, регулациона линија обележава се гвозденим клиновима усађеним у бетон и асфалт или у састав ивичњака. Линија на терену обележена треба да се контролише са два независна мерења.

(4) Обележавање нивелете врши се преносом нивелмана од сталних нивелманских утврђених белега — репера — или од каквих других блиских сталних објеката, који имају утврђену когу одређену прецизним нивелманом. Овај се пренос врши на две сталне ново постављене белеге близу саме обележене регулационе линије или на саме белеге које означавају положај регулационе линије. Нивелета.

издана на терену треба да се контролише са два независна мерења.

(5) Податци о обележеној регулационој и нивелационој линији уносе се у књигу протокола по обрасцу бр. 2 и по два примерка од истог издају се молиоцу који линије тражи. У овом протоклу има да се упише: 1) име лица које тражи регулациону и нивелациону линију; 2) име лица које је линије на терену обележило; 3) време кад је линија издата; 4) име лица које је линију контролисало; 5) време кад је контролисање извршено; 6) ручна скица са уписаним мерама о положају обележених кочева према осовини улица и регулационе линије за нову зграду, из које ће се јасно видети положај регулационе линије према постојећим границама земљишта, као и да ли се новом зградом заузима туђе земљиште, или се од власника одузима за улицу или другу какву употребу. Уз скицу има се уписати о-брачун површине заузетог или одузетог земљишта у квадратним метрима са потребним описом; 7) потребна ручна скица за издату нивелациону линију, уписаним kotaма сталних тачака од којих је пренос за нивелету извршен и положај сталних тачака са уписаним kotaма терена и нивелете тротоара која одговара дотичном градилишту.

(6) Протокол потписује инжењер који је линију утврдио и шеф надлежног отсека или грађевинског општинског одељења, а оверава претседник општине.

(7) Сви напред означени потребни податци уносе се у нарочито начињену књигу: „Протокол издатих регулационих и нивелационих линија”, која се води у свакој Општини од-

носно у грађевинском одељењу. Ова књига служи као оригинал издатих протокола а власнику градилишта издају се две копије од којих једну предаје уз молбу за грађевинску дозволу, а једну задржава за своју потребу. У случају извлаштења — експропријације, апропријације или исправке граница, има се израдити овакав протокол са три примерка оверених копија.

Чл. 29. — Контрола обележених регулационих и нивелационих линија.

(1) Контрола обележене регулационе линије и нивелете има се извршити одмах кад власник по § 97 Грађевинског закона извести Општину да је са зидањем темеља зграде дошао до равни пешачке стазе — тротоара. Власник или онај који изводи грађевину, дужан је ставити надлежним органима Општине протокол о издатој регулационој и нивелационој линији на увиђај и контролу, и потребну радну снагу за извршење контроле. По извршеној контроли резултат се уписује у протокол издат власнику и у књигу протокола регулације и нивелације. Овом приликом надзорни орган општине контролише да ли се и само зидање врши по одобреном плану и техничким прописима, зашто је власник дужан показати органу грађевинску дозволу и одобрене планове. Ако предузимач или извођач грађевина не врши грађење по издатој регулационој или нивелационој линији или по одобреном плану, власник је дужан да све неправилности које се буду нашле одмах доведе у исправно стање. У противном општина ће поступити по §§

92 и 93 Грађевинског закона. У књигу протокола регулационих и нивелационих линија уписује се дан када је контрола темеља и нивелете извршена и какво је стање при контроли нађено.

(²) За неправилно издату регулациону линију и нивелету носи одговорност лице које је исту обележило и протокол издао. Ово важи и за контролисање регулационе линије и нивелете.

(³) Кад је контролом нађено исправно стање, онда се један примерак протокола регулације доставља Катастарској управи ради знања. У исто време одмах се у свима ситуационим генералним и детаљним плановима и копијама учртава нов положај грађевине.

(⁴) Повремена контрола радова општинских грађевинских одељења у погледу издавања регулационих и нивелационих линија и одржавања планова вршиће се од стране Министарства грађевина и банских управа. Све нађене неправилности имају се у одређеном року исправити, у противном надлежна власт предузеће потребне мере противу оних који не раде по прописима Закона и Правилника.

Чл. 30. — Измене регулационих планова.

(¹) Све измене одобрених регулационих планова имају се вршити како је то одређено § 12 Грађевинског Закона. У погледу израде планова за измену има се поступити као што је напред изложено за израду нових планова. Величина ових планова има да буде толика колико је потребно за јасну претставу предложење измене и са довољно места за уписивање одобрења. Планови имају бити савијени у фор-

мату 21/34. На овим плановима мора се видети одобрена регулација учртана црвеном бојом и предложена измена другом јасном бојом.

(²) Мање измене регулације и нивелације, где су у питању мање локалне исправке регулационих и нивелационих линија, које не би мењале суштину регулације (н.пр. ширину или правац улица и т.сл.) и које не би биле од штете по јавне или суседне односе, могу се вршити и по одлуци саме Општине. По издавању на увид ових измена, ако не буде никакве жалбе, оставиће се надлежној власти донесена одлука о извршеној измени регулације или нивелације.

Чл. 31. — Планови за проширење насеља. Потребна снимања терена за проширење насеља вршиће се по катастарским правилицима и учртаваће се у оригиналне планове у којима је већ одобрена регулација, ако има на цртежу довољно места и могућности да се и нова проширења учртају у генералне катастарске и детаљне регулационе планове. Ако је то немогуће имају се израдити потпуно нови планови са новим потребним проширењима насеља. Регулација се има радити исто онако као и кад се ради нова регулација, а како је то напред прописано. Ово исто важи и за постојеће катастарске планове који се имају допунити и прилагодити Грађевинском закону и овом Правилнику, а како је то одређено по чл. 9. овог Правилника.

Чл. 32. — Парцеларни планови.

(¹) Планови за израду парцелације, апропријације, комасације и експропријације ра-

диће се само према одобреним детаљним плановима у размери 1:500, 1:1000, а где је детаљ сасвим ситан и у размери 1:200 или 1:250. У овим плановима има бити учртана одобрена регулација црвеном бојом, постојеће стање означава се црном бојом, а подела на нове парцеле плавом бојом. Мере појединих новопројектованих парцела односно градилишта не смеју бити мање од минималних мера прописаних Грађевинским правилником. Површина парцела у парцеларном, комасационом плану или за део парцеле или ма каквог земљишта у плану. за експропријацију или апропријацију, има бити тачно срачуната са мерама дужина појединих страна парцела и оним на основу којих је срачунавање вршено. Ако на парцеларном плану нема довољно места за уписивање свих мера за обрачун, онда се овај обрачун има особено приложити. Површина и број сваке парцеле има се у плану уписати или се могу и особено поред парцеларног плана уписати површине парцела појединачно и укупно.

(²) Тамо, где конфигурација терена захтева, имају се у парцеларним плановима уписати потребне коте терена и учртати изохипсе — линије једнаких висина — на довољном отстојању, да би се добила слика терена у висинском погледу са потребним подужним профилима улица. Ови планови имају бити израђени и савијени у формату 21/34 см. и то оригинал на цртањој хартији а копије на платну или на озалит или сличној хелиографској хартији. Већи парцеларни и комасациони планови, требају се радити на цртањој хартији формата 60/90 см. без савијања.

(³) Преглед и одобрење ових планова врши општина на основу §§ 54 и 55 Грађевинског закона.

(⁴) У погледу увођења у земљишне књиге и издавање талија за парцелисано земљиште и за одређење граница регулационог плана на по одредбама § 54. Грађевинског закона има се поступити по распису Министарства грађевина Бр. 11513 од 10 маја 1932. год.

Чл. 33. — Чување и одржавање планова.
(¹) Планови и остали технички елаборат који по одобрењу надлежне власти приме Општине, имају се најбрижљивије чувати код грађевинског одељења дотичне Општине или где овај не постоји код саме Општине — односно деловође општинског. За чување оригиналних планова и података имају се набавити гвоздене касе или ормани. За свакодневну употребу узимаће се само копије одобрених планова а оригинални планови и други технички подаци не могу се узимати за свакодневну употребу, већ само тада када се врши каква измена или допуна плана.

(²) Све промене које се врше на терену услед разних грађевинских радова и промена границе имања, улица, тргова и т. сл. имају се одмах снимити и учртати на оригиналним плановима и на свима копијама које служе за свакодневну употребу тако, да сви планови у свако доба одговарају правом стању какво је на терену. Тако исто на овим плановима учртавају се ситуације зграда које се подижу пошто се подаци добију приликом контролисања те меља зграде како је то назначено у чл. 29. овог Правилника.

(3) Одговорност за чување и одржавање планова сnose технички органи који овим редукују и Општина односно деловођа ако се планови налазе у Општини. Исто тако за чување и одржавање планова одговара и орган који је дужан контролисати рад општине и општинског инжењера у овом погледу. При пријему и предаји дужности општинског инжењера, нарочито при предаји и пријему регулационих и нивелационих планова и свег техничког елабората, мора присуствовати и државни инжењер на позив општине и писменим увиђајем констатовати у каквом су стању планови предани и примљени. Ово се исто има вршити и при предаји — пријему — дужности сваке општинске управе. Све неправилности и недостаци који се прегледом утврде имају се одмах о трошку проузроковача исправити. Ако се ово не учини, онда се извештај о прегледу доставља надлежној власти или Министарству грађевина, које ће преко Министарства унутрашњих послова предузети потребне мере за накнаду штете и довођење у исправно стање планова и свег техничког елабората.

(4) За рад на терену у циљу израде регулационих планова, обележавање регулационих линија, осовинских белега и нивелманских репера, као и за чување ових, важе одредбе чл. 71 и 72 Закона о катастру земљишта, за катастарске премере и постављање, одржавање и чување тригонометријских и других катастарских белега.

Чл. 34. — Право и начин израде планова.

(1) Израда регулационих и нивелационих планова може се поверити општинским тех-

ничким органима где постоје општинска грађевинска одељења или другим стручним овлашћеним лицима.

(2) Општина може поверити израду регулационог плана путем понуда од ужег броја овлашћених лица, а може расписати јавну утакмицу — натечај — за израду идејне скице регулације или јавно надметање за израду свих или појединих планова.

(3) Општина може тражити само идејне скице регулације за генерални регулациони план, а сав остали посао, као: разраду детаљног плана, израду нивелационог плана и остало, може вршити у свом грађевинском одељењу, ако има за то стручних лица или их може ангажовати за ове послове.

(4) Пре одобрења закључених погодба за радове ове врсте, Општина ће тражити сагласност од надлежне власти, која врши и одобрење регулационих планова по § 10 Грађевинског закона.

(5) Израда ситуационих катастарских планова врши се по одредбама чл. 8. овог Правилника.

Чл. 35. — Потпис планова.

(1) Сви планови који буду израђени по овом Правилнику имају бити потписани од овлашћених лица која су их радила и оверена од Општине.

(2) Катастарски и други планови који се односе на снимање терена имају бити контолисани и оверених од надлежних органа Одељења катастра и државних добара Министарства финансија (чл. 4 Закона о катастру земљишта).

Чл. 39. — Заједнички регулациони планови

За сва насеља која по § 3 став 2 Грађевинског закона морају имати заједнички — јединствен — регулациони план, надлежна власт, ако нема међусобног споразума, одређиће израду потребних планова, потпуно или делимично, као и начин израде, а предвидеће и то ко ће платити трошкове за ове радове.

Чл. 40. — Важност досадашњих прописа
Одредбе досадањег Правилника за израду регулационих и нивелационих планова Бр. 6958/25 важиће још за оне регулационе планове који су започети да се раде по том Правилнику, уколико не могу да се прилагоде овом Правилнику, а најдаље за 6 месеца по ступању на снагу овог Правилника. Од тога дана пре-стају да важе сви други прописи.

Чл. 41. — Ступање на снагу
Овај Правилника ступа на снагу даном обнародовања у „Службеним новинама”.

Службене новине Бр. 152.—LXIX од 6. јула,
1932. год.

Образац бр. 1

*Прошол**

за обележавање и утврђивање оса за улице по одобреној регулацији у вароши

Лек број	Назив улице у којој је осовина утврђена	Потпис инжењера који је осовину утврдио	Потпис инжењера који је осовиниу контролисао	Потпис онога или оних који су од стране општ. присега утвр. осовине.	Тип. бегета	Скица и опис утврђене осовине	Примерка

*Ови протоколи израдиће се на једној страни целог табака, тако да има довољно места за скице у размеру. Протокол ће се израдити у два примерка а у књизи Протокола остаће оригинал.

Образац бр. 2

*Прошколо**

о издавању регулационе и инвелацционе линије
за зграду

Текући број	Име и презиме власника за линију	Улица и број у којој налази се линија	Лотис некаквира који је дао линију и нивелацију	Лотис онога и оних који су од стране општине прикључивали давању линије и нивелације	Лотис онога који је примио линију и нивелацију	Како је дата тражена линија и колико је плаћена и којим увећан или смањен.	Како је дата тражена нивелација и колико је откопаване или насипање	Ручна скица са уписаним мерама	ПРИМЕДБЕ: У коју поред осталих колана и контролсане линија и нивелација за време поклањања нове грађевине

*Ови прошолои израдиће се на једној страни целог табака, тако да има довољно места за скице у размеру. Прошоло ће се израдити у два примерка а у књизи Прошокола остаће оригинал.

ОПШТА УПУТСТВА

М. Г. Бр. 17'40 од 15 јуна, 1932. год.,

за израду урсабе о извођењу регулационог плана и грађевинског правилника

На основу § 3 Грађевинског закона пишују се ова Општа Упутства за израду урсабе о извођењу регулационог плана и грађевинског правилника:

I Урсаба о извођењу регулационог плана

По ставу 1 § 5 Грађевинског закона Урсаба о извођењу регулационог плана одређује према месним приликама и потребама и сходно одредбама овог Закона:

1) Прописе о изграђивању улица и путова (о ширинама, успонима, спојевима), трговима, парковима, садовима итд., о јавним зградама и игралиштима, о одржавању природних лепота и историјских и уметничких објеката, о густини и висини изграђивања итд.;

2) Ближе одредбе о грађевинском реону, заштитном појасу, грађевинским зонама и о подели целе површине обухваћене регулационим планом за разне сврхе и потребе; архитектонску обраду зграда у појединим улицама и трговима; удаљеност зграда од уличних регулационих линија и од суседних међа и

границу до које се могу изграђивати унутрашње површине блокова; удаљеност од железница, спроводника струје високог напона, црква и школа, гробља, војних утврђења, аеродрома, творница, магацина експлозива, водоникних бунара и резервоара, кланица, строверница, сајмишта за стоку, складишта за дрва, извора за пијаћу воду, реципијената за одвођење нечисте и атмосферске воде итд.;

3) Ближе одредбе о постројењима железничког, трамвајског, водног, аутомобилског и ваздушног саобраћаја, као и одредбе о водоним, канализационим, гасним (плинским), електричним и телеграфско-телефонским споредницама и објектима;

4) Грађевински и финансијски програм уређаја са образложењем регулационог плана, приоритетни план о изградњи потребних јавних грађевина, улица, тргова, канализације, водовода, експропријације итд.

По ставу 2 § 5 Грађевинског закона овом Уредбом може се одредити и начин подизања грађевина и ван грађевинског реона и заштитног појаса уз претходно одобрење надлежне власти, као и проширење које ће се искоришћавати у пољопривредне и друге сврхе, да све обзиром на будуће проширење грађевинског реона, који може у извесним случајевима да заузме и цео атар Општине.

Уредба која се има израдити на основу § 5 Грађевинског закона у ствари је једна допуна — објашњење — регулационог плана, уколико се све оно што је потребно за уређење и регулацију једног насеља не може претставити само регулационим планом. Ова се Уредба има радити једновремено са израдом

регулационог плана и њоме се имају објаснити сви потребни принципи који су усвојени приликом пројектовања регулације и дати сви податци и детаљи који се морају узети у обзир при извођењу регулације.

Ова је Уредба саставни део сваког регулационог плана.

Да би се могло приступити изради Уредбе, потребно је прикупити податке и решити питања која се траже по наред изложеним ставовима (по § 5 Грађевинског закона), као и она која су утврђена програмом за израду пројекта регулације по чл. 12. Правилника о изради регулационих планова, уколико су у вези са потребама и природом сваког насеља за који се ради и уколико се односе на посао који се ради.

Уредбом се имају обухватити следећи радови и за то треба:

1. По тач. 1 став 1 § 5 Грађевинског закона

(¹) Одредити према утврђеном програму главне и споредне улице према величини, важности и врсти насеља (грађевинске зоне) кроз које пролазе, па сваку улицу уписати у ову Уредбу са одређеном ширином по регулационом плану. За оне улице где се зграде повлаче од регулационе линије на грађевинску линију, уписати колико износи то повлачење. За улице где њихове стране (фронтони) нису паралелни, или у којима има прелома, треба у Уредби означити, колике су ширине на појединим крајевима улице — код раскршћа — или на којим су местима преломи.

(²) Уписати потребне податке који су служили за одредбу нагиба улица и за правац одвођења атмосферске воде, одвојено или заједнички са нечистом. Дати главне идеје за одвођење те воде. Означити улице, у којима се имају степеннице поставити и описати начин како се имају извести, од каквог материјала и како се има вршити приступ колима до зграда које су у оваквим улицама постављене. Означити улице у којима пешачке стазе — тротоари — нису у истој висини, колика је ова разлика и на шта се има обратити пажња при извођењу тротоара, да би се одвођење воде најбрже и најлакше могло извести. Тако исто означити улице у којима ће двориште по извођењу нивелације остати испод утврђеног нивоа улице и на који се начин и како се овака дворишта имају каналисати и осигурати од могућег задржавања воде.

(³) Уписати места где ће бити спојеви главних саобраћајних праваца и начин реда саобраћаја на истим. Означити начин одводњавања ових спојева и извођење тротоара и калдрме.

(⁴) Уписати места која су одређена за јавне тргове и пијаци, паркове, вртове, шуме, зеленила као и за заштитни појас, са назначењем како се имају извести и каквој намени има да служе.

(⁵) Уписати места која су резервисана за подизање јавних грађевина и означити њихову намену са потребним подацима и замисли пројектованих грађевина а обзиром на околину у којој се грађевине имају подићи.

(⁶) Уписати места одређена за игралишта обзиром на постојећи и пројектовани саобраћај и начин извођења и потребног проширења.

(¹) Уписати места која су према § 20 Грађевинског закона одређена као природне лепоте ради прогласења народним парком, како се имају подићи и одржавати и каквој се намени имају одредити.

(⁸) Уписати грађевине које су по §§ 24 и 25 Грађевинског закона одређене као историјске и уметничке, и одредити принципе по којима се имају одржавати и чувати.

(⁹) Уписати улице са одређеним висинама зграда, према ширинама улица, утврђеној густини насељености и висини изграђивања у појединим врстама насеља (грађевинске зоне), са назначењем начина зидања у свакој појединој зони или у свакој улици поједине зоне. Тако исто одредити начин грађења у двориштима а с погледом на искоришћење градилишта за зидање према одређеној размери искоришћења по Грађевинском правилнику.

2. По пач. 2 став 1 § 5 Грађевинског закона

(¹) Уписати одређене границе регулационог плана у којима се налази грађевински реон, заштитни појас као и оно земљиште које се може обухватити регулационим планом за нарочите потребе и друге сврхе (као што су творнице које шире смрад и нечистоћу, кречане, циглане, кланице, земљишта за пољопривреде итд.) по ставу 2 § 5 Грађевинског закона.

(²) Уписати детаљан положај одређеног грађевинског реона са описом начина утврђења на терену, ако је изведен или се треба извести, и главним карактеристикама ради лакшег налажења.

(3) Уписати границе одређених грађевинских реона: ужег и ширег са описом начина утврђења на терену који се треба извести и главним карактеристикама по којима се могу разликовати. Одредити правац у коме се проширење ужег реона може вршити на ширем реону и начин на који се ово проширење може вршити.

(4) Уписати положај одређеног заштитног појаса који се у главном поставља око грађевинског реона или између ужег и ширег реона са назначењем какав је начин пошумљавања предвиђен и каквој је намени одређен. Ако је заштитни појас предвиђен за пољопривредне сврхе, означити врсту засејавања, и да ли се на истом могу подизати привремене пољопривредне зграде ради обделавања, ако је у приватном власништву, као и начин на који ово земљиште треба пошумити ако има остаци као сталан заштитни појас. То исто урадити и са заштитним појасом који се налази између ужег и ширег реона.

(5) Уписати детаљније намену и искоришћење земљишта које се налази између грађевинског реона и заштитног појаса и границе регулационог плана по тач. 1 овог одељка.

(6) Уписати поделу ужег и ширег грађевинског реона на врсте насеља — грађевинске зоне — и означити улице које су одређене за зидање по начину густог, средњег и ретког насеља. Затим оне улице које су одређене у ужем реону за разне врсте индустрије и занатства које не могу бити у јаче насељеном делу насеља. Тако исто означити улице у којима се могу подизати мали станови са нарочитим олакшицама, зграде у врту — баштама

(city garden) — и „виле” по особеним прописима.

(7) Описати начин како би се поједине важне улице и тргови требали архитектонски обрадити и какве се зграде требају на њима подизати, као и како ће се унутрашњост блокова уређивати ако би се поступило по § 22 Грађевинског закона.

(8) Уписати удаљеност зграда од уличне регулационе линије и од суседних међа и границе до којих се могу изграђивати унутрашње површине блокова обзиром на врсте насеља како су одређене по појединим грађевинским зонама (§§ 14 и 15) и густини насељености а према величини градилишта и размери искоришћења за зидање, које ће се утврдити Грађевинским правилником.

(9) Уписати удаљеност зграда за становање, јавних зграда, и у опште насељених делова насеља од појединих грађевина и инсталација које не могу бити у непосредној близини насеља као што су: железнице, спроводници струја високог напона, цркава и школа, гробља, војних утврђења, аеродрома, творница, магацина експлозива, водоводних бунара и резервоара, кланица, створдерница, сајмишта за стоку, складишта за дрва, извора за пијаћу воду, реципијената за одвођење нечисте и атмосферске воде итд. Ова најмања удаљеност одредиће се Правилником о удаљености који ће прописати Министар грађевина у споразуму са заинтересованим Министрима по § 115 Грађевинског закона. Док се овај Правилник не обнародује важиће досадањи прописи у којима лико постоје за све напред означене грађевине и инсталације.

3. По шач. 3 став 1 § 5 Грађевинског закона

(1) Описати све потребне пропозиције и основе за постављење и уређење железничког, трамвајског, водног, аутомобилског и ваздушног саобраћаја у колико су у вези са уређењем и регулацијом насеља, како их је пројектант замислио и како се имају спровести.

(2) Дати опште одредбе о пројектованом генералном пројекту за канализациони, гасни (плински) и водоводни спроводник за директиве за израду детаљних пројеката и начин извођења.

(3) Дати опште одредбе о постављању електричних и телеграфско-телефонских спроводника и објеката, улице кроз које се имају спровести и начин спровођења.

4 По шач. 4 став 1 § 5 Грађевинског закона

(1) Израдити програм грађевинских радова који се имају извести у једном одређеном року од најмање 5 или 10 година и изложити начин финансирања на који се може вршити извођење свих грађевинских радова програмом предвиђених. У исто време образложити главне принципе пројектоване регулације, хигијенске, естетске, саобраћајне и социјалне тенденције и начин извођења по реду приоритета — реда грађења — према утврђеном грађевинском и финансијском програму.

(2) Финансијски програм има се саставити према финансијској могућности саме Општине, да из редовних средстава и одређеног регулационог фонда по редовном буџету може вршити уређење и регулисање насеља по предвиђеном програму за грађевинске радове. За

оне важне и потребне радове који се не могу вршити из редовног буџета, предвидети потребне суме које би се зајмом набавиле на дужи рок, са образложењем како се зајам има амортизовати.

(3) По утврђеном и одобреном програму имају се управљати све Општинске управе. Измене и допуне могу се вршити само по одобрењу надлежне власти и то само делимично у колико се једном утврђен и одобрен програм не може у потпуности извршити.

5. Регулација изван грађевинског реона

По ставу 2 § 5 Грађевинског закона одредити намену и начин искоришћења земљишта између грађевинског реона и заштитног појаса и границе регулационог плана утврђене по тач. 1. одељка 2 ових упутстава. Овде треба одредити начин подизања грађевина ван грађевинског реона и заштитног појаса, као и површине које ће се искоришћавати у пољопривредне сврхе, ако се ма из којих разлога мора предвидети подизање зграда и ван грађевинског реона на појасу који се налази између грађевинског реона и заштитног појаса. Ово и општинског агара — границе општине. Ово подизање разноврсних грађевина и искоришћење површина у пољопривредне сврхе изван грађевинског реона и заштитног појаса може се извршити ако се претходно и за овај део изради пројекат регулације и изврше сви они послови који су с овим у вези.

Описати начин уређења природних лепота и проглашење народним парком ако они по § 20 Грађевинског закона припадају држави,

суседним општинама или приватним власницима и како ће се вршити финансирање оваквих установа.

По ставу 3 § 3 Грађевинског закона: утврдити начин регулације и извођење исте ако насеља имају заједнички регулациони план као и начин финансирања радова који се имају изводити заједничким средствима.

II Грађевински правилник

Чл. 1. — Садржина Грађевинског правилника.

По § 6 Грађевинског закона Грађевински правилник одређује према месним приликама и потребама и сходно одредбама овог Закона:

- 1) најмање површине градилишта и размер искоришћавања према врсти насеља;
- 2) најмање дужине фронта појединих градилишта на улицама и трговима и међусобну удаљеност зграда у двориштима;
- 3) положај градилишта и светларника као и величину светларника и њихов однос према озиданим површинама;
- 4) прописе о извођењу појединих елементарних зграда и других грађевина и у опште одредбе о техничким, хигијенским, естетским и безбедносним условима за све врсте грађевина;
- 5) заштиту суседних односа, јавних предмета и налазака (ископина);
- 6) ближе одредбе о организацији и дужности грађевинског одбора, давању регулационих и нивелационих линија и надзора над грађењем;

7) према овим општим одредбама имају се Грађевинским правилником одредити детаљни

прописи који се односе на градилиште и грађевине и поступак око одобрења за подизање грађевина у смислу Грађевинског закона а за свако насеље посебице.

A. Прописи о градилишту

Чл. 2. — Градилиште.

(¹) Као градилиште у смислу Грађевинског закона има се сматрати свако оно земљиште, плац или терен, на коме се може градити. Да би земљиште, плац или терен могло да би земљиште, плац или терен могло условима који ће се прописати овим правилником а према месним приликама и потребама самог насеља за који се правилник прописује. У смислу § 47 Грађевинског закона градилиште постаје, кад општина изда грађевинску дозволу за зидање, или кад одобри парцелацију по § 54—56 истог закона.

(²) Градилиште мора бити што правилније и имати такав облик да се на њему могу подићи здраве и удобне зграде по грађевинским прописима. Стране градилишта треба да заклапају што правији угао.

(³) Величина површине и дужина лица градилишта зависи од врсте насеља (грађевинске зоне), у коме се градилиште налази и од висине зграда које се за поједине врсте насеља усвоје.

(⁴) По ставу 1 2 § 6 грађевинског закона треба да се одреди прво најмања површина градилишта, најмања дужина лица — фронта — појединих градилишта на улицама и трговима и међусобна удаљеност зграда у двориштима.

Чл. 3. — Најмања површина на градилишту.

(¹) По § 14 Грађевинског закона предвиђене су три врсте насеља — грађевинске зоне: густо, средње и ретко. Према томе, треба за свако од ових насеља одредити најмању површину градилишта. Као мерило за одређивање најмање површине градилишта могу се узети ове до сад за праксу врло погодне површине:

- 1) за густо насеље најмање 300 м²;
- 2) за средње насеље најмање 360—400 м²;
- 3) за ретко насеље најмање 480—600 м²;
- 4) за веће виле и летњиковце ма у ком делу насеља најмање 600 м²;
- 5) за мања предузећа и пољопривредна добра најмање 1000 м²;
- 6) за већа предузећа и пољопривредна добра најмање 2000 м².

(²) Ове најмање мере за површине треба узети као просечне вредности и могу се према месним приликама, начину грађења и нарочитим потребама код неких насеља повећавати или нешто и смањивати (у јужним, приморским и брдским крајевима). За већа насеља могу се прописати још и друге мере за најмање површине градилишта, ако за ове већ постоје прописи које не треба мењати или се не могу прилагодити одређеној подели и ако је већ извршена подела на грађевинске зоне по одобреном регулационом плану. За мања насеља не морају се прописати најмање површине за све напред означене врсте насеља, већ само за оне које су предвиђене регулационом планом и уредбом о његовом извођењу. Ако регулациони план и уредба нису још израђени онда се најмање површине имају од-

редити за све врсте насеља која се имају предвидети.

(³) Ако се јави нарочита потреба, могу се ове површине и мењати обзиром на предвиђене висине зграда у појединим насељима и зонама.

(⁴) Код нарочито узких земљишта на важнијим улицама и трговима где се не може ни на који начин постићи повећање површине на оне одређене правилником или се не може извршити апропријација по § 52 Грађевинског закона или комасација, могу се и два или три мања непрописна градилишта груписати у једно за подизање једне зграде, а да сваки власник остане у власништву свога земљишта, ако се могу постићи приватно-правни спорови.

Чл. 4. — Најмања дужина лица (фронта) градилишта.

(¹) Најмања дужина лица — фронта — градилишта одредиће се према врсти насеља — зоне —, намени грађевинског блока, величини одређене површине и саобраћајним потребама, да ли је на улици, тргу итд., одређеним за трговину, занатство, за становање итд., као и обзиром на естетске услове који се имају на појединим местима постићи.

(²) Као најмања дужина лица — фронта — градилишта може се узети:

1) за градилиште у густом насељу 10 метара код већ постојећих парцела и 12 метара за нове парцеле;

2) за градилиште у средњем насељу 12 метара за постојеће, односно 14 метара за нове парцеле;

- 3) за градилишта у ретком насељу 16 метара;
 4) за градилишта за веће виле са свих страна слободне 18 метара;
 5) за градилишта за веће трговине, индустријска предузећа и творнице 20 метара;
 6) за градилишта за пољопривредна имања 40 метара.

(³) Ако је градилиште намењено за мању трговину или за становање само за једну породицу, могу изузетно ове дужине фронта бити и нешто мање од оних напред одређених прописа или оних који се предвиђају за улице где је већа трговина, за веће — гушће — становање и у опште за већи саобраћај. Но у сваком случају не треба ићи испод 9 метара дужине лица за насеља где постоји парцелација и испод 10 метара кад се врши нова парцелација.

(⁴) Дужине лица — фронта — градилишта на трговима и пијацама могу бити веће но у осталим улицама за исту врсту насеља, обзиром на употребу и могућност подизања већих грађевина на тим трговима и пијацама за које су потребне веће дужине фронта.

(⁵) За она насеља која се подижу као ретка насеља и са зградама удаљеним и што више у трговима — баштама (city garden) — може се за сваки случај понаособ прописати дужина лица (фронта) градилишта и површина истог.

(⁶) Величина градилишта за мале станове има се одредити по § 46 Грађевинског закона и чл. 46 ових упутстава.

Чл. 5. — Размер искоришћења површине градилишта.

(¹) Искоришћење градилишта за подизање зграде одређује се размером озидане површине према неозиданој. Овај размер утврђује се:

- 1) у густом насељу највише 60% код нових парцела или 75% код већ постојећих;
- 2) у средњем насељу највише 40% код нових парцела или 60% код већ постојећих;
- 3) у ретком насељу највише 30% код нових парцела или 40% код већ постојећих парцела;
- 4) у ретком насељу за веће виле 10—12% и за вртарска насеља 30—40%;
- 5) у делу предвиђеном за индустријска насеља и слично највише 60% код нових парцела или 75% код постојећих парцела.

(²) Ако се градилишта налазе на углу између двеју или више улица може се проценат површине под зградама повећати за још 10% од напред одређених површина.

(³) За велика и напредна насеља као и за разне друге врсте специјалних насеља може се одредити и већи проценат изграђивања, који се од главних прописаних насеља може у неколико разликовати. У густим и другим насељима где се могу подизати велике и јавне грађевине за банке, трговину, магацине, ресторане и др. у којима се не станује, може се изградити и цела површина градилишта и по потреби осветлити озго. Ако у спратовима има станова или одељења за дуге задржавање, онда ће се само у основама тих спратова изградити прописна површина напред одређена.

(⁴) Ако су изграђивања груписања у маси — у једном делу насеља — између неко-

лико улица, то се величина градилишта, дужина лица (фронта), размер искоришћења и други услови за градилиште могу одредити слободно, пошто се претходно одобри план по коме се има изграђивати цео део насеља или области од неколико блокова.

(⁵) У главним улицама и трговима где постоје уски а дугачки плацеви који немају довољно ни дужине лица — фронта — ни површине за изграђивање, може се одобрити нарочито искоришћење површине за изграђивање у границама напред одређеним, ако се постигне споразум за заједничко зидање на два или више овака ситна градилишта-земљишта.

(⁶) Размер искоришћења површине градилишта, која је потребна за грађење, према неизданој површини која има да остане слободна за баште, дворишта и у опште за извор светлости и чистог ваздуха, има се у главном утврдити обзиром на врсту насеља и висину зграда, као и густину грађења у унутрашњости дворишта, према напред датим мерама. Овај размер искоришћења треба да се доведе у везу са вишином зграда и слободном неизграђеном површином градилишта а приближно по табели која се прилаже.

Чл. 6. — Висина зграда.

(¹) По § 15 Грађевинског закона висина зграда одређује се према броју спратова утврђеном за сваку улицу посебнице а према грађевинским зонама у којима се улице налазе. Овај број спратова треба сматрати као највећи који се може одобрити за поједине гра-

ђевинске зоне. Од ових граница може се чинити одступање по § 16 Грађевинског закона само код монументалних зграда и споменика где архитектура захтева нарочито висину, и ако се тиме добија у архитектонском и естетском погледу, што се има нарочито утврдити и особено одобрити од надлежне власти.

(²) При одређивању висине зграда треба водити рачуна о висинама појединих спратова зграда које су различите према томе, да ли ће у зградама бити само станови, или станови и продавнице или други какви локали или ће служити само за трговачке и друге веће јавне установе и предузећа. Висина зграда у појединим улицама треба да буде највише толика колика је ширина улице, али у изузетним случајевима ова висина може бити највише за 1½ пута толика колика је ширина улице. Висина зграда на угловима које су у улицама разне ширине утврдиће се по широј улици, ако лице према ужој улици није дуже од 16 метара, иначе ће се висина утврдити према тој улици. У овом случају може се већа висина зграда спровести, око угла у ужу улицу до 12 метара дужине, уколико регулациони план и уредба о његовом извођењу не би друкчије одредила.

(³) Висина зграде рачуна се у средини спољњег изгледа зграде — фасаде — од пешачке стазе — тротоара — до најниже ивице кровне стреје или горњег дела главног венца. Ако би изнад линије кровне конструкције — стреје — или изнад главног венца било каквих надзидака — надградњи — онда се предњој висини има додати количник из површине свих надзидака — надградњи — и њихове дужине.

Ако би пак streja или главни венац дуж про-
чеља били испрекидани торњевима, стрмим
крововима или другим украсним надзацима —
надградњама — онда ће се висина зграде од-
редити деобом укупне површине лица са ду-
жином истог.

Чл. 7. — Унутрашњост градилишта и дво-
ришне зграде за становање.

(1) Зграде у дворишту могу се подизати
само у улицама у којима је то предвиђено и
на прописном отстојању од улице зграде. У
главним улицама и на трговима, морају се по-
дизати зграде првенствено на уличној регула-
ционој линији. У споредним улицама и оним
које се одреде уредбом о извођењу регула-
ционог плана могу се изузетно подизати згра-
де и у дворишту, ако укупна запремина тих
зграда не буде већа од запремине зграде која
се треба подићи на регулационој линији.

(2) Удаљеност дворишне зграде од улич-
не или међусобна удаљеност ових зграда мо-
же бити најмања и то:

1) у густом насељу $2/3$ средње висине
зграда са улице;

2) у средњем насељу за целу висину згра-
де са улице;

(3) У ретком насељу зграде из дворишта
не треба постављати, а ако се морају поста-
вити, или су нарочитим прописима одобрене,
могу се оваке зграде постављати на међусоб-
ном одстојању од најмање двоугубе висине згра-
де са улице.

(4) Најмање отстојање зграде у дворишту
код густог и средњег насеља не може бити

испод 5 метара, ако сигурност од пожара и
други захтеви не условљавају већу меру.

(5) Дворишна зграда, ако служи за стано-
вање а зида се у дну дворишта — зачељу
— мора бити удаљена од суседне границе —
— зачеља — градилишта најмање за $3/4$ висин-
не зграде но најмање 3 метра. Ако је гради-
лиште дубине испод 30 метара а према гра-
ници зачеља остављене су споредне простор-
рије у којима се стално не борави, могу се
дозволити и мања отстојања но не испод 2
метра.

(6) Дворишне зграде по висини треба да
буду бар за један спрат ниже од уличних
зграда или приземне. Ако има оправданих раз-
лога могу бити исте висине као и уличне
зграде само се отстајање од ове има за толи-
ко повећати колика је висина спрата. Само
изузетно могу дворишне зграде бити више ако
је то могуће у погледу величине уличног бло-
ка и ако се архитектонски обради цео блок
и добије обавеза да ће се цео блок изградити.

(7) Подизање зграда за становање у дво-
риштима са стране, као бочна крила, не до-
звољавају се. Могу се подизати крила зграде
само у толико, уколико су у вези са станом
са улице. Овака крила могу доћи само са
једне стране и то оне која је погоднија освет-
љењу. У насељима одређеним само за стано-
вање и у ретким, не могу се задати никакве
друге засебне зграде у двориштима са стра-
не — на крилима — дворишта. У густим насе-
љима и већим зградама а хоје нису претежно
за становање може се дозволити и подизање
зграде у дворишту са крилима ако ове зграде
нису за становање.

Чл. 8. — Положај дворишта.

(1) Дворишта су неизграђени део градилишта потребан за осветљавање простора из дворишта, за саобраћај, сигурност од пожара, за извор свежег ваздуха и за друге разне потребе становника.

(2) Најмања укупна површина свих дворишта рачунајући у ове и светларнике одређена је табелом за површине изграђивања.

(3) Дворишта треба да имају по могућству што правилнији облик. Свако двориште мора да има приступ са улице. Ако има више дворишта мора међу овима постојати веза као и са улицом и слободан пролаз колима. Висина дворишта — нивелета — треба да је толика, да се одводњавање може вршити на улицу, ако нема дворишне канализације.

(4) Најмања ширина једног дворишта (остојање дворишних зграда) је:

1) у густом насељу $2/3$ средње висине грађевине са улице али не испод 5 метара;

2) у средњем насељу цела средња висина грађевине али не испод 6 метара.

(5) Унаоколо изидана — затворена — дворишта не могу се подизати, но у оправданом случају, може општина особено за сваки случај а у већ изграђеном густом делу насеља или код великих грађевина, да дозволи затворено двориште под нарочитим хигијенским условима.

(6) Дворишта зграда за становање или издавање под закуп морају да буду потпуно отворена.

(7) Код јавних грађевина, хотела, гостионица, кафана, дућана, пословница, творница, (фабрика), може се дозволити покривање дво-

ришта кровом од стакла непосредно на најнижим спратовима под следећим условима:

1) на двориште, које треба да се покорије, не смеју се отварати врата или прозори стаје, нужника, праонице, кафанске куће, или какве сличне просторије која квари ваздух;

2) на дворишту не сме да буде каљужница или остава за ђубриште;

3) да се двориште кроз стаклени кров може добро да проветри;

4) да се у стаклени кров направи од стакла са мрежом од жице или да се над њим разастртом жичаном мрежом осигура од ломљења.

(8) Службеност осветљења и прозора, оцењује се од грађевинског одбора само на основу писмених и грунтовно убележених докумената, а у недостатку таквих не могу се узети у обзир. У овом случају приговори заинтересованих упућују се на редован судски пут.

(9) Све слободне површине дворишта морају да буду патосане материјалом који не пропушта воду. Међутим дворишта и слободне површине могу бити обрађене и као баште под условом да буду одвојене од зграде једном стазом од непропустљивог материјала најмање 0,75 метара ширине са повољним падом за одвод кишнице. Одводњавање дворишта треба да буде брзо и са каналима који морају бити удаљени од зграда најмање 0,60 метара.

Чл. 9. — Светларници.

(1) Општи прописи изложени су у § 41 Грађевинског закона.

(²) У погледу величине светларника према дворишту и висини зграде важе ове мере:

1) Ако се осветљење појединих станбених простора има вршити из затворених унутрашњих дворишта онда ова морају имати код зграда од два спрата висине најмање 12 м² површине уз најмању ширину од 2,5 метра, а код виших зграда за сваки метар висине преко 2 спрата још по 1 м² површине светларника. Спаваће собе које се не могу поставити према улици или прописном дворишту, могу се поставити на подужној страни светларника само онда, ако је овај спојен са суседним озиданим двориштем или светларником;

2) кад ова дворишта служе само за осветљење споредних просторија, као: ходника нужника, степеница, претсобља, купатила, оставе, и спреме, или других просторија у којима се не станује, онда површина светларника мора да износи најмање 6 м² са најмањом ширином од 2 метра код зграде од два спрата, док код виших зграда ова се површина повећава још са 0,50 м² за сваки метар висине изнад два спрата.

3) светларници који служе само за проветравање нужника, могу имати најмање 3 м³ површине за два спрата а 0,10 м² површине више за сваки метар висине зграде изнад два спрата.

4) код зграда где се дворишта и светларници састављају са двориштима и светларницима суседних зграда, напред означене површине могу бити за 1/3 мање.

(³) Површина светларника рачуна се у изграђени део градилишта — као двориште.

Чл. 10. — Окна за проветравање.

(¹) Окна за проветравање морају имати најмању површину од 2 м² са најмањом ширином од 1 метра и вентилацијом одоздо. Из њих се могу проветравати купатила, клозети, оставе и остали простори од 2 м² површине.

(²) Светларници и окна за проветравање не могу се поставити код слободних грађевина — вила — а код осталих треба да се сведу на најмањи број.

(³) Површина окна за проветравање рачуна се у изграђени део грађевина.

Б) Прописи о извођењу грађевине

1) *Технички прописи*

а) Општи.

Технички прописи прописани Грађевинским законом §§ 37 до 44 имају се узети као основа за састав ових техничких прописа који ће се унети у грађевински правилник за сваку поједину бановину, област, део бановине или за свако посебице насеље уколико је то потребно и могуће изводљиво према месним приликама и материјалу који се има на расположењу.

Чл. 11. — Грађевински материјал и његова употреба.

Према прописаним нормама за допуштена напрезања грађевинског материјала и оптерећења грађевинских конструкција по § 36 Грађевинског закона одредиће се за сваку бано-

вину, област или део бановине, врста материјала који се за грађење може употребити и начин употребе, и овај ће се материјал са свима потребним подацима унети у Грађевински правилник. Овде се може узети у обзир и рок у коме поједини грађевински материјал, који не одговара грађевинским прописима а употребљен је у разним грађевинама, треба заменити прописним материјалом.

Чл. 12. — Темељи грађевине.

(¹) У грађевински правилник унеће се прописи о дозвољеном напрезању за земљиште на коме се грађевина може подићи, обзиром на испитивање земљишта дотичног насеља, начин фундирања, ако се има особено одређивати обзиром на став 8 § 37 Грађевинског закона, и на хигијенске прописе о избору земљишта на којима се подизање зграде може вршити.

(²) Темељ грађевине мора да буде од тврдог материјала који се не распада у води, да лежи на здравом земљишту и са потребном јачином која одговара оптерећењу грађевине која се подиже.

б) Посебни делови зграда.

Чл. 13. — Подруми.

(¹) Грађевинским правилником има се утврдити начин на који се имају изводити подруми и зашта се имају употребити.

(²) Подрум је најнижи део зграде са проѕоријама произвољне дубине патоса који се одређује према потреби моћи ношења земљишта по чл. 12. ових упутстава, могућности

извођења у границама која су обезбеђена од поплаве и влажности земљишта.

(³) Зидове подрума може бити само у тврдом материјалу који се не распада у води и у потребној јачини која одговара оптерећењу грађевине која се подиже.

Чл. 14. — Зидови.

(¹) Зидови се имају извршивати по одребама § 37 Грађевинског закона а према месним приликама и потребама као и каквоћи материјала који се за грађење може употребити, а обзиром на допуштена напрезања материјала и грађевинских конструкција утврђена по чл. 11. ових упутстава.

(²) Дебљина зидова зависи од оптерећења зида, употребљеног материјала, његових минималних димензија, структуре зида, од броја и висине спрагова, од дужине зидова, од конструкције тавањача и крова, и од климатских прилика.

(³) Зидови само од нормалне опеке износе:

1) Дебљина главних зидова, код приземних зграда као и код највишег спрата вишеспратних зграда, ако дубина простора није већа:

од 4 метра износе најмање 0,25 м = 1 нормална опека;

од 4—6,5 метра износе најмање 0,38 м = 1½ нормална опека;

од 6,5—8,5 метра износе најмање 0,51 м = 2 нормалне опеке;

од 8,5—10 метара износе најмање 0,64 м = 2½ нормалне опеке;

2) код вишеспратних зграда, ако на главним зидовима лежи таваница од греда — балвана, то се они морају у сваком нижем спрату појачавати са 0,13 м., ну ако се примењује свод од опека између гвоздених носача, или армирани бетон или друга новија конструкција за таваницу, и напослетку таваница са тавачама и слепим таваном (кара-таваном), онда се зидови морају само у свака два спрата на ниже са 0,13 м. појачавати;

3) ако су у главним зидовима смештени прости ваљкасти (руски димњаци), онда и у највишем спрату може зид да буде дебео 0,38 м.; при примени димњака за провлачење (пењање) потребна је дебелина зида од 0,64 м.;

4) затварајући гранични зидови, ако не носе таваницу могу бити дебелине 0,25 м.;

5) преградни зидови, ако служе за одељивање дућана, слагалишта или појединачних станова морају бити 0,25 м., иначе 0,13 м дебелине. Такви преградни зидови код којих на једној страни лежи конструкција таванице, ако је таваница израђена од тавача са слепим таваном (кара-таваном), гвоздених носача, или армираног бетона и друге које конструкције до 6 метара чистог отвора — шупљине; морају се задати у дебелини од једне нормалне опеке (0,25 м.) а код отвора — шупљине — преко 6 метара у дебелини од 1½ нормалне опеке (0,38 м.), и могу кроз све спратове да имају исту дебелину. На против код тавана од греда — балвана — узима се горња мера у највишем спрату и у сваком нижем спрату појачава се са по пола нормалне опеке (0,13 м.),

(4) Зидови израђени од рабица или плоча од гипса за одељивање дућана, станова и сла-

галишта могу да се израде у дебелини од 8 см., иначе 5 см. За одељивање станова морају се израдити двојни зидови од рабица у дебелини од 15 см.

(5) Дебелине зидова од мешовитог материјала: опеке и камена или само од камена саграђених зидова, морају бити за 0,13 см. дебели од зидова саграђених само од опеке.

(6) Зидови од бетона радиће се по мерама добијеним статичким рачуном.

(7) Зидови од набоја ако су главни зидови и зидови оgrade морају се израдити у дебелини 0,60 м: а као преградни зидови у дебелини 0,45 м.

(8) Главни зидови подрума морају се у сваком случају изградити од камена, опеке или бетона а код зграда на спрат морају се према приземним зидовима појачати са 0,15 м. Само код приземних зграда дебелина зидова подрума може да буде иста као дебелина зидова у приземљу, и то ако таваница није засведена.

(9) Зидани стубови морају бити од опеке а од мешовитог материјала само онда, ако су ступци бар за 0,13 м. шири од чисте шупљине суседних отвора за прозоре. Ужи стубови имају се задати са цементним малтером или се имају заменити са стубовима од камена, бетона или гвожђа.

(10) Темељи зидова морају бити постављени на добром терену и да буду најмање за 1 метар испод површине земље. На влажним или подводним местима употребити се цементни малтер или ће се поставити на стопу од бетона. Зид у темељу треба да буде за 0,13 м. дебели од зидова приземља односно подрума.

(11) Старе опеке димензије 29 x 14 x 6,5 које се налазе још на слагалишту и могу се употребити још до одређеног рока, узимаће се у одговарајућем броју за дебљине зидова рачунајући зид:

од $1\frac{1}{2}$ опеке	==	0,15 м
" 1	==	0,30 м
" $1\frac{1}{2}$	==	0,45 м
" 2	==	0,60 м
" $2\frac{1}{2}$	==	0,75 м
" 3	==	0,90 м
" $3\frac{1}{2}$	==	1,05 м

(12) Код преправки зграда не могу се стари зидови појачавати дозиђивањем нових зидова.

(13) Зидови од бондрука или каната (§ 37 став 7) требају бити око 15 см. дебљине и имају се положити на темељни зид од цигала или камена или мешовитог материјала преко којег долази изолациони слој. Главне греде су јачине 13/13—15/15 см. а толико су јаке и остале греде које имају да дођу у конструкцију. Кад се дувар оваквих зидова испуњава опеком или ћерпичем, потребна је средња веза греда, а ако долази оплата од дасака са обе стране онда средња греда није потребна. Зидове од бондрука најбоље је изидати опеком, пошто је чвршћа и не могу се лако да залегу мишеви и гамад. Најјефтиније је изграђивање зидова са каменим плочама, ако их има подесних или са ћерпичем. Зидови су лаки када се између зида учепи (на нжиже) усправно коље и исплете се напола расцепљеним комадима коља, и овај поллет облели са обе стране. Где има доста сламе може се усправно

коље да обавије са усуканом сламом која се добро збије и облели са обе стране. Нарочито је добра ражена слама за поллет јер се њоме може као и прућем плести и добро је збити. Најједноставније је обложити зид са обе стране даскама и испунити га маховином или иловачом. Код испуњавања дуварова од бондрука треба увек пазити да не остане у њима шупљина, јер ће кроз ове продирати зими студен и хладноћа а леги врућина. Због тога треба добро збити пруће, сламу, маховину или иловачу у њима, према томе чиме се зидови испуњавају.

(14) Свака зграда мора бити одвојена од суседне зграде калканским — забатним — зидом који мора ићи кроз све спратове и на коме не сме бити отвора. Ови зидови на тавану, ако нису оптерећени могу имати дебљину од $\frac{1}{2}$ опеке до висине од 6 метара а ако су виши од 6 метара морају имати дебљину једне опеке. У осталим спратовима могу бити најмање дебљине од целе опеке, а у сутерену појачани за пола опеке.

(15) За пожарне зидове важе одредбе § 37 став 11 Грађевинског закона.

(16) Надзидак и код самих приземних зграда мора бити најмање 0,25 м. јак, а ако и венац од камена или кровништа налаже на њега треба да му је дебљина бар 0,38 м.

(17) Калкански (забатни) и пожарни зидови имају се везати за кровниште — кровну конструкцију — и на сваких 3 метра дужине појачати са стубовима од 25×25 см.

(18) Додирни зидови суседних зграда треба да су дебљине једне опеке и свака зграда мора имати свој зид.

(19) Сви венци имају се израдити од материјала који је на времену постојан и да су од времена заштићени.

(20) На спољњем челу зграде могу се фигуре (ликови), украси, подупирачи и украсни венци само тако употребити, ако су израђени од материјала који је на времену постојан и ако су добро и трајно спојени са сталним деловима зграде.

(21) У крајевима где прети опасност од земљотреса употребити зидове од бондрука или армираног бетона по прописима за ове изданим, а све надзитке и калканске зидове треба избегавати, или свести на најмању меру.

Чл. 15. — Таванице — стропови.

(1) Општи прописи за таванице дати су у § 38 Грађевинског закона.

(2) Таванице могу бити од балвана, од тавањача, од дрвених тавањача између гвоздених носача, од дрвене двоструке испуњене несагоривим чврстим материјалом, и масивне: од опеке између гвоздених носача, од сводова од опеке, од армираног бетона или од које друге савремене конструкције, која је опробана и даје сигурно јемство за сталност.

(3) Грађевинским правилником одредиће се врсте насеља грађевинске зоне — у којима се могу подизати зграде са таваницама од дрвених конструкција, а такође и они делови насеља у којима се могу употребити и друге врсте таваница које ће бити сигурне и одговарати здравственим условима.

(4) Таванице се имају насути са 8—10 см. дебелом, потпуно сувим и чистим слојем

земље или материјала без органских саставних делова или ма каквих других састојака штетних по здравље. Треба забранити употребу рушевина од гипса, делова хартије, крпа и другог ђубре. Таван треба да се патоше са материјалом сигурним од ватре (опека, иловача или бетон).

(5) Таванице треба да имају мере које одговарају статичком рачуну.

(6) Гвоздени носачи треба да се увек за 1½ пута своје висине налажу на зид.

(7) Употреба таванице од армираног бетона или које друге специјалне или нове конструкције, може се дозволити само на основу надлежно израђених цртежа и статичких рачуна.

(8) За употребу зидова за ослонце сводова, могу се зидови засећи само где се зидају чески или капасти сводови. Код бачвастих сводова доњи део свода мора се озидати заједно са зидом ослонца. Зидове од бондрука забрањено је употребити за ношење сводова. Са зидањем сводова, изузев таваница од гвоздене конструкције, сме се отпочети тек пошто се зграда озидана и постави кров.

(9) Таванице тавана морају бити толико јаке, да могу издржати рушење крова — ако би се такав случај појавио.

(10) За таванице противу ваздушних бомби има се поступати по специјалним прописима који ће се за ове одредити.

(11) Код зграда за становање са преко три спрата над приземљем, као и код других већих зграда за јавну употребу, без обзира на број спратова, таваница крова треба да буде израђена од армиране бетонске конструкције.

Чл. 16. — Кровови и покривачи.

(¹) Општи прописи за кровове изнети су у § 30 Грађевинског закона.

(²) Кровна конструкција треба да одговара одређеним типовима, (распону и прописаном оптерећењу) или статичком прорачуну.

(³) Код зграда за становање које могу имати дрвени кров, а имају дрвену таваницу у подкровљу греде могу бити препуштене у конструкцији таваница али тако да таванице са гредом нису повезане или морају бити издигнуте над таваницом бар за 3 реда опека.

(⁴) У деловима насеља одређеним за више и економске зграде, може се прописати изузетно покривач од материјала који није постојан на ватри (дрво, слама, итд.), али такве зграде морају бити удаљене од осталих зграда према ставу 2 § 39 Грађевинског закона.

(⁵) Покривачи од дрвета или сламе или у опште од материјала који је лако запаљив, могу да се употребе само у крајњој оскудици другог материјала и под нарочитим условима који су одређени за подизање дрвених зграда а који се имају при издавању дозволе означити.

(⁶) Све зграде висине преко 6 метара и са нагибом кровне површине преко 25° морају имати на крову ограду за задржавање снега, материјала и радника. Ово важи и за старе зграде, ако се кровиште поправља или изврши већа оправка на ивици крова и олуку. Према дворишту које служи за саобраћај само се онда мора употребити ограда за задржавање снега, ако то грађевинска власт нађе за потребно да нареди. Код зграда код којих су пројектовани атика или положен олуц,

у колико је састав крова изван атике шири од 40 см., лимени покривач састава има се на спољној страни повити на више и таквом олуку мора се дати пад према одводним цевима. Висина ограде решетке за задржавање снега треба да буде 40 см. и довољно јака.

(¹) Све зграде морају имати на стреји лежеће или висеће олуке од материјала за воду непропустљивог, из којих ће се вода одводним цевима спроводити до канализације. Ако нема канализације онда се кишница може сливати у јаркове или на улицу, кроз земљане или бетонске цеви испод пешачких стаза — тротоара.

Чл. 17. — Громобрани.

(¹) На зградама које служе за смештање праскавих или упалјивих материјала, на димњацима творница, на позориштима и свима сличним зградама, мора се употребити громобран.

(²) Надлежна стручна власт преко својих стручњака испитује спроводну способност громобрана чим се наместе, и то у присуству и на трошак стручњака који је рад извршио и који има евентуално све потребне допуне да изради.

(³) Власник је дужан да одржава громобран и спроводнике у добром стању и у ту сврху мора се громобран бар једанпут годишње стручно прегледати.

Чл. 18. — Стеге и затеге.

Код сваког спрата зграда у главним зидовима има се употребити првенствено арми-

рани бетонски прстен (серклаж) за хоризонтално укрупњење а где економске прилике не дозвољавају, могу се употребити гвоздене стеге од кованог гвожђа одговарајуће јачине. За везивање сваког стуба или зида са тавањачама могу се употребљавати само котве од кованог гвожђа довољне јачине. Забрањена је употреба котви од дрвета.

Чл. 19. — Степенице.

§ 40 Грађевинског закона.

(¹) Општи прописи и упутства дата су

(²) Главна степеништа код зграда за становање морају испуњавати следеће услове:

1) да су у засебном простору зидана и покривена материјалом који је на ватри постојан;

2) да иду кроз до највишег спрата;

3) да су тако положена и изграђена да се у случају пожара у згради могу дуже времена одржати и употребити;

4) да имају непосредне приступе са улице или из дворишта;

5) да су довољно осветљена дневном светлошћу.

(³) Степениште се може осветљавати кроз устакљени кров особене конструкције ако је отстојање кракова мерећи хоризонтално најмање једнако ширини једног крака. Кров мора бити снабдевен вентилацијама. Гвоздени кров мора да лежи на пуном зиду који се издиже изнад покршне крова.

(⁴) Степениште подрума мора бити од материјала који је на ватри постојан и вратима одељен од главног степеништа иначе мора бити приступачан из дворишта.

(⁵) Степениште за таван, ако није непосредно продужење главног или споредног степеништа, може бити дрвено и затворено гвозденим вратима или ова обложена јаким гвозденим лимом заједно са довратницима.

(⁶) Лежећа врата (капци) у таваници степеништа нису дозвољена.

(⁷) Сваки главни степенник мора имати између два спрата бар једно одмориште најмање дужине од 3 газишта стелена.

(⁸) Ширина степеница дата је § 40 Грађевинског закона.

(⁹) Висина пролаза испод степеника и покрива мора бити најмање 2 метра.

(¹⁰) Степенник на слободном крају мора имати сигурну гвоздену ограду висине 1 метар са дрвеном ручицом.

(¹¹) Висина (h) и ширина (b) газишта стелена одређује се по следећем:

$$2h + b = 61 \text{ до } 65 \text{ см.}$$

Код главних степеница мах. $h/b = 16/29$ см.

„ споредних степеница „ $h/b = 18/26$ см.

(¹²) Главне степенице на завој не могу

имати на месту удаљеном 45 см. од зида степеништа мању ширину од 29 см., а на уском крају не смеју бити уже од 13 см.

(¹³) У пространим зградама надлежна власт може захтевати и више главних степеништа.

(¹⁴) Степеништа јавних зграда морају се изводити према нарочито прописаним условима.

(¹⁵) Ови прописи не важе за степеништа која вежу поједина одељења једног стана или степеништа зграда за једну породицу ако се

састоји из приземља и једног спрата; за њих важе олакшице за мале станове.

(16) Димензије ступеница у грађевинама већим од 5 спратова или у јавним и монументалним грађевинама имају се нарочито одредити с погледом на циљ коме такве грађевине служе.

Чл. 20. — Ходници.

(1) Слободни ходници, који се налазе на спољним зидовима зграде или у самој згради, кад служе као једина веза станова са главним ступеништем, морају бити од градива на вагри постојаног и имати најмању чисту ширину до ограде 1,10 м. Ходници са спољне стране морају се оградити зиданом или гвозденим оградом најмање 1,00 м. високом. Главни улаз у станове из отворена ходника не може се одобрити.

(2) Ходници за јавне и јавној употреби намењене грађевине као и за монументалне грађевине имају се одредити по нарочитим прописима, с погледом на циљ коме грађевина служи.

(3) Отворени ходници и дворишни балкони рачунају се као неизграђени део градилишта ако немају већи испад од 1,10 м.

Чл. 21. — Димњаци.

(1) Општи прописи за димњаке одређени су у § 42 Грађевинског закона.

(2) Димњаци се морају изводити вертикално. Ако конструктивни разлози захтевају, отступање од вертикалног положаја може бити

за највише 30°. Димњаци треба да буду завршени изнад слемена зграде најмање за 0,50 м. а над површином крова за 1,00 м. Димњаци пекара и других већих огњишта морају имати већу висину и ширину отвора.

(3) Чишћење димњака мора се вршити редовно споља преко крова снабдевног димњачким мостом а само у изузетним случајевима кроз отвор на димњацима у тавану и на доњем крају који се морају нарочито оставити. Отвори за чишћење димњака морају бити снабдени двоструким гвозденим вратницама (дебљине 4 м/м величине 38/38 см.) која се добоо затварају и која треба даље од дрвене конструкције поставити.

(4) Димњачке цеви не могу се непосредно кроз зидове или прозоре изводити у простор.

(5) Димњаци морају бити изнутра и на тавану споља омалтерисани а ван крова могу бити и од фугованих опека.

(6) Димњаци већих огњишта, за ложиште централног грејања, сушница и т. сл. морају имати зидове најмање од једне опеке дебљине и изоловане од осталих зидова и просторија.

(7) Висина и јачина фабричких димњака одређује се по нормама за високе димњаке прописаним по § 36 Грађевинског закона.

Чл. 22. — Ложишта.

(1) Општи прописи одређени су § 43 Грађевинског закона.

(2) Огњишта, подразумевајући ту и штедњаке у кујнама и пећи смештене у собама

морају да имају такву конструкцију да у њима гориво, поред слободног одвођења насталог дима изгори потпуно.

(3) Огњишта се могу по правилу из завореног простора потпаљивати.

(4) Пећи у унутрашњости станова ложице се споља или изнутра, морају имати тамо где пепео пада подлогу на поду од метала, камена или опеке.

(5) Забрањено је постављање огњишта на тавану.

(6) Услови по којима се могу извршивати грејања ваздухом, паром или водом, утврдиће се на основу планова који се морају за сваки случај поднети и за које носи одговорност пројектант и извршилац. Планови за ове радове имају бити прегледани и одобрени од надлежне стручне власти.

(7) Пушница се може сместити на ма коме спрату зграде, ако одговара прописима § 43 Грађевинског закона, а треба да се затвара гвозденим вратима.

(8) Пећи за пециво морају се градити од материјала који је на ватри постојан, и бити тако постављене да њихова спољна горња површина буде бар за један метар испод горње масивне таванице, а њихове стране од сваког сагорљивог саставног дела најмање за 0,60 м. удаљене. Ове пећи могу се сместити само у приземним просторијама потпуно одвојене и тако распоређене да у сваком погледу буду осигуране од пожара.

(9) Ако се пећ за пециво поставља у одељењу које граничи са суседним зидом, у том случају мора се од овог оделити завршним зидом дебљине најмање $\frac{1}{2}$ опеке и између

овог зида и сопственог граничног зида треба оставити празан простор 0,15 м. ширине.

(10) У становима где се налазе сапуннице, пекари, ракијаши итд. треба особиту пажњу обратити на зграде које их окружавају особито према шталама, свињцима, дрварама итд. Отстојање пећи од ових треба да је најмање 6 метара иначе их треба одвојити зидом против ватре како је напред означено. Огњишта као што их имају ковачи, бравари, пушкари, казанџије, звоноливци, котлари и друге занатлије, који раде јаком ватром, имају се сместити под сводовима сигурним од пожара. Пожарни зидови морају бити 38 см. дебели. Димњаци не треба да се дижу равним, већ нешто косим правцем а према потреби требају се снабдети са тзв. гушом (Kropf) као код ливарских пећи за задржавање искрица и имати шешир. Под таквих просторија мора бити патосан каменим плочама, опекама или бетоном. Забрањен је под од дасака или дрвета.

в) Делови зграда изван уличне линије.

Чл. 23. — Ризалити и подножја.

(1) Проширење темеља — подножје — може се извршити преко уличне регулационе линије у циљу украшавања лица (фасаде) — прочеља — грађевине. Највећи испад подножја може да буде 10 см. у улици ужој од 10 метара, 15 см. у улицама од 10—15 метара ширине и 20 см. у улицама ширим од 15 метара.

(2) Ризалити, портали са стубовима, стубови и ступци, лезене ограде, степенице и слободне степенице, могу се употребити изван уличне регулационе линије само по дозволи надлеж-

не власти. Ови испади могу бити само у улицама ширим од 10 метара и то у улицама до 15 метара ширине 15 см. а преко 15 метара 30 см. од регулационе линије. Изнад 5 метара висине овај испад може да буде два пута толики. У подужном правцу испад не може да пређе две петине зида прочеља.

(3) Код монументалних јавних грађевина и грађевина које гледају на јавне тргове и пијаце, мере подножја и испада одобрава најлежна власт од случаја до случаја.

(4) Јавно земљиште заузето подножјем и ризалитетом прелази у употребу власника грађевине и то површина подножја бесплатно, а површина ризалира уз плаћање одређене таксе за употребу.

Чл. 24. — Балкони, галерије, или затворени балкони (еркери).

Балкони, галерије или еркери могу се дозволити у улицама ширине преко 10 метара а на висини од тротоара најмање 4 метра. Испад за ове балконе и галерије могу бити највише до 1,20 метра. За приморске и јужне крајеве могу се поставити балкони и у улицама ужим од 10 метара, али ови испади не смеју бити већи од 1/20 ширине улице. Сви ови испади морају бити удаљени од суседне зграде најмање за једногуби испад и могу се постављати по дужини која ће се одредити за поједине улице Уредбом о извођењу регулационог плана.

Чл. 25. — Дућански портали и ормани за излоге.

(1) Дућански портали и ормани за излоге обешени на зид, могу се употребити на уличном зиду само у тако широким улицама: У којима неће сметати слободном уличном саобраћају.

(2) Дућански портал односно орман за излог може да допире највише до таванице првог спрата и може да изађе пред уличну линију са испадом који одговара 1/10 ширине пешачке стазе но највише за 30 см. За употребу ове површине мора се плаћати одређена годишња такса.

(3) Ако зграда има ризалит, то се може забранити употреба ормана за излог.

(4) При употреби дућанских портала односно ормана за излоге, забрањено је отсечати стубове од зида. Забрањено је употребити орман за излог на пешачким стазама: ужим од 1,50 метра.

(5) Венац изнад дућанских портала мора да се покрије материјалом сигурним од пожара и на томе венцу ширем од 40 см. мора се употребити олук и одводна цев која допире до површине пешачке стазе.

(6) Светиљке које служе за осветљење излога и висеће таблеце (фирме) могу се наместити на улици на висини најмање 2,5 метра изнад пешачке стазе — тротоара — и са испадом највише колика је ширина стазе — тротоара.

Чл. 26. — Степени изван уличне линије.

Степени изван уличне линије могу се само тако поставити ако се исти протежу дуж целе дужине зграде. Испад степенана од уличне линије не сме да буде већи од 30 см.

Чл. 27. — Окна за убацивање дрва.

(¹) Окна за убацивање дрва забрањено је употребљавати у пешачкој стази. Оваква окна где већ постоје морају се у року од године дана рачунајући од дана ступања на снагу овог Правилника, уклонити. Ово исто важи и за степеник подрума који не може почети од пешачке стазе изван равнине зида.

(²) Само у изузетним случајевима, где је друкчије немогуће убацивање дрва, може се одлучаја до случаја дозволити постављање окна у трогоару.

Чл. 28. — Прозори на уличној линији.

(¹) Прозорска крила на уличној линији могу се отварати само унутра или у равни зида. Подрумски прозори, решетке и прозорска крила на уличној линији могу се само унутра отварати а већ постојеће оваке конструкције, које се напољу отварају морају се у одређеном року преправити.

(²) Прозори приземља или подрума који гледају у башту пред кућом могу се и напоље отварати.

Чл. 29. — Улази врата (капије).

(¹) Сва улазна врата са стране улице морају се унутра отварати.

(²) Главни улаз код вишеспратних зграда мора бити широк најмање 1,50 метара и висок 2,80 мет. са двокрилним вратима. Код већих и настањених зграда могу се захтевати веће димензије и више улазних врата.

(³) Код приземних и једноспратних зграда најмања дозвољена ширина улаза је 1,30 метра.

(⁴) Ако је дубина дворишта преко 40 метара и има засебних станова, мора се скроз у згради са улице предвидети колски пролаз са најмањом ширином од 2,50 метра.

(⁵) Улазна врата (капије) морају се према суседу поставити на засебан стубац зида или дрвета.

(⁶) Поред сваког главног улаза у густом и средњем насељу мора се наместити справа којом се даје знак за отварање капије.

(⁷) Подрумска врата не могу се са улице поставити.

Чл. 30. — Доксати и веранде.

(¹) Доксати могу да се граде само у улицама које се одреде грађевинским Правилником.

(²) У густом насељу доксати могу да се граде само по улицама од 10 метара и ширим, а затворени доксати само у улицама од 15 метара и ширим.

(³) Отворени доксати могу се градити само на растојању од најмање 1 метар од границе суседног градилишта, и са испадом од највише 1,20 метра рачунајући од уличне линије до ивице венца доксата.

(⁴) Затворени доксати могу да се граде на растојању од најмање 3 метра од границе суседног градилишта и са испадом који одговара највише 1/15 делу ширине улице, али не већи од 1,30 метра.

(⁵) Отворени доксати могу да се расподеле само пред таквим редовима спратова чи-

ја је висина патоса изнад пешачке стазе бар 4,5 метра а затворени дократи само тамо, где је висина патоса бар 6 метара.

(⁶) Најнижи делови доксата треба да буду најмање за 4,00 метра изнад површине пешачке стазе.

(⁷) За затворени дократ дужан је власник да за цело време употребе, пре издавања дозволе, исплати одређену таксу.

Чл. 31. — Кровови против непогоде и настрешнице од платна.

(¹) Изнад капије која стоји на уличној линији, може се употребити кров против непогоде само уз дозволу надлежне власти. Овај кров мора да има сигурну гвоздену конструкцију и за његово подупирање забрањено је поставити ступце на пешачку стазу.

(²) Кровови против непогоде и настрешнице од платна могу се употребити најмање на 2,5 метра изнад пешачке стазе и њихов испад не може да се простира преко пешачке стазе.

(³) Код кућа са баштом пред њима или које слободно стоје може да се употреби кров противу непогоде по вољи.

2) Хигијенски прописи

а) Зграде за становање

Чл. 32. — Величина зграде за становање.

(¹) Најмањи самосталан стан треба да се састоји по § 26 Грађевинског закона из собе, куће, остаје и нужника.

1) Код сваког стана кујна мора имати најмању површину од 8 м² (ширина најмања 2 метра), соба најмање 18 м² (ширина најмање 3 м.) и остава најмање 2 м² површине;

2) нужник треба да је најмање 0,90 са 1,20 м. величине;

3) два оваква стана могу имати и заједнички нужник;

4) соба треба да буде одвојена од кујне и засебним улазом;

5) висине просторије прописане су §§ 30 и 46 Грађевинског закона.

(²) Обичан самосталан стан треба да има 2 собе, претсобље, девојачку собу, кухињу, оставу, купатило (где постоји водовод и канализација), нужник, одељење за гориво и сушење рубља.

1) Површина девојачке собе је најмање 6 м²;

2) распоред ових просторија треба тако подесити да веза главних просторија и кухиње буде посредна.

(³) Под — патос — зграде за становање у приземљу треба да је подигнут изнад околног терена за најмање 0,50 метра и толико исто изнад највише воде ако је земљиште плавно.

Чл. 33. — Станови у подруму (сутерену).

(¹) Простори у подруму — сутерену — могу се дозволити и за становање и радионице ако одговарају одредбама §§ 29 и 30 Грађевинског закона.

(²) Станови и радионице који се могу поставити у сутерену треба да испуњавају следеће услове:

1) висина пода — патоса — сутерена мора лежати најмање за 0,50 метара изнад највише висине подземне воде, уличног канала и највећег водостања оближње реке;

2) под — патос — сутерена треба да има изолациони слој који потпуно спречава продирање влаге из земље. Делови зидова који су у земљи треба да су обложени изолирајућим слојем;

3) свако одељење у сутерену мора се засебно грејати и имати свој прозор који се може отварати изнутра; доња ивица прозора треба да буде бар за 0,10 м. изнад висине тротоара;

4) испод сутеренских прозора не смеју пролазити канали са загађеном водом, али ако пролазе, треба да су од непропустивог материјала;

5) кад је ниво улице или двориште у нагибу, за одређивање висине сутеренског пода — патоса — узима се највиша тачка терена код простора за становање.

(3) Грађевинским правилником одредиће се улице у којима се могу подизати зграде за становање у сутеренским просторима или за радионице и друге сличне зграде за дуже задржавање према § 29 Грађевинског закона.

(4) Ако су у подруму — сутерену — смештене просторије за централно грејање, то ове треба потпуно заштитити од влаге и са довољним проветравањем осигурати.

Чл. 34. — Станови на тавану.

(1) Станови на тавану и мансарди морају по § 27 Грађевинског закона бити заштићени од хладноће и топлоте.

(2) На тавану где се могу подизати станови мора се начинити засебна таваница са кровом од сигурног материјала против пожара. Ови станови морају одговарати следећим условима:

1) одељења и ходници који воде к њима морају се од осталих делова и тавана да одеље зидовима;

2) између покривача и таванице мора се оставити ваздушни простор;

3) средња висина одељења мора бити најмање 2,50 метара;

4) прозори могу да се отварају и на поље а њихова укупна површина мора бити најмање 1/10 део основне површине одељења;

5) површине прозора, које озго осветљавају треба да имају најмање 1/9 део основне површине;

6) одељења се могу ложити свако за себе и изнутра;

7) патос над таваницом треба оделити на сигуран начин од пожара, а под кујне мора бити од незапаљивог материјала;

8) кујне и перioniце треба снабдеи од водним цевима за воду.

Чл. 35. — Осигурање од влаге.

(1) Испод простора за становање у приземљу треба поставити подрумски — сутеренски — простор или у противном, темеље зграде потпуно изоловати и онемогућити приступ влаге.

(2) Земљиште на коме се грађевина подиже мора бити здраво. Ако је земљиште заражено мора се најпре обезбедити од заразе

или очистити, а ако је потребно морају се зидови и подови потпуно изоловати од влаге и обложити како то пропише и нареди надлежна власт.

(3) Зидови сваке зграде за становање, ако се ова подиже на земљишту, које задовољава све прописе, морају се заштитити од продирања влаге и то:

1) ако зграда има подрум, изолациони слој у зиду се поставља за 0,15 м. изнад висине патоса подрума;

2) ако зграда нема подрума, изолациони слој се поставља за 0,15 м. испод висине патоса сутерена или приземља.

(4) Положај изолационог слоја треба означити у плану.

Чл. 36. — Прозори.

Опште одредбе дате су § 28 Грађевинског закона.

(1) Простори за дуже борављење: све собе за становање, девојачка соба и кухиња морају имати непосредно осветљење са улице или дворишта кроз прозоре чија најмања површина износи $1/10$ површине простора који се осветљава. Ова мера у главном се има подешавати према географској ширини и климатским приликама дотичних места у границама од $1/6-1/10$ површине простора који се осветљава.

(2) У уским улицама и где су високе грађевине овај се размер може повећавати, а у ширим улицама и на слободно отвореним просторима може се смањити. Тако исто на странама окренутим јаким ветровима и изложеним

јаким хладноћама могу се дозволити и мањи отвори.

(3) Отворени и затворени дократи — веранде — и слична одељења пред прозорима појединих просторија једног стана, који се састоји од више соба дозвољена су, ако се с тим одељењима не умањује светлост и зрачење у односним просторијама.

(4) Површина нужничких прозора не сме бити мања од $0,4 \text{ м}^2$.

(5) Подземни прозори са улице, који допиру до висине од 3,5 м., изнад горњег дела површине пешачке стазе, морају се отварасти унутра.

(6) Прозори и решетке подрума морају се отварасти само унутра.

(7) Грађевинским правилником одређене се улице у којима се могу постављати гвоздене решетке на приземним прозорима.

Чл. 37. — Перионица и глачаоница за рубље.

(1) Перионице и глачаонице за рубље треба да се предвиде у свакој згради за становање где има више од 2 стана. За зграде до 8 станова довољна је једна таква просторија за перионицу и једна за глачаоницу. Ове просторије могу се поставити у подруму или на тавану и морају имати водовод и канализацију. Ако су просторије на тавану, морају бити изоловане од осталих делова спрата са масивном таваницом.

(2) Где нема водовода и канализације, перионица мора бити везана са особеном или нужничком јамом.

Чл. 38. — Нужник — заход.

Општи прописи изнети су у § 31 Грађевинског закона.

(¹) За насеља и улице у којима је спроведена канализација важиће одредбе прописане за грађење и употребу уличне канализације. У оних насељима и деловима насеља где канализација није спроведена могу се нужници везати са нужничким јамама. Могу постојати и суви нужници изоловани од главних просторија по типовима и прописима које одреди Министарство социјалне политике и народног здравља, и спојени са нужничком јамом.

(²) У зградама за обитавање нужник мора бити одвојен од осталих просторија омалтерисаним зидом са обе стране и то кад је зид од опеке 13 см. а кад је од рабица 8 см. дебљине. Нужник мора имати прозоре из дворишта, или из светларника.

(³) Патос нужника мора лежати на мативној таваници.

(⁴) За сваку радионицу и сваку пословну просторију у којој је запослено најмање 5 радника треба да буде саграђен посебан нужник (заход) који мора бити у истом спрату и довољно осветљен и проветрен. Најмања ширина нужника треба да је 0,90 метара а дужина на 1,20 метара. Нужници за јавне и јавној употреби намењене грађевине зидаће се по нарочитим прописима. При овом треба пази-ти да тамо где су смештени писоари или више нужника (захода) треба пред овим оставити довољан простор, да нужник буде од ходника сасвим одвојен двојним вратима, од којих једна да су у зиду тог простора а друга на самом нужнику смештена. Нужник треба постављати код одељења којима припада.

(⁵) Свака одводна цев нужника која је смештена у унутрашњости зграде, мора се снабдети са вентилационом цеви која се по-диже изнад површине крова.

(⁶) Нужници постављени одвојено од осталих просторија по страни, у дворишту треба да су приступачни главној згради и покривени ходником.

(⁷) Нужници се морају везати са јамама, цевима од непробојног — непропустивог — материјала. Забрањена је употреба цеви од дрвета.

(⁸) Нужници се имају тако поставити, да не буду на штету ни згради ни суседу. Нужници који нису удешени за спирање водом морају имати граничне зидове који добро изолују гасове и влагу и то: гранични зид који би се налазио на суседној граници мора бити најмање 0,25 метара и озидан у цементном малтеру а остали гранични зидови, ако се не зидају тако морају имати шупљину од 0,15 метара.

(⁹) Прилаз нужнику из капије или степеника може бити само онда, ако су од ових одељени просторима осветљеним и који се могу проветравати са стране.

Чл. 39. — Нужничке јаме.

(¹) Нужничке јаме морају бити са свих страна озидане хидрауличким кречним малтером а изнутра омалтерисане. Величина јаме одређује се према броју лица и простора за који служе.

(²) Отвор на нужничким јамама мора бити затворен каменом или гвозденим плочом тако да испарења не могу изазити у дворишта.

Нужничке јаме морају се израђивати по начелима септичких јама чије ће планове прописати Министарство социјалне политике и народног здравља.

(³) Кад се канализација спроведе ове јаме треба испразнити и дезинфиковати погашеним кречом и затрпати.

Чл. 40. — Помијаре.

Помијаре које нису у вези са канализацијом морају се на исти начин изградити као и нужничке јаме. Око помијара треба набити слој иловаче од 0,50 м. дебљине. Ове помијаре треба да буду толико велике да се бар једанпут годишње могу очистити. Помијаре морају бити удаљене од зграда и суседа најмање 1 метар од спољне површине помијаре.

Чл. 41. — Сметлишта — ђубришта.

Сметлишта — ђубришта — морају бити удаљена или одвојена од зграда за становање и по могућству да имају бетонсану јаму озидану хидрауличким материјалом и да имају добар поклопац. Где се ђубре често износи сметлиште се може постављати у нарочите твездене канте са поклопцем.

Чл. 42. — Бунари.

(¹) Бунари (студенци, зденци) цистерне по § 33 Грађевинског закона.

(²) Тамо где нема водовода могу се подизати бунари или цистерне.

(³) По правилу свака зграда и кућиште треба по могућству да има свој бунар.

(⁴) Бунари се имају подизати на таквим местима да буде довољно удаљен и од зграда за становање, нужника, помијара, јама, ђубришта и канала. Као најмање отстојање треба узети да бунари од ђубришта и нужничких јама треба да буду 10—15 метара удаљени а од зграда за становање и суседних зграда 3—10 метара.

(⁵) Спољни оквир и покривач бунара мора бити чврст и потпуно сигуран. Бунари морају бити озидани за 0,80 м. изнад земље и снабдевени са поклопцем. Око бунара изради-ти бетонски патос ширине 1 метар са нагибом од бунара. Вода која се излије из бунара треба да се изведе на улици и пут, у нужничке јаме или се има одводити каналима.

(⁶) Бунари се морају бар једанпут годишње очистити.

(⁷) Бунари се не смеју постављати у подрумима и близу железница, а у близини гробља не могу се у опште подизати бунари за воду за пиће.

(⁸) У брдовитим пределима где нема подземне воде, могу се извести цистерне, наплице, чагрње, за скупљање оборинских вода, по уобичајеном начину у тим пределима, али са потребним филтровима и изоловане од околнине.

б) Споредне зграде

Чл. 43. — Стаје за стоку.

Опште одредбе дате су у § 32 Грађевинског закона.

(¹) Ови простори могу се сместити у приземним и само изузетно у сутеренским просторима зграда на подручју одређеном регулаци-

оним планом и Уредбом о његовом извођењу. Забрањено је постављање ових простора на уличну линију а од прозора зграде за становање треба да су удаљени најмање за 5 метара. Ако су стаје смештене у сутеренским просторима — полуподземном спрату — онда је потребно да масивна таваница буде тако високо, да прозори од стаје буду изнад земљишта — терена — и да се канализација и вентилација потпуно изведе.

(²) Ако су над овим просторијама станови, то под њима треба поставити масивну таваницу.

(³) Зидови простора до суседа треба да буду непропустљиви за течност и по могућству да имају изолациони ваздушни слој.

(⁴) Све просторије треба да имају довољну вентилацију и обезбеђено чишћење са ћубришним јамама.

(⁵) Коморе за сточну храну треба осигурати од пожара и обезбедити им вентилације.

(⁶) Под стаје мора да се паташе са 20 см. дебелим слојем иловаче или да се изради од којег другог непропустљивог материјала и мора му се дати довољан пад према каналу за одвођење нечисте течности.

(⁷) Уредбом о извођењу регулационог плава и Грађевинским правилником означити делове насеља у којима се могу подизати ове стаје за стоку и њихова удаљеност од зграда за становање, као и одредити оне улице у којима се постојеће стаје имају прилагодити овим прописима у одређеном року, ако се у овим могу стаје и даље задржати, или иселити из оних улица у којима се стаје више не могу подизати.

Чл. 44. — Свињци.

(¹) Стални свињци морају се зидати са масивним зидовима, морају да имају кровни покривач сигуран од пожара, потребно проветравање и патос од бетона са прописаним падом према окну за одвођење нечистоће.

(²) Свињци морају да се сместе најмање за 5 метара од прозора зграде за становање и са помијаром и ћубриштем морају бити сподјени каналом.

(³) Привремени и од дрвета грађени свињци, морају се поставити најмање за 1 метар од суседа, док се масивно зидани свињци могу да поставе и на суседну границу, но у том случају мора се на суседној граници подићи двојструки заштитни зид са 7 см. широком ваздушном изолацијом.

(⁴) Забрањено је постављање свињца на уличној линији.

(⁵) Уредбом о извођењу регулационог плава и Грађевинским правилником предвидеће се насеља, делови насеља или улице у којима се могу подизати стални или привремени свињци као и одредити рок у коме се постојећи свињци морају прилагодити овим прописима или изместити из улица у којима се свињци не могу држати ни подизати.

Чл. 45. — Леденице.

(¹) Леденице треба тако сместити и уредити да од тога не настану штете ни на сопственој ни на суседној страни. Зидови леденице смештени у згради за становање морају да буду довољно дебели и зидани у цементном малтеру са потребном ваздушном изола-

цијом. Под леденице треба да буде од непропустивог материјала за течност. Таван леденице мора бити јако засведен и одељен од одељења за стан или радионицу која се налази над њом са изолационим материјалом који спречава продирање влаге а осим тога и хрђаво спроводи топлоту.

(²) Вода која постаје услед топљења леда мора да се одведе засебно са нарочитом одводном цеви снабдевенем затварачем у кућни канал или у засебан резервоар израђен од непропустивог материјала засведен и снабдевен направом за избацивање воде.

(³) Уредбом о извођењу регулационог плана и Грађевинским правилником одредиће се улице у којима се леденице могу подизати и одредити начин покривања засебних леденица. Тако исто одредиће се рок за поправку постојећих леденица или за измештање из улица у којима се леденице не могу више подизати.

в) *Остале зграде*

Чл. 46. — Грађење малих станова.
Опште одредбе по § 46. Грађевинског закон.

(¹) Поред олакшице за мале станове који ће се моћи подизати на местима предвиђеним регулационим планом и Уредбом, могу се подизати такве зграде у мањим насељима по нарочитим типовима а и зграде од бондрука, дрвета и т.сл., где је оскудица у другом јевтинијем материјалу. Типове за ове зграде издираће Општина и издаваће бесплатно малим сопственицима.

(²) Грађевинским правилником и Уредбом одредиће се делови насеља и улице у којима се могу и овакве зграде подизати.

(³) За овакве зграде важе поред оних из § 46 Грађевинског закона и чл. 14 овог Правилника, још и ови посебни прописи:

1) зидови приземља зграде са или без полуспрата, стана у крову — мансарди — или у једносратним зградама, могу се извести и од бондрука (камена, дрвета и опеке заједно), док се полуспрат и таванске просторије могу извести и од дрвета;

2) темељи и основа оваких зграда морају бити масивно зидани, а приземље има се поставити изнад земљишта — терена — најмање за 0,50 метара висине са потребним хоризонталним изоловањем. Ако се испод зграде налази подрум, то подрумски зидови морају бити масивни, а сам подрум засведен опеком или у бетону;

3) преградни зидови између нужника и стана могу бити изведени од бондрук зидова најмање 15 см. дебели и са обе стране добро малтерисани. Други преградни зидови могу се извести од ма каквог материјала, или ако су изведени од дрвета, морају се са обе стране добро малтерисати;

4) зидови око огњишта морају се масивно издати тако да зидови прелазе огњиште у основи на свакој страни са најмање 0,40 метара;

5) зидови у којима се налазе димњаци, морају бити масивно и солидно зидани. Извођење димњака са цевима од лима није допуштено;

6) дрвени зидови полуспрата или таванских просторија, у колико ове не служе за

таванске потребе, морају се малтерисати са унутрашње стране;

7) дрвене таванице — стропови — свих станбених просторија морају се трском и малтером обложити. Само изузетно могу се одобрити украсне дрвене таванице;

8) зграде се имају покрити материјалом сигурним од ватре;

9) балкони, ходници око зграде, веранде и кровне стреје могу се извести сасвим од дрвета;

10) за изметине из нужника (захода), у колико улица није канализана, могу се извести најмање 2,00 метра дубоке једноставне зидане јаме, изнутра портланд цементом грубо и фино малтерисане, и јаким поклопцем од тврдог дрвета покривене. Ове јаме морају бити удаљене од зграда за становање најмање 5 метара, од бунара 8 метара, а од суседних међа најмање 3 метра;

11) за скупљање ђубрега могу се извести једноставне јаме али морају бити покривене и најмање 7 метара далеко од сваке станбене зграде а 2 метра од суседних граница;

12) ширина градилишта код малих станова који се не граде од дрвета може бити и мања него што је она која је прописана за градилиште у ретким насељима. Ово је нарочито могуће за раденичка и друга ситна насеља јевтиних станова, где се зграде могу као двојне зидати и имати заједничку канализацију или јаму за нечистоћу. Ширина — дужина лица — градилишта у овом случају може се смањити и до 8 метара;

13) дубина градилишта не треба да буде мања од 30 метара у оба случаја. Изузетно код малих радничких и других јевтиних насеља могу се одобрити и мање дубине али не мање од 20 метара. Изграђене површине могу бити највише за 50% од градилишта. Ако се осим зграда за становање намеравају подизати и друге господарске грађевине (стаје, колнице, сушнице итд.), онда ова дубина треба да буде за толико већа у колико је евентуално потребно да се одрже ниже прописани размази између ових зграда и зграда за становање, односно од суседних међа;

14) зграда дрвена мора бити удаљена од суседних граница са стране најмање 10 метара, тако да неизграђени простор између ове и суседне на исти начин изграђене зграде износи у ширини најмање 20 метара. Ова удаљеност од суседних граница може се у изванредним и оправданим случајевима од надлежне власти одобрити да буде и мања од 10 метара, али не може ни у ком случају бити мања од 8 метара, зашто се имају у сваком таквом случају прописати услови под којима се ово смањење одстојања одобрава;

15) у неизграђеном простору између пространог прочеља зграде и суседне међе дозвољено је извести ниске и високе приградње на згради и то:

а) ниске, масивно зидане приградње, као терасе, степенице итд. до највеће висине од 1,25 метара над уличним прилазима, али да не дођу ближе од 8 метара до суседне међе. Ове приградње могу се и покрити;

б) високе приградње под условом, да не буду даље од 1 метра од зграде, а њихова

ширина да не износи више од $2/5$ ширине од-
носно pročелја са стране;

в) исто тако могу се уз зграду доградити у
простору између главног pročелја и уличног
правца степенице према тач. а) али да не буду
даље од 2 метра од зграде.

Чл. 47. — Грађење летњиковца („виле“) и
зграда у врту — баштама (city garden).

Регулационим планом и Уредбом о њего-
вом извођењу одредиће се делови насеља и
улица у којима се могу подизати само летњи-
ковци — виле — и зграде у врту — баштама
— по прописима за грађење у ретком насељу
или по особеним прописима израђеним у духу
ових упустава. За овакве зграде могу да важе
исти прописи за градилиште и за зидање који
су изнети у овим упутствима или се могу одо-
брити олакшице како за величину градилишта
такo и за начин грађења, за поједине грађе-
вине или делове насеља у колико је потребно
отступати од општих прописа.

Чл. 48. — Радионице и атељеи у кућама
за становање.

(¹) Радионице и атељеи, које употребљују
индустријске гране које производе виши степен
топлоте, праšину или непријатне паре, или
производе велику лупу, евентуално које пре-
рађују материјал изложен опасности од по-
жара, имају се изоловати зидовима и тавани-
цама — строповима — од одељења за стано-
вање и морају се снабдети потребним справама
за проветравање.

(²) Радионице за прерађивање дрвета мо-
рају бити потпуно изоловане од степенника,
који воде горњим редовима станова.

(³) Степеници који воде у такве радиони-
це не смеју бити заједнички са становима, мо-
рају се зидати сигурно од пожара а радионице
се морају снабдети за гвозденим вратима која
се отварају напоље.

(⁴) Туткало се сме кувати само на месту,
које је затворено у одељењу сигурном од по-
жара.

(⁵) За скупљање иверја од дрвета мора
се саградити засебна затворена комора.

(⁶) У радионицама сме се само толико
радника упослити, да на сваког појединог
дође најмање 10 м^3 ваздушног простора и да
између појединих места за рад остане слободан
простор најмање 1 метар ширине.

(⁷) Атељеи који служе за уметничке свр-
хе, уз услове наведене у чл. 34. могу се сме-
стити и на тавану.

Чл. 49. — Локали за радње, слагалишта.

(¹) У кућама за изнајмљивање, смеште-
ни локали за радње морају се добро и сигурно
од пожара и од продирања гасова одво-
јити од одељења за становање.

(²) Одељења за радње која служе за спре-
мање и продавање сировина и производа који
лако труну, шире непријатан и нездрав задах
или су лако запаљиви, морају се осим тога
одвојити од степенника који води становима и
морају се снабдети са уређајем за проветра-
вање и гвозденим вратима која се отварају у
отворене просторе.

(³) Патос одељења која служе за спремање лако запаљивих течности мора се изградити од непропустивог и од пожара сигурног материјала; овом патосу мора се дати јак пад према јами покривеној са гвозденим решеткама.

(⁴) Запремина ове јаме има да буде тако велика да у случају нужде може да прими сву количину спремљених течности.

(⁵) Патос за радње које служе за продавање животињих намирница мора да се изгради од материјала непропустљивог за воду.

(⁶) Локале за радње кобасичара и месара дужан је власник да снабде са патосом од непропустивог материјала за течност који се да лако прати и чистити, а зидове са стране у висини од 2 метра има да обложи такође оваквим материјалом.

(⁷) Власници већих бакалских радњи, који у својој радњи продају запаљиви и експлозивни материјал, дужни су да ову робу сместе у засебне просторе, који се гвозденим вратима затварају.

Чл. 50. — Господарске — привредне — зграде.

(¹) Господарске зграде, као стаје, сушнице, шупе за кола и дрва, обични кокошарници и сличне грађевине за домаћу употребу дозвољено је изграђивати у средњем и ретком насељу а у улицама које се одреде Уредбом о извођењу регулационог плана. Ове се зграде могу подизати само на позадном делу градилишта с тим да буду што мање видљиве са улице. Стаје и сличне зграде могу се подизати

само на градилиштима са већом дубином и на земљишту пригодном за одводњавање, ако канализација није извршена.

(²) Све ове господарске зграде не смеју ни у ком случају бити више од улице зграде. Стаје се могу извести и од бондрука (на канате), али се морају покрити несагорљивим материјалом, док се сушнице, шупе за кола, дрва и обични кокошарници могу извести и свим од дрвета. Од зграда, подигнутих са свих страна слободно и од тврдог материјала, морају стаје бити удаљене најмање 6 метара. Од зграда саграђених од слабог материјала (по типу малих станова), ово одстојање мора да буде најмање 10 метара у свима правцима.

Чл. 51. — Шупе, дашчаре.

Дрварнице, шупе, колнице, перioniце и у опште ма какве зграде од дасака могу се градити само по нарочитој дозволи и у улицама у којима се то буде одредило Уредбом о извођењу регулационог плана и на начин како се утврди Грађевинским правилником. У главном овакве привремене зграде не могу се постављати на уличној линији, већ морају бити повучене од ове најмање десет метара.

Чл. 52. — Гараже.

Гараже за аутомобиле, сталне или привремене за сопствену употребу не могу се постављати на регулационој линији, већ само у унутрашњости дворишта. Уредбом о извођењу регулационог плана одредиће се улице у којима се могу подизати веће гараже за издавање и за личну употребу, а Грађевинским правилником одредиће се начин зидања и оси-

подизање гараже на регулационој линији ако је ова у сутуренској (приземној) згради (са улице) или се ова изгради у огради као самостални део оградe (са равним кровом).

2) *Приватне грађевине за јавну употребу и занатске, трговачке и индустријске сврхе*

Чл. 53. — Општи прописи.

(¹) Приватне грађевине за јавну употребу и занатске, трговачке и индустријске сврхе могу се подизати само на местима која су одређена регулационим планом и Уредбом о његовом извођењу, а под оним условима, који ће бити прописани Грађевинским правилником.

(²) Све зграде које служе у сврху радионице или индустријских предузећа или имају такав карактер а скопчане су са великом лугом и лармом не могу се подизати у густом насељу у опште, а у средњем и ретком само тако, ако у њиховом суседству нема подигнутих или нису пројектоване за извршење школе, болнице, цркве и такве јавне зграде, чији би се рад могао овим ометати. Под ову забрану не долазе штампарије и радионице које су у вези са продавницом и у опште такве радионице за које власт утврди да се могу сложити са јавним интересима у погледу регулације и са интересима суседа.

(³) За оне грађевине, предузећа и радионице за које је надлежна Општина да издаје грађевинске дозволе по § 121 Закона о радњама ове ће се дозволе издавати по одредбама § 84—91 Грађевинског закона пошто се претходно добију надлежне извршне дозволе

о месном праву и одобрењу за обављање дотичног предузећа или радње.

(⁴) За она предузећа и радионице за које је надлежна друга опште управна власт, потребно је да се уз потребне поднеске, прилоге и планове по § 128 став 2 тач. 2. Закона о радњама, поднесе још и уверење општинске власти о регулационој линији за имање где се предузеће или радионица има подићи, да ли је земљиште по регулационом плану одређено да се на њему радионица или предузеће може подићи, као и да ли одговара условима који су прописани Уредбом о извођењу регулационог плана и Грађевинског правилника.

(⁵) Општина може ускратити грађевинску дозволу и поред одобреног месног права и права за обављање дотичне радње издате од надлежне власти.

(⁶) Одобрење пројекта за приватне грађевине намењене јавној употреби по ставу 2 § 84 Грађевинског закона а које се одобрење врши по ставу 2 § 87 истог закона важиће само за оне грађевине, које су као самосталне, искључиво намењене јавној употреби, или су у непосредној вези са другим одељењима која нису сва намењена јавној употреби. Које се све грађевине имају сматрати као грађевине намењене јавној употреби у смислу става 2 § 84 Грађевинског закона и начин на који се врши одобрење оваквих пројеката, означено је у ставу 3 члана 72 ових Упутстава.

Чл. 54. — Прописи за извршење индустријских предузећа и радионица.

(¹) У деловима насеља који су одређени за подизање индустријских предузећа и ради-

оница која имају карактер творница и где су резервисане поједине површине за ове грађевине, могу се ове подизати по вољи и потреби на линији улице, као густо или средње насеље, или као ретко насеље, односно да зграде слободно стоје, са вргом испред њих, како се одреди регулационим планом и Уредбом о његовом извођењу.

(2) Ограда са улице може се поставити по одређеном типу висока најмање 1,50 м.

(3) Градилиште треба да има најмање слободног дворишта 40% за нова предузећа.

(4) За изоловане творнице, које су од градине суседног земљишта удаљене бар 20 метара, а од улице линије најмање 10 метара, могу се прописати и извесна отступања, али у том случају треба строго имати у виду како прописе који се односе на безбедност особа и имања, тако и на јавно здравствене прописе.

(5) У свакој згради мора се саградити један, а код дужих зграда на растојању од сваким 40 метара по један степенник сигуран од пожара, ширине 1,50 метра.

(6) Нечисте и смрдљиве течности, изметине и отпатци морају се на тај начин отстранити, да не окуже ни ваздух ни земљиште, а материјал спремљен за прерађивање мора се тако сместити да не врши штетан утицај на здравље оних који у суседству станују.

(7) На сваких 20 особа запослених у творницама мора се подићи нужник са по једним седиштем и писоаром, но не мање од два нужника.

(8) Поједине зграде морају да буду на толиком растојању једно од друге, да у слу-

чају пожара буду лако приступачне средствима за гашење.

(9) Употребљена творничка вода уколико би се у јавни канал испуштала мора се на 35° Ц. охладити и према потреби очистити.

(10) Према општим правилима може надлежна власт, према својој увиђавности да допусти олакшице, и обратно, ако би се показале потребним, може да стави услове који се простиру и преко ових правила.

(11) За извршење хигијенских и техничких прописа важи и Правилник о хигијенским и техничким заштитним мерама у предузећима прописан од Министарства социјалне политике и народног здравља.

Чл. 55. — Индустриска предузећа која шире смрад.

(1) Творнице које шире смрад могу се градити само на земљишту које је за такве одређено. У том погледу нема разлике за мале индустрије, велике индустрије и творнице.

(2) Творнице које шире смрад нарочито су следеће:

- 1) постројења намењена за прераду животињске длаке;
- 2) рафинерије минералног уља;
- 3) постројења за чишћење мехура и црева;
- 4) постројења за сагоревање костију;
- 5) постројења за белење костију;
- 6) постројења за кување костију;
- 7) постројења за дробљење костију;
- 8) постројења за кување туткала;
- 9) створдернице;
- 10) творнице сирћета;

- 11) топионице лоја;
- 12) ливнице метала у колико се топљење не врши у ђуповима и постројења за произвођење сирових метала;
- 13) куваонице фирниса;
- 14) творнице гаса;
- 15) ливнице свећа (изузев ливнице свећа од готовог стеарина);
- 16) постројења за брзо белјење;
- 17) сваковрсна постројења за израду робе за запаљивање ковнице;
- 18) творнице за израду катранске хартије и клобучине;
- 19) творнице коломаза у колико се исти загревањем производи;
- 20) творница кокса;
- 21) пећи за произвођење чађи;
- 22) постројења за натапање лана и куђеље;
- 23) творнице уља;
- 24) творнице парафина;
- 25) пећи за пржење;
- 26) сапунџинице;
- 27) творнице шпиритуса;
- 28) кожарнице (не подразумевајући овамо и штављење кожа и радионице за бели кожарски посао).
- 29) творнице ђубрета;
- 30) клајнице;
- 31) хемијске творнице;
- 32) куваонице крви и цеђа;
- 33) напослетку све гране индустрије, које власт од случаја до случаја као такве огласи.

(³) Постројења за скупљање крпа, костију итд. могу се подизати само у појасевима насеља ван реона одређеног за становање, а на

земљишту које се одреди регулационим планом и Уредбом о његовом извођењу.

Чл. 56. — Димњак творнице и индустријских предузећа.

(¹) Као димњаци творнице сматрају се такви димњаци, који одводе сагоревање огњишта од 5м² и веће површине загревања.

(²) Димњаци који припадају огњиштима, чији роштиљ има површину од 0.20 м² и већи, сматрају се такође као творнички димњаци;

(³) Творнички димњаци морају бар са 3 метра да надвисују слеме зграда, које их у кругу од 50 метара опкољавају. Ако би се временом у том кругу подигла виша зграда, то се ови димњаци накнадно морају подићи до условљене висине.

(⁴) У случају ложења коксом или гасом, може надлежна власт од ових правила изузетно отступити, претпостављајући да месне прилике то допуштају.

Чл. 57. — Сушнице, циглане, и кречане.

(¹) Простори у којима се суши слад, ако се сушнице граде по старом обичају без потребе сладарења врућим ваздухом и са обичним спроводницима дима (димходима), морају бити засведени и имају се на место дрвених сушилишта употребљавати сушилишта од жице или лима, а место дрвених балвана гвоздени носачи.

(²) Нове циглане, кречане где се креч пече и друге пољске пећи, да би биле сигурније од

пожара, морају се подизати што је више могуће изван утврђених грађевинских реона и заштитног појаса.

(³) Постојеће циглане и кречане у ограниченом грађевинском реону имају се у одређеном року, који ће се одредити Уредбом о извођењу регулационог плана, преместити ван овог реона и земљиште по могућству планирати за парцелисање по одобреном плану или се и ма према одредбама § 117 Грађевинског закона вршити потребно насипање и откопавање ако је могуће да се одводњавање из оваквих места изврши. Ако то није могуће или се из других узрока на тим местима не могу одобрити градилишта, онда се она имају пошумити. Ако то није предвиђено регулационим планом и Уредбом о његовом извођењу то Општина треба да тражи измену регулационог плана и да према томе и Уредбу измени.

Чл. 58. — Парни kota.

(¹) У непосредном суседству шума које служе као опоравилишта, као и у непосредном суседству паркираних земљишта, забрањено је постављати котлове за индустријске сврхе. Већ постојећи котлови морају се уклонити у року одређеном Грађевинским правилником.

(²) Обични парни kota може да се постави на месту, које је снабдевано кровом лаке конструкције, но ипак сигурно од пожара и најмање удаљено за три метра од границе седног градилишта.

(³) Под одељењима која служе за борављење људи, надаље у одељењима која имају масивну таваницу или су пресвођена, забрањено је постављати такав kota.

(⁴) Мањи котлови са водоравним цевима, надаље котлови са мањом запремином од 100 литара, као и при парним грејањима употребљени произвођачи паре код којих парни притисак не прелази 0,6 атм. а који су снабдевени са вентилом безбедности, као и са цевима за обезбеђење и са аутоматском црпком за напajaње, могу се ма где и у ма којем одељењу употребити.

(⁵) Код котлова, код којих загревна површина не прелази 3 м² могу се обични кућни димњаци употребити за одвођење дима, али у ове је забрањено уводити пару.

(⁶) Парни котлови морају се самостално заградити и на потпуно изоловани темељ поставити, који се мора од зидова зграда оделити са шупљином најмање 15 см. широком.

Чл. 59. — Уништавање дима.

(¹) Огњишта творничких димњака морају се снабдети одговарајућим ложењем са уништавањем дима.

(²) Заинтересована странка може систем за уништавање дима слободно да изабере, али ако тај не би одговарао, то је дужна да га у одређеном року измени.

(³) Као ложења са уништавањем дима трају се ложења са гасом и коксом и она, код којих продукти сагоревања излазе из дима као светло сиви дим.

Чл. 60. — Машина радилица.

(¹) Машина радилица може се само у таквом одељењу поставити, које одговара заштенима за радионице.

(²) Мотори (парни, гасни, бензински, електрични итд.) увек се морају поставити на засебан темељ, који мора на целој дубини бити изолован са шупљином од најмање 0,15 метра.

(³) Код мотора до највише 2 коњске снаге, може власт од ових захтева одустати.

(⁴) Цеви за испуштање експлозивних мотора, морају се снабдети са једним уметнутим и одвојено постављеним резервоаром. Отвор ових цеви за испуштање има да се издигне најмање за 1 метар изнад сопственог односно суседног пожарног зида. Забрањено је да се отвор уведе у јавни канал.

(⁵) Цеви за испуштање парних машина, ако воде непосредно у слободан простор такође се морају снабдети са уметнутим резервоаром.

(⁶) Машине радилице, које раде са великом лутом или потресима, морају се сместити у засебну зграду.

(⁷) Трансмисије или ма какве друге машине, не смеју се причвршћивати на зид који граничи са суседом. У случају потребе, морају се лежишта трансмисије монтирати са засебним темељима.

3) Естетски прописи

Чл. 61. — Архитектонска обрада.

(¹) По § 22 Грађевинског закона дата је Општинама право, да воде надзор над спољном израдом грађевина, да грађевине буду и споља архитектонски обрађене и да својим архитектонским изгледом, обликом, материја-

лом и бојом буду у складу са местом и околином у којој се подижу, да одговарају намени за коју се подижу, и да у опште чине леп и пријатан утисак.

(²) Општина ће прописима унетим у Грађевински правилник утврдити начин како се имају архитектонски обрадити поједини делови насеља, улица, тргова, пијаца и т. сл. а с погледом на пројектован и одобрен регулациони план и Уредбу о његовом извођењу, ако нађе за потребно да такве прописе треба нарочито утврдити. У овом случају Општина треба да има израђене идејне пројекте — цртеже — по којима се пројектанти грађевина имају у главном управљати при пројектовању појединих грађевина у одређеном делу насеља, улица, трга и т. сл.

(³) Грађевински одбор оцењује пројектовану архитектонску обраду грађевине и може захтевати од пројектанта поправку или промену фасаде, ако не одговара одредбама § 22 Грађевинског закона и утврђеним прописима Грађевинског правилника.

(⁴) Забатне — калканске — зидове не треба постављати према улици, у регулациону линију, и не треба да буду видан и трајан за вршетак грађевине. Изузетно Општина може да одобри подизање оваквих зидова али под нарочитим условима и по претходно одобреним или прописаним цртежима.

(⁵) Грађевинским правилником утврдити време у коме се фасаде имају очистити а по потреби бојадисати и поправљати.

(⁶) Објаве и ознаке свих врста на фасадама могу се стављати само на местима која су нарочито зато предвиђена.

Чл. 62. — Ограде.

(¹) Ограде се имају подизати по § 23 Грађевинског закона.

(²) За постављање ограда са улице, потребно је обележавање регулационих линија као и за подизање зграда, и потребно је извршити увиђај по § 89 Грађевинског закона.

(³) Ни у једном делу ужег Грађевинског реона, не могу се са стране улице подићи ограде бодљикаве или од бодљикавих жица.

(⁴) На унутрашњим граничним линијама морају да се подижу и одржавају ограде високе најмање 1,80 метара, а у ретком насељу и код вила ограде могу бити и ниже али не испод 1,20 метара.

(⁵) Између два суседна градилишта, могу заинтересоване странке да израде ограду о заједничком трошку, у ком су случају дужни да је и о заједничком трошку одржавају.

(⁶) У начелу сваки је власник дужан да изгради ограду са улице и са десне стране градилишта, а од позадне стране десну половину.

(⁷) За уличну ограду Општина треба да изрази типове према густини насеља и важности улица и да овакве типове издаје бесплатно власницима. Нацрти за подизање сталне уличне ограде морају се поднети Општини на одобрење.

(⁸) У густом насељу Општина треба да одреди улице и тргове у којима се имају зградити ограде по целој дужини фронта без постављања ограда.

Чл. 63. — Историјске и уметничке грађевине.

(¹) У смислу § 24 и 25 Грађевинског закона свака Општина треба да утврди који су делови града од историјског и уметничког значаја као и које су старе грађевине и амбијенти који имају карактеристичне особине вредне да се одрже и да ове унесу у Грађевински правилник док не буде готова Уредба по § 24 Грађевинског закона. У овом Правилнику Општина ће изложити начин на који се ове грађевине имају одржавати и сачувати као и какве се нове грађевине у улицама, на трговима и у деловима града оглашеним да су од историјског или уметничког значаја могу подизати и како се имају пројектовати и изводити, па да слика места или улице и трга не изгуби ништа од своје историјске или уметничке вредности и сликовитости.

(²) Тамо где је потребно да се сачувају постојеће историјске и уметничке грађевине, не треба дозволити на њима такве промене (надograђивање, адаптације, преудешавања отвора за излоге итд.) које би квариле карактеристичну слику улице и околине.

(³) Постављање и подизање нових споменика или премештање постојећих не може се вршити док се не добију мишљења свих стручних и надлежних власти. Споменици и друге историјске грађевине морају се тако постављати, да и по својим димензијама, по својој симболици, формама и логици, буду у складу са околином и да не буду на сметњи саобраћају.

(⁴) У местима која већ имају израђене привремене правилнике или Уредбе по § 24 Грађевинског закона, радиће се по тим правилницима или Уредбама, а где ових још нема,

ови прописи о историјско-уметничким грађевинама и градовима радиће се у споразуму са надлежном влашћу за одржавање и чување старица и унети привремено у Грађевински правилник док се не изради потребна Уредба.

4) Безбедносни прописи

Чл. 64. — Општи прописи.

(¹) Општи безбедносни прописи обухваћени су одредбама § 96—99 Грађевинског законца. У погледу безбедности извршења грађевина важе одредбе „Правилника о хигијенским и техничким заштитним мерама у предузећима”, прописане од Министарства социјалне политике и народног здравља.

(²) Власник грађевине или онај који подиже грађевину може користити јавно земљиште са уличне стране за постављање скеле и истоваривање материјала.

(³) Величину јавног земљишта (коловоза и пешачке стазе — тротоара) које се може и треба употребити за постављање скела и истоваривање материјала за грађење одређује Општина у грађевинској дозволи и ту границу власник не може прекорачити.

(⁴) У случају потребе, а по наредби Општине, мора се пешачка стаза — пут под скелом оставити слободан за саобраћај, а у ком се случају први патос скеле мора поставити најмање на 2,50 метара изнад пешачког пута.

(⁵) За употребљено земљиште за постављање скеле и за истоваривање материјала Општина ће одредити таксу коју ће власник или лице које изводи грађевину плаћати Општини

сваког месеца. Општина ће одредити правилним начину на који се ова наплата има вршити.

(⁶) Општина је власна да нареди на основу предлога грађевинског одбора, да се у прометним — саобраћајним — улицама, грађевина у грађењу загради оградом од дасака и то из разлога јавне безбедности и да се спречи ширење прашине. Висину ограде одредиће Општина приликом издавања грађевинске дозволе.

Чл. 65. — Постављање скела.

(¹) Сकेле постављене са стране улице и око зграде морају одговарати свима прописима технике и у свима својим деловима бити потпуно сигурне и безбедне. На скели се мора начинити густ патос, а на ивицама снабдети са оградом од дасака тако, да са ње не може падати грађевни материјал. Са спољне стране скела мора имати ограду најмање 1 метар високу.

(²) Употреба viseћих скела може се употребити само тамо, где није погребан већи број радника и више материјала и то само по нарочитој дозволи општине.

(³) Скела постављена на јавном земљишту има се одмах уклопити чим буде престала потреба и заузето јавно земљиште довести у првобитно стање.

Чл. 66. — Обезбеђење и употреба јавног саобраћаја.

(¹) Пешачка стаза — тротоар — или коловоз има се по довршетку грађевине потпуно

оправити и довести у првобитно стање. Ако власник или они који грађевину изводе не учине ово у одређеном року, општина ће сама поправке извршити о трошку власника грађевине а по §§ 104 и 105 Грађевинског закона.

(²) Потребне привремене зграде као канцеларију предузећа, магацин за алат итд. одобриће кратким путем надлежно одељење општине, али по завршетку грађевине ове привремене зграде имају се одмах уклонити.

(³) Нико не може употребити јавно добро: улицу или пешачку стазу за подизање скеле, смештање материјала или у циљу предузимања ма каквих поправака на спољној страни зграде, док за то не добије одобрење Општине.

(⁴) За сигурност јавног саобраћаја заузети део улице или пешачке стазе мора се за време употребе погодним начином и средствима означити а ноћу осим тога и прописно осветлити. Осветлење се према потреби мора поставити на једно или више места тако, да додирни простор у целом обиму буде тачно означен и видљив. Светиљке се имају поставити на висини од 1,5 метра изнад земље и добро причврстити. Стакло светиљке има бити црвено и окренуто према дужини улице. Осветлење улице треба да траје од мрака до зоре.

(⁵) За прописано обезбеђење зграде и осветлење заузетог јавног саобраћаја одговара предузимач или извођач грађевине по § 99 Грађевинског закона.

(⁶) На свакој грађевини која је у грађеву и за коју је заузето јавно саобраћајно земљиште — улице или пешачке стазе, мора

се поставити на видном месту табла — цимер — са натписом предузећа које врши радове или извођача грађевине и власника градилишта.

5) Заштита суседних односа

Чл. 67. — (¹) Свако грађење може да се простире само у сопственим границама. Само у случају потребе, дужан је сусед да трпи да се на његовом земљишту поставе потребне скеле и раденици за време трајања рада преко његовог земљишта пролазе. Ова потреба утврдиће се приликом увиђаја на лицу места по § 89 Грађевинског закона и о томе ће се издати потребно упутство у грађевинској дозволи. За време рада почињена штета суседу мора се надокнадити односно поправити.

(²) Спор око границе суседа решава се путем увиђаја — јавне расправе — на лицу места по § 89 Грађевинског закона. Ако се у овом не успе онда се приговори приватно правне природе упућују на редован суд по ставу 4 § 89 Грађевинског закона.

(³) Просторије са штетним утицајем на суседне зграде и околину морају бити удаљене најмање 3 метра од границе суседног земљишта а од постојећег бунара најмање 8 метара.

(⁴) У погледу зидања димњака до границе суседа или у отстојању до 1 метра, важе одредбе става 4 и 5 § 42 Грађевинског закона. Приликом увиђаја — јавне расправе — на лицу места утврдиће се услови под којима се овај рад има извршити и исти се имају уне-

ти у грађевинску дозволу која се издаје за грађење нове зграде. У оба ова случаја власник више зграде дужан је дозволити постављање на својој згради димњачког моста и врата за излазак ради чишћења суседних димњака.

(⁵) Код густог начина грађења, ако се неко градилиште, на чијој граници сусед има зграду са седластим кровом, на основу тапије или грунтового осигураног права стреје, ново изграђује или ако се на њему постојећа грађевина битно преправља и преудешава, право стреје суседа престаје, а кров његове зграде мора да се преудеси у једноводни кров. односно на тај начин преудеси, да се вода може да одведе без запреке и поред потпуног осигурања обе зграде од квашења. Трошак овог рада пада на терет онога који гради, но стари неупотребљени материјал прелази у његову својину.

(⁶) Између две постојеће суседне куће са седластим кровом, ако грунтовне забелешке или тапије не би противно сведочиле, сматра се границом средина заједничког олука.

(⁷) На граници градилишта подигнути и од суседа заједнички употребљавани зид, сматра се као заједнички у колико се из грунтовнице или на основу доказа од странака подних или из уобичајених знакова не би могло супротно доказати. Кад природно овако по општини утврђеног заједничког зида постане спорна, онда се тај спор решава судским путем.

(⁸) Кад је заједнички зид доста чврст и дебео, онда странка која гради, овлашћена је да на сопственом градилишту налазећи се део

зида сасече, уз потребне мере сигурности, но дужна је да поред преосталог дела подигне нов зид потребне јачине.

(⁹) Ако је заједнички зид слаб, тада се мора цео зид да сруши на терет онога који гради, и ако је гранични зид безусловно потребан, мора се нови подићи како за суседа тако и за онога који гради.

(¹⁰) Ако при новој грађевини или већој преправци, онај који гради, свој зид полаже дубље него што је темељ суседа, онда је дужан да предузме све потребне мере да се зид суседа не оштети, да се прописно подупре и по потреби подзида.

(¹¹) Ако онај који зида жели своје градилиште да наследи на већу висину од суседног зида, дужан је да на сопственом градилишту и о сопственом трошку подигне засебан и прописно јак нов потпорни зид.

(¹²) За осигурање зграде од влаге која долази од суседног зида или земљишта, може тражити власник овакве зграде од суседа да на суседној граници изврши обезбеђење од влаге. Ако се у овоме не постигне споразум, општина ће на тражење власника одредити комисијски увиђај — јавну расправу — на којој ће се решити какви су радови потребни за обезбеђење од влаге на суседном земљишту и под којим се условима имају извршити. Општина ће по томе донети одлуку и настати да се сва евентуална штета учињена суседу надокнади а земљиште доведе у стање у коме је било пре почетка рада.

Чл. 68. — Јавни предмети.

(¹) За време трајања рада на грађењу

ри, одбојници, дрвеће, насади, светиљке, табле за улице, имена и бројеви зграда и градилишта и друге ознаке, телефонски и телеграфски спроводници, електрични водови итд. који се налазе на улици или згради, чувати од квара и прљава.

(²) За све овакве проузроковане штете материјално одговара предузимач или извођач грађевине или власник грађевине и земљишта.

(³) Ако за време рада постане потребно да се који јавни предмет, који се налази на јавној површини уклони, онда ће га општина, на пријаву предузимача или извођача грађевине, пошто положи срачунату кауцију општинској благајни, у року од 3 дана уклонити, и обратнo онај који даје градити или предузимач или извођач грађевине, дужан је по завршетку рада, како поменути јавни предмет натраг поставити, тако и оштећени тротоар — пешачку стазу — плочник или застор пута, према упутству општинског стручног чиновника, о сопственом трошку воспоставити, уколико ови радови у смислу постојећих уговора не терет које друго предузеће или не падају на терет општине. После воспостављања првобитног стања кауција се враћа.

(⁴) Док се не заврше ови радови на воспостављању претходног стања, власник или предузимач, не може тражити дозволу за употребу грађевине.

Чл. 69. — Број куће градилишта и земљишта.

(¹) На свакој кући и огради поред главних врата мора да се учврсти плоча — табла

— за број куће градилишта или земљишта а по прописима Закона о именима места и улица и о обележавању кућа бројевима од 18 фебруара 1930 год.

(²) У самој згради на подесном месту треба наместити таблу на којој је означен. грунтовни — земљишни број дотичне честице.

(³) Ове плоче — табле — намешта власник грађевине — градилишта — земљишта — о својој трошку. Док се не намести број куће не може се тражити дозвола за употребу грађевине.

Чл. 70. — Наласци.

Ако би се за време рушења које грађевине или копања темеља за нове зграде нашле старине н. пр. гробови, сандуци од камена, људски костури, медаље, стари новци, судови, предмети од ковина, окаменотине, натписи итд. то је стручњак који врши рад дужан одмах то пријавити општини и до његовог распоређења налаз сачувати.

6) Остали прописи

Чл. 71. — Остали технички, хигијенски, естетски и безбедносни прописи за све врсте грађевина који овде нису поменути, који важе а нису у супротности са овде прописаним или се донесу на основу Грађевинског или кога другог закона, а у вези су са уређењем, подизањем и проширењем насеља и заштитом јавних интереса, имају се применити и унети у Грађевинске правилнике који се израђују по овим Општим упутствима.

В. Ближе одреде о издавању грађевинских дозвола, грађевинском одбору и надзору над грађењем

Чл. 72. — Грађења за која је потребна грађевинска дозвола.

(¹) По ставу 1 § 84 Грађевинског закона ниједно грађење у смислу овог Закона не може се отпочети без грађевинске дозволе осим оних, која се по Грађевинском правилнику буду изузела. По ставу 1 § 85 истог Закона, грађевинске дозволе издаје Општина, према томе за свако грађење које није овим Правилником искључено мора се тражити од Општине грађевинска дозвола.

(²) По ставу 2 § 84 истог Закона за приватне грађевине намењене јавној употреби као: каване, пивнице и ресторације, сале за позоришта, играње и друге забаве, приватне болнице, или грађевине за занатске, трговачке или индустријске сврхе, грађевинска дозвола издаће се тек онда, кад надлежна власт изда одобрење за подизање поменуте грађевине или постројења.

(³) По § 87 преглед пројеката за приватне грађевине намењене јавној употреби врши Министар грађевина односно надлежни банови. Као приватне грађевине намењене јавној употреби сматрају се у смислу § 84: каване, пивнице и ресторације, сале за позоришта, играње и друге забаве у које долазе: спортска игралишта, соколска или друга слична вежбалишта са или без гледалишта, затим приватне: болнице, школе, вежбаонице, павиљони за изложбе и у опште друге сличне грађевине у којима се задржава већи број лица, дуже или краће време у исти мах. Ове грађевине могу бити као самосталне — искључиво наме-

њене јавној употреби — или могу бити и у непосредној бежи са другим одељењима која нису сва намењена јавној употреби. Пројекте за ове грађевине достављаће надлежним властима из § 87 Грађевинског закона општине пошто изврше све претходне радње и добију начелно мишљење грађевинског одбора односно подизања намераване грађевине у погледу испуњења услова о положају грађевине по регулационом плану и Уредби о његовом извођењу и о другим потребним условима за подизање грађевине.

(⁴) По ставу 3 § 84 истог Закона грађевинска дозвола мора се тражити и за све радове којима се мењају конструктивни делови, спољашност, величина постојећих грађевина, као и њихова камена.

(⁵) По ставу 4 § 84 истог Закона за ниже означене радове треба тражити грађевинску дозволу:

1) за сваковрсно грађење ма какве нове, привремене или сталне грађевине;

2) за сваковрсно дограђивање — дозиђивање каквог спрата;

3) за сваковрсно дограђивање — дозиђивање зграде;

4) за сваку преправку при којој се дира у конструктивне делове зграде, или ако има утицаја на суседа, на јавне здравствене прилике и јавни поредак околине, или је од утицаја са естетског гледишта;

5) за пробијање, зазиђивање или преправку врата и прозора, портала — излога — као и за уклањање или подизање разделних — преградних — зидова;

- 6) за преправку или за поновну израду кровова;
 - 7) за израду нових димњака или за правку старих;
 - 8) за грађење подземних простора, подрума и бунара;
 - 9) за грађење нових канала, каљужница и олука;
 - 10) за грађење нових водоводних уређења или преправку истих;
 - 11) за израду и преправку ограда са улице или заданих ограда у дворишту;
 - 12) за све оне објекте који се намеравају подићи испод или изнад јавног земљишта;
 - 13) за преправку одељења која до сада нису служила за становање или смештање животиња у таквим одељењима;
 - 14) за зидање или преправку степеништа, ходника, балкона, доксата — веранде, дворишта за осветљење или ваздушног окна;
 - 15) за зидање потпорних и обложних зидова;
 - 16) за постављање мотора, котла, трансмисије и машине радилице које раде са лупом;
 - 17) за отступање од одобреног плана за грађење;
 - 18) за рушење целе или једног дела зграде.
- (⁶) За поједине напред изложене врсте радова, могу општине тражити и само пријаву, ако су радови такве врсте и у таквим улицама да се не морају нарочито одобравати и прегледати, и ови ће се радови у Грађевинским правилницима означити.
- (⁷) За радове под тач. 6—18 став 5 није потребан комисијски увиђај — јавна расправа — по § 89 Грађевинског закона, већ само уви-

ђај деловође грађевинског одбора или одељења, отсека или одређеног органа а по овлашћењу Грађевинског одбора. То важи и за радове под тач. 5 става 5 ако се њима не мења постојећи карактер и архитектонски изглед зграде према околини.

(⁸) За грађења која се подижу близу железница ако су на граници пожарног реона утврђеног по Правилнику о удаљености по § 115 Грађевинског закона, комисијском увиђају — јавној расправи — треба да присуствује и претставник надлежне железничке дирекције је односно грађевинске секције.

(⁹) За грађење близу војних грађевина или тврђава потребно је уз молбу за грађење приложити одобрење војних власти.

Чл. 73. — Грађења за која је потребна само пријава.

(¹) У смислу става 4 § 84 Грађевинског закона за ова грађења потребна је само пријава:

- 1) за оправку, малтерисање и бојадисање прочеља зграде;
- 2) за израду патоса или полагање ма калдрме у унутрашњости зграде или у дворишту;
- 3) за смештање прозора на крову или на граничном зиду који није окренут суседу;
- 4) за пробијање — зазиђивање врата у разделимим зидовима;
- 5) за оправку огњишта осигураних против ватре, за прецравку или претресање пећи, камина или огњишта, ако се пређашње стање сигурности од ватре не мења;

- 6) за оправку постојећих бунара, каљужница и нужника;
- 7) за оправке димњака и њихових пискова (димовука);
- 8) за оправке граничног зида и ограде са истим материјалом као пређашњи;
- 9) за грађење нових покривача, крова и оправку крова са истим материјалом као што је пређашњи;
- 10) за свако рушење које није обухваћено тач. 18 став 5 чл. 72;
- 11) и у опште за обичне редовне оправке којима се не мењају конструктивни делови грађевине, спољашност и величина, нити се штете; интереси јавни и суседа.
- (²) Пријава за ове радове подноси се општини или надлежном општинском грађевинском одељењу. Подносилац пријаве може послати дана, од дана предаје пријаве почети са радовима ако од општине није добио приговор или забрану рада.
- (³) У погледу пријаве предузимача и почетка рада важе одредбе § 97 Грађевинског закона за ове радове као и за оне по чл. 72. овог Правилника.

Чл. 74. — Поступак при тражењу грађевинске дозволе.

- (¹) Ради добијања грађевинске дозволе има се поступити по § 85 Грађевинског закона.
- (²) Молба за грађевинску дозволу подноси се или својеручно написана и потписана, или само потписана или записнички примљена у надлежном општинском одељењу, а по одређеном обрасцу.

(³) Уз молбу или уз начињен записник прилажу се прилози одређени по §§ 85 и 86 Грађевинског закона.

(⁴) Протокол регулације и нивелације издаје Општина на молбу власника или његовог овлашћеног заступника.

(⁵) Ако се зграда подиже у унутрашњости дворишта, а не са лица, онда је потребно да се поднесе уверење о регулационој и нивелационој линији које издаје општина.

(⁶) Код специјалних, дрвених, камених или гвоздених конструкција потребно је поднети детаљне цртеже у размери 1:50 са статичким прорачуном. За све армирано бетонске или које нове конструкције мора се поднети статички прорачун. За завојне стеленице и друге детаље општина може тражити нацрте у већој размери.

(⁷) За водовдне, канализационе, електричне инсталације као и за инсталације за централно грејање имају се поднети потребни планови одобрени од надлежних власти у току грађења.

(⁸) Планове треба бојадисати и то делове који остају сивом бојом, који су руше жутом, а који се граде црвеном бојом; зидове у цементном малтеру загасито црвеном, гвоздене делове плавом, камене делове љубичасто-а рабиц и армирано бетонске конструкције зеленом бојом.

(⁹) Планове треба ставити у формату 21/34 см.

(¹⁰) Односно потписника планова важе одредбе § 88 Грађевинског закона.

Чл. 75. — Надлежност рада.

(¹) За непосредни и припремни рад по Грађевинском закону и Правилнику, општина ће одредити грађевинско одељење или Отсек овога ако постоји, или надлежног техничког органа, који ће вршити све послове по предметима грађења, одржавања и преправки грађевина, као и у опште, које ће непосредно руководити радом на примени Грађевинског закона и Правилника.

(²) Одређено одељење, отсек или организација у главном по упуштвима и интенцијама Грађевинског одбора.

(³) Дужност овог одељења, отсека или одређеног органа је:

1) да прима и прегледа све молбе и пријаве за сва грађења која су обухваћена Грађевинским законом и Правилником, да ли одговарају одредбама Закона и Правилника, и да одреде таксу која се има положити општини по Правилнику израђеном по § 103 Грађевинског закона;

2) да записнички саслуша лица која се пријаве или су неисмена;

3) да све примедбе на поднету молбу и пројекте-планове као и упуштва која су потребна ради евентуалне допуне или промене пројекта, има ставити одмах по пријему или у најкраћем могућем року;

4) да прегледа све поднете пројекте и спреми потребне реферате за Грађевински одбор и да у споразуму са деловођом — секретаром — Грађевинског одбора спреми предлог за издавање грађевинске дозволе или за стављање примедба и неодобравање грађења;

а) да припреми податке за рад комисије за увиђај — јавне расправе — по § 89 Грађевинског закона и да по потреби и овлашћењу Грађевинског одбора врши комисијске увиђаје — расправе — на лицу места и саставља потребан записник;

б) да даје савете и упуштва приватним странкама и установама које желе подизати грађевине у погледу извођења по регулационом плану и Уредби, по добивеним инструкцијама од Грађевинског одбора у погледу пројекта појединих зграда, улица или делова насеља. По потреби ово Одељење, отсек или одређени орган може по предлогу и интенцијом Грађевинског одбора израђивати и идејне скице за распоред одељења појединих зграда и за архитектонску обраду зграда обзиром на одредбе § 22 Грађевинског закона;

7) да врши све послове за које добија овлашћење Грађевинског одбора и општине у погледу примене Грађевинског закона и Правилника.

Чл. 76. — Грађевински одбор.

(¹) По § 106 Грађевинског закона при свакој Општини има се изабрати Грађевински одбор, који је саветодавни орган општине по свима грађевинско-техничким питањима. Од овога одбора Општина треба да тражи мишљење по сваком предмету који се односи на грађевинско подизање и техничко уређење самог места.

(²) Дужности Грађевинског одбора ове су:

1) да припрема све податке и планове, који су потребни за израду уређајних основа а

на име: за израду регулационих планова, Уредбе о њиховом извођењу и Грађевинског правилника, одређених Грађевинским законом, Правилником о изради регулационих планова и овим упутствима а који су послови стављени у дужност Општини;

2) да делује као саветодавно тело дајући колико опште начелне савете и упуте за израду појединих делова града и улице толико и за поједине зграде. По потреби одбор ће давати за ове радове и идејне скице било по својој иницијативи, било на тражење општине или интересованих лица и установа;

3) да прегледа и даје општини мишљења по свима грађењима и преправкама грађевина које се имају подизати од стране приватних, општине, државе или ма које друге установе;

4) да преко одређених органа води надзор над свима грађењима која се врше;

5) да прегледа и даје општини мишљења по свима подигнутим грађевинама пре њихове употребе;

6) да води евиденцију о постојећим грађевинама, нехигијенским становима и несociјалним приликама и установама (§ 94 и 95) и даје општини мишљење по истима;

7) да цени све жалбе које суседи или власници земљишта подnose на рад Грађевинског одељења, деловође Грађевинског одбора или других техничких органа у погледу подизања грађевина и уређења насеља;

8) да води бригу у опште о свима техничким и грађевинским проблемима који су у вези са уређењем, улепшавањем, подизањем, проширењем и поздрављењем насеља и да о томе и по својој иницијативи подноси општини своје

мишљење са предлогом како се ови радови имају пројектовати и изводити.

(3) При избору чланова одбора мора се обратити нарочита пажња на стручне чланове од којих у главном зависи како ће грађевински одбори одговарати многобројним и тешким дужностима које су им Грађевинским законом дате.

(4) За чланове одбора треба бирати првенствено квалификована стручна лица која се баве питањем уређења и изграђивања насеља и која се интересују за побољшање хигијенских и социјалних установа и напредак градског насеља. У већим градовима овај одбор треба да се састоји већином од стручних лица која не морају бити општински одборници, већ се могу узимати из реда грађана ван општинског одбора и слободних професија који се овим питањем баве и који могу давати мишљења о свима већим техничким проблемима и другим питањима која се тичу уређења и улепшавања насеља.

(5) У већим градовима општина може и да прошири Грађевински одбор са стручним лицима, претставницима техничких, вредних, медицинских и уметничких корпорација, у случајевима кад се имају решавати важна општа, начелна, комунална, техничка и социјална питања а нарочито за израду програма за уређење и регулацију, за израду Уредбе о извођењу регулационог плана и т. сл.

(6) У местима где нема квалификованих техничких стручњака, за Грађевински одбор треба бирати већином градитеље — грађевинаре, мајсторе или у недостатку ових и писмене калфе одговарајућих стручних заната, а на-

рочито лица која имају извесно образовање и моралне подобности.

(¹) За чланове Грађевинског одбора, не могу бити изабрана лица код којих, било као власника, било по њиховој професији као пројектаната или извршиоца радова, може вршење дужности члана одбора, да дође у сукоб са приватним интересима.

Ако се код неког члана одбора овакав однос деси више од два пута за годину дана, онда он више не може бити члан Грађевинског одбора. Општински технички органи могу по захтеву општине или Грађевинског одбора присуствовати раду само као референти.

Чл. 77. — Рад Грађевинског одбора.

(¹) Грађевински одбор врши све послове предвиђене Грађевинским законом и овим Правилником или сам, или преко делегираног деловође или чланова, или преко грађевинског (техничког) одељења Општине, односно преко грађевинског отсека (за уређење и регулацију, за подизање грађевина итд.) овог одељења. Општине које немају својих грађевинских одељења или техничких органа за ове послове, а немају ни средства да могу држати посебне техничке органе, овај ће посао вршити преко овлашћених инжењера и архитекта, а ако ни ових нема, онда преко техничких одељења средских начелстава у колико је то могуће.

(²) Радом Грађевинског одбора рукује деловођа — секретар — одбора, који мора бити стручно техничко лице, првенствено архитекта или инжењер — урбаниста — кога бира Грађевински одбор између својих чланова или из

реда Општинских техничких службеника ако таквих има, или из реда овлашћених инжењера — архитекта. У општинама где не постоје Грађевинска одељења нити има ма какво техничко лице које стално врши техничку службу у општини, дужност деловође Грађевинског одбора врши један од одбора одређени члан, или се поставља, према стварној потреби привремено у недостатку других напред поменутих лица, један од органа техничких одељења средских начелстава у колико је то могуће.

(³) Дужности деловође — секретара — одбора су следеће:

1) да прегледа све реферате по поднетим молбама и пријавама за сва грађења која су обухваћена Грађевинским законом и Правилником а које су поднели надлежни органи општине, да ли одговарају одредбама закона, и дали се по истима могу дати одобрења за грађење;

2) да руководи сам као претставник Грађевинског одбора или преко одређеног стручног органа општине комисијским увиђајем — јавном расправом — по § 89 Грађевинског закона у присуству заинтересованих и надлежних власти уколико буде потребно и да ставља потребан записник;

3) да реферише Грађевинском одбору о свима приспелим молбама и претставкама које се односе на подизање грађевина и уређење, о поднетим рефератима и да води записник о донетим мишљењима Грађевинског одбора по свима предметима која се од овог траже;

4) да по овим мишљењима спрема потребне одлуке за Општину;

- 5) да у својој надлежности даје мишљење Општини о свима грађевинама за које се по чл. 73 ових упутстава подносе само пријаве;
- 6) да у својој надлежности даје мишљење општини о свима грађењима из става 5 чл. 72 ових упутстава за које општина и Грађевински одбор саласте деловођу — секретара — одбора да може сам давати мишљење Општини;
- 7) да у споразуму са надлежним општинским одељењем, отсеком или одређеним техничким органом врши преглед поднетих пројеката на које су стављене примедбе, даје по њима упутства за преправку или допуну пројеката, по потреби врши преглед на лицу места пре и за време увиђаја, и о њима подноси извештај Грађевинском одбору у најкраћем могућем року. Све примедбе које се ставе на поднете планове, ако се не усвоје од подносиоца, износи пред Грађевински одбор на решење;
- 8) да у споразуму са надлежним општинским Грађевинским одељењем, отсеком или одређеним органом врши надзор над целокупним грађењем које се изводи и о томе одмах извештава Грађевински одбор и општину ради предузимања мера потребних за испуњење законских прописа по § 92 до 102 Грађевинског закона и Грађевинског правилника;
- 9) да врши у опште све оне послове које му ставе у дужност општина или Грађевински одбор а који се односи на уређење и подизање насеља;
- 10) да по својој иницијативи чини предлоге Грађевинском одбору и Општини, односно уређења насеља и подизања грађевина.

(4) У погледу образовања Грађевинских одбора и даљег рада у колико није предвиђено овим упутствима поступиће се у прво време по распису Министарства грађевина Бр. 5757 од 8 марта 1932 године.

Чл. 78. — Састанак Грађевинског одбора.

(1) Грађевински одбор састаје се у седнице према потреби а на позив председника одбора по предлогу деловође — секретара — одбора. О раду одбора води записник деловођа Грађевинског одбора. Сви приспели предмети морају се одмах у рад узети.

(2) Седница је пуноважна када су на њој присутни председник и три члана: архитекта, инжењер и лекај код градова преко 50.000 становника или из три члана за градове и варошице до 50.000 становника. Решава се протом већином гласова. При равнор подели гласова решава страна где је председник.

(3) Издање грађевинске дозволе има се извршити у року од месец дана од дана предаје молбе (§ 89 Грађевинског закона). Само у нарочито тежим случајевима може се овај рок продужити. Ако општина у одређеном року не изда грађевинску дозволу, нити донесе ма какво решење до поднетој молби за дозволу, власник или извршилац грађевине може отпочети са грађењем и без грађевинске дозволе. У оваком случају мора поступити по § 97 Грађевинског закона.

(4) Награде члановима Грађевинског одбора одређује општински одбор према Правилнику о наградама по § 103 Грађевинског закона.

Чл. 79. — Важност грађевинске дозволе и жалбе.

(¹) По § 90 Грађевинског закона грађевинска дозвола губи своју важност, за две године од дана предаје одлуке о дозволи. На молбу овај се рок може и продужити најдаље за две године. За ово је потребно да се поднесе молба као кад се тражи нова дозвола и има се испитати да ли је било каквих промена прилика и околности под којима је издата грађевинска дозвола. Према томе, може се обнови и цео овај поступак са увиђајем — јавном расправом — на терену. Под променом прилика и околности сматра се и промена регулационог плана, Уредбе о његовом извођењу и грађевинског правилника.

(²) Жалба на рад Грађевинског одбора може се поднети Општини, банској управи и Министарству грађевина ако одбор — односно деловођа одбора — намерно не предузима ништа да би спречио извршење радова противних грађевинским прописима и регулационом плану, ако неједнако и пристрасно примењује ове прописе, или ако недовољно води надзор над улепшавањем и подизањем грађевина.

(³) Жалба на састав Грађевинског одбора подноси се претпостављеној вишој власти. Жалба на одлуке општине о издатој грађевинској дозволи подноси се такође првој претпостављеној власти. За одлуке у Београду, Земуну и Панчеву жалба се подноси Министарству грађевина. Ове се жалбе подnose у року од 15 дана од дана пријема дозволе и то преко најлежне општине, која одмах сва односећа се акта упућује надлежној претпостављеној власти са својим мишљењем.

Чл. 80. — Издавање регулационих и нивелационих линија.

(¹) Издавање регулационих и нивелационих линија вршиће се по прописима Правилника о изради регулационих и нивелационих планова.

(²) Уз сваки пројекат за подизање грађевина мора се приложити протокол о регулацији у два примерка.

(³) Ако се при одређењу регулационе линије има да врши експропријација или апропријација земљишта, протокол о регулацији издаје се у три примерка.

(⁴) Ако се подизање грађевина врши унутрашњости дворишта, онда је потребно само уверење о регулацији и нивелацији.

(⁵) Обележавање линија и издавање протокола регулације и нивелације има се извршити у року од осам дана од дана пријаве. Само у случајевима ако Општина нема свог инжењера или ако регулација градилишта и нивелета улице још није одређена или ако се пројектује каква измена може се одредити и дуже време за издавање протокола.

(⁶) Ако се пешачка стаза — тротоар — не може поставити једновремено са грађењем на коначну висину, онда грађевинско одељење или лице које врши обележавање у вези са обележавањем, одређује како се имају привремено изградити улазна врата — капија — и праг — врата — капије.

(⁷) Ако се врши експропријација или апропријација грађевинска дозвола не може се издати док Општина не реши питање о начину извршења експропријације или апропријације.

Чл. 31. — Надзор над грађењем.

(¹) Надзор над подизањем разноврсних грађевина (§ 92 Грађевинског закона) приватних, општинских и државних установа, врши се од Општине преко Грађевинског одбора односно преко одређеног одељења, отсека или стручног органа општине, и то за приватне грађевине у погледу постављања на одређену регулациону и нивелациону линију и зидање по одобреном плану, а за општинске и државне грађевине у погледу постављања на одређену регулациону и нивелациону линију.

(²) Издати протокол за обележену регулациону и нивелациону линију у оригиналу или овереном препису мора се стално налажити код предузимача или извођача грађевина или код његовог заступника кад је овај отсутан, и мора се показати на захтев надлежних органа Општине.

(³) По § 97 Грађевинског закона сваки власник који изводи грађевину мора на 24 часа раније пријавити довршење зидања темеља до нивелационе линије односно када је темељни зид изидан за постављање сокла или изолирајућег слоја, да би надлежни орган општине извршио контролу према прописима Правилника о изради регулационих планова (чл. 29), да ли се грађење у опште изводи по издатој грађевинској дозволи и одобреним плановима. Зидање се може наставити само у случају када надзорни орган упише у грађевинску дозволу да је контрола извршена и да се зидање изводи по одобреној грађевинској дозволи, плановима и прописима Грађевинског закона и Правилника.

(⁴) Кад зграда буде покривена привременим или сталним кровом то треба одмах пријавити Општини и тражити преглед зграде у грубом стању. Овај преглед врши деловођа Грађевинског одбора или његов заменик кога одређује Грађевински одбор и резултат прегледа, доставља Грађевинском одбору.

(⁵) Преглед се има обавити у року од 8 дана рачунајући од дана пријаве. У противном власник може почети са малтерисањем зидова али предузимач или извођач грађевине остаје и даље одговоран за евентуално отступање од грађевинске дозволе, одобрених планова и прописа Грађевинског закона и Правилника.

(⁶) Ако се грађење врши без грађевинске дозволе, или ако се оно не изводи по одобреној грађевинској дозволи, поступиће се по § 93 Грађевинског закона.

(⁷) У случају обуставе, — забране — грађења или ма каквог прекида започетих радова, предузимач или извођач грађевине, односно власник, мора одмах извршити осигурање израђених конструкција. У случају ма какве опасности, која евентуално може да наступи по јавну сигурност и саобраћај, општина ће преко својих надзорних органа предузети потребне мере ради одржања сигурности саобраћаја и уклањања материјала који смета јавном саобраћају а све о трошку предузимача односно извођача или власника градилишта.

III. Завршне одребе.

Чл. 82. — Грађевински правилник за села.
По овим упутствима имају се радити Грађевински правилници за села и евентуално У-

редбе о извођењу регулационих планова за села по другом делу Грађевинског закона (§ 127—131), узимајући из ових упутстава све оно што је применљиво за уређење и подизање села у свему или модификовано према месним теренским и обичајним приликама, водећи рачуна о корисности у погледу асанације и могућности у погледу материјалног извршења.

Чл. 83. — Уредба и Грађевински правилник за индустријска и рударска насеља, бање и лечилишта, климатска и туристичка места.

(¹) По овим упутствима имају се радити Уредбе о извођењу регулационих планова и Грађевински правилници за уређење и подизање индустријских и рударских насеља, бања и лечилишта, климатска и туристичка места која су обухваћена трећим делом Грађевинског закона (§ 132 до 136). Ова упутства могу се у свему применити за ова насеља или се могу модификовати према месним, теренским и обичајним приликама, према потребама и могућности извођења и према користима у погледу асанације, уређења и улепшавања.

(²) Грађевинским правилником за ова насеља имају се обухватити и све оне одредбе из првог дела Грађевинског закона које су потребне за уређење, подизање и улепшавање ових насеља а које по § 136 Грађевинског закона могу да важе делимично или у потпуности, што ће се утврдити споразумно са надлежним Министрима.

Чл. 84. — Важност опшних упутстава.

(¹) По ставу 4 § 3 Грађевинског закона сваки бан за своју бановину или за поједине делове бановина издаће, у року од 6 месеца од дана ступања на снагу ових упутстава, ближа упутства, за Грађевински правилник којима ће поједине општине радити своје Грађевинске правилнике. Ова ближа упутства имају да се израде према овим општим упутствима у свему или делимично према потреби, могућности извођења, нарочитог начина грађења и употреби материјала као и олакшицама које се могу учинити појединим бановинама или деловима бановина. Све промене или допуне које банови учине на ова општа упутства доставиће се Министарству грађевина на сагласност.

(²) За оне бановине за које се ова општа упутства могу одмах употребити као ближа упутства, надлежни банови објавиће то путем Службеног листа или Службених новина а од дана објаве, па за две године имају поједине општине, означене у Уредби којом се по § 1. Грађевинског закона одређују градови (вароши) и варошице (трговишта) на које ће се применити први део истог Закона, по овим општим упутствима радити своје Грађевинске правилнике.

(³) За градове Београд, Земун и Панчево ова општа упутства важе као ближа упутства и по њима могу општине ових градова одмах приступити изради Уредбе о извођењу регулационог плана и Грађевинског правилника у роковима предвиђеним Грађевинским законом.

(⁴) За Врњачку бању која је у државној експлоатацији ова општа упутства важе као ближа упутства и по њима треба Управа бање

одмах да приступи изради Уредбе о извођењу регулационог плана и грађевинског правилника у роковима предвиђеним Грађевинским законом.

Чл. 85. — Важност досадањих закона.

Даном ступања на снагу Грађевинских правилника за поједине градове, варошице и друга насеља израђених на основи ових општинских банова и ближих израђених од надлежних банова, престају да важе сви досадашњи Грађевински закони и законски прописи за поједине крајеве или градове и варошице а које су у супротности са одредбама израђених Грађевинских правилника.

Службене новине Бр. 166. — LXXIII од 27. јула.
1932. год.

НОРМЕ

Бр. 12707. од 3. маја, 1932. год.,

за испитивање камена

На основу § 36 Грађевинског закона прописују се следеће норме за испитивање камена:

А. Начин узимања камена и оширема истог завода за испитивање материјала

Заводу за испитивање материјала слаће се грубо отесане коцке $16 \times 16 \times 16$ см., по три коцке, које ће се исећи у Заводу на потребне димензије, а како је то у овим нормама назначено. Ако се од истог камена израђује и туцаник, онда доставити поред коцки још и 12 кг. туцаника. За контролно испитивање туцаника, приликом лифровања истог, треба доставити само туцаник и то 15 кг.

Приликом узимања материјала (камена) за испитивање не узимати блокове код којих има видних мана, као: пукотина, ласова, рупа и примесног материјала. Коцке узети од оне масе у мајдану, која се стварно и лиферује и које има у мајдану бар 80% истог квалитета; исто важи и за туцаник. На пробним коцкама назначиће се, уколико је то могуће, горња површина камена како је у мајдану лежао.

Поред материјала за испитивање доставиће се Заводу и следећи подаци: име (назив) мајдана, где се налази (село, општина, срез, бањина), у ком правцу и на којој се даљини налази од неког познатог објекта, када је мајдан отворен, начин експлоатације, количина до тада извађеног камена, за какве се сврхе намерава употребити достављени камен, за какве се сврхе до сада употребљавао; врста стене: еруптивна-седиментна, дебљина и правац слоја; да ли је до сада испитиван, ко је сопственик, и ко га експлоатише. Код мајдана који су стално у раду и из којих се узима камен за радове Министарства грађевина, мора се у 12 месеци извршити најмање једна проба; чим се примети видна промена код камена мора се безусловно извршити проба без обзира на горе прописани рок. Пробни примерци имају се узети у присуству наручиоца или његовог овлашћеног заступника. Ако наручилац не постоји, онда у присуству лица које одреди Технички одељак, Техничко одељење Краљевске банске управе или Министарство грађевине.

Б. Минералшко-петрографско испитивање

Код сваког минералшко-петрографског испитивања морају се дати следећи подаци:

1. минералшко састав;
2. проценат појединих састојака;
3. структура и начин везивања зрнаца, порозност и шупљикавост;
4. утврђивање шткодљивих састојака;
5. изнети специјалне особине камена и за коју је техн. службу употребљив;

6. отпорност према атмосферилијама и др. природним агенсима.

Ово ће се испитивање вршити на захтев наручиоца или испоручиоца камена у одређеним случајевима Завод може ово испитивање вршити и без овог захтева. Ову оправданост цени за сваки поједини случај сам Завод.

В. Механичко-техничко испитивање

1. Притисак:

Отпор на притисак одређује се као средња вредност из стпора на притисак од најмање пет (5) коцки од материјала који се испитује и то:

- а) у сувом стању;
- б) у водом засићеном стању;
- в) у водом засићеном стању али тек после 25 пута смржњавања и крављења (види испитивање на постојаност на мразу).

Пробне коцке треба исећи по могућству из необрађених или само допераних блокова, а притиснуте површине треба да се избрусе.

Дужина ивица коцке мора да износи најмање 5 см. Код камена са неравномерном или грубо кристалном структуром треба дужина да буде већа (најмање 6 см.).

Пробе се врше са ма којом машином за то одређеном. Правац притиска треба да буде у колико је могуће управан на слојеве камена у мајдану. Притисак вршити лагано и повећавати га непрестано, али тако да напрезање у коцки не пређе 12 до 15 кг/см² у секунди.

Отпор на притисак заокруглиће се на 10 кг/см².

Код шкриљастог камена мора се притисак вршити и паралелно слоју камена у мајдану.

2. Упијање воде:

испитивање се има вршити на најмање 5 пробних комада, по могућству исте величине чија појединачна запремина не сме бити мања од 50 см.³, при чему је споредно да ли пробни комади имају правилан или неправилан облик. Пробни комади имају се пре пробе добро очистити и од лабавих делова челичном четком ослободити.

Тежине се имају одредити са 1/10 гр. течности; проценти упијања воде заокруглиће се на 2 децималу (1/100 грама). Пробни комади биће на температури од 100° Ц. осушени, и пошто им се одреди тежина, потопиће се у воду, али само на 1/4 своје висине; по истеку од 1 часа допуниће се вода до половине висине пробних комада; по истеку 2 часа потопиће се до 3/4 висине; по истеку 22 часа потопиће се пробе потпуно у воду и по истеку укупно од 24 часа од почетка потапања у воду (потпуно потопљени у воду леже 2 часа) биће први пут измерени. Мерење ће се вршити више пута, али увек после 24 часа и то догледок се пробни комади не засите водом, што ће бити када се мерење тежине не буде више повећавало. При одређивању тежине (мокре) морају су пробни комади споља осушити. Ово ће се најбоље учинити брисањем исцеђеним сунђером или ланеном крпом. У резултате проба треба унети:

1. тежину осушених проба (Gtr).
2. тежину после 24 часа под водом (G 24).
3. време које је било потребно да наступи равнотежа (Zs).

Упијање воде срачунаће се на следећи начин:

1. упијање воде у тежини у кгр. $A = G_s - G_{tr}$.
2. упијање воде у процентима у тежини односу на тежину у суву: $Ag = \frac{A}{G_{tr}} \cdot 100$.

3. Постојаност на мразу:

Испитивање се има вршити на најмање пет комада пробних коцака по могућности исте величине и свака посебице са не мањом запремином од 50 см.³. За те коцке исто важи што и за пробне коцке приликом одређивања упијања воде.

Пошто су коцке засићене водом и тежина им се више не повећава, извршиће се 25-тогубо смржњавање и 25-тогубо крављење и то наизменично. Температуру у комори за смржњавање треба тако удесити — регулисати да се температура спусти до -20° С и та се температура мора одржати 4 часа.

После сваког смржњавања поставиће се пробне коцке у стаклене или порцеланске судове испуњене дестилисаном водом а температуре око +15°С, и ту их оставити око 2 часа. Пре сваког новог смржњавања морају се коцке измерити и прегледати да нема видног трага од дејства мраза. На крају проба измериће се тежина отпалих и одвојених делова (ако их има) коцке услед смржњавања и крављења. У резултате испитивања унеће се следећи подаци:

1. тежина пробних делова у сувом,
2. тежина пробних делова водом засићених пре смржњавања;
3. тежина пробних делова водом засићених после смржњавања;
4. тежина одвојених и отпалих делова у односу на тежину у суву,

5. стање пробних коцака после испитивања на мразу.

4. Запреминска тежина:

Запреминска тежина (γ) је тежина јединице cm^3 сувог материјала заједно са шупљинама у њему.

Пробни комади одређени за испитивање тежине, ако су правилног облика не смеју имати краће ивице од 4 см., а ако су неправилног облика онда не смеју бити мање запремине од 50 cm^3 .

Испитивање се мора извршити на најмање три комада. Тежине се морају одредити до $0,1 \text{ gr.}$ тачности а дужине са $0,1 \text{ mm}$ тачности.

а) одређивање запреминске тежине код правилних пробних делова (призме и коцке):

Измериће се тежина (G_{tr}) пробног комада потпуно осушеног на температури око 100°C вагом и израчунаће се запремина помоћу тачног мерења. Запреминска тежина је количник из тежине (G_{tr}) и запремине (V), а по формули: $\gamma = \frac{G_{tr}}{V}$ и биће у gr/cm^3 на $1/100 \text{ gr.}$

заокругљена.

б) одређивање запреминске тежине код неправилних пробних делова:

За тај циљ има се одредити тежина као под а) потпуно сувих пробних делова на ваздуху (G_s) и тежина водом наплавених делова у води (G_{sl}) Запреминска тежина се онда добија из формуле:

$\gamma = \frac{G_{tr}}{G_s - G_{sl}}$ и биће у gr/cm^3 на $1/100 \text{ gr.}$ заокругљена.

о

5. Специфична тежина:

Специфична тежина је тежина јединице запремине али без шупљина тј. тежина потпуно компактне масе. Тежине се имају одредити са $0,1 \text{ gr.}$ тачности. Утврђивање се врши одређивањем запремине 30 gr. у прах самлевеног материјала и просејаног у сити са 900 рупа на 1 cm^2 и у једном стакленом суду од 50 cm^3 запремине. Приликом просејавања материјала на сити не сме бити никаквог остатка. Специфична тежина материјала одређиће се као просечна вредност из две односно три пробе и даће се у gr/cm^3 на $1/100 \text{ gr.}$ заокругљена.

6. Степен густине:

а) степен густине је износ запремине чврсте масе у јединици запремине. Он је однос између специфичне и запреминске тежине, а по обрасцу: $d = \frac{\gamma}{s}$

б) порозност (U) је збир запремина шупљине у јединици запремине. Он се добија по формули: $U = 1 - \frac{\gamma}{s} = 1 - d$

7. Абање на стругање-трење:

Испитивање се врши на следећи начин: потпуно осушена пробна коцка чије су ивице $7,07 \text{ cm.}$ поставиће се на машину за стругање систем Böhme а при оптерећењу од 30 kgr. не рачунајући тежину пробне коцке. Говоршина стране коцке износи 50 cm^2 тј. притисак на 1 cm^2 износи $\frac{30}{50} = 0,6 \text{ kgr.}$

Коцка има да пређе пут од 609 m. тј. 440 обрта машине а при 22 cm. средњем полупречнику. Брзина окретања ове машине износиће:

ПРЕГЛЕД

Употребе камена и врсте потребних испитивања

Употреба материјала за:	У свом стању		у свом стању	у свом стању	после мрза	улијаче воде	постојаност на мрзау	запремнска тежина	специфична тежина	степен густине и порозност	притисак на гупаник	Абаље		
	Чврстоћа на притисак	Сак										на удар и чврстину ивица	на ступање — трење	са кварцима неском
	1a	1b	1c	1d	1e	2	3	4	5	6	7	8	9	10
стубове код мостова и пропуста	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	н	н	н
жонуреталне грађевине, облогу зграде итд.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	н	н	н	н
све врсте коцкасте калдрме, агрегате асфалтних и бетонских путова	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	н	н	н	н
туцаник и подлогу за путове	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
осигурање обала, усека и насипа, набацај, дренажу	н	н	н	н	н	0	0	0	0	0	н	н	н	н

0 = обавезна врста испитивања

н = необавезна врста испитивања

Ове норме ступају у живот када се обнародују у „Службеним новинама” а добијају

обавезну снагу 1 јуна 1932 год. од кога дана престају важити „Привремени прописи за испитивање грађевинског материјала у Заводу Министарства грађевина Бр. 62086/30 год.” у колико се на камен односе.

Службене новине Бр. 135. — LXII од 16. јуна, 1932. год.